

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Τίτλος θέματος :Δυνατότητες ανάπτυξης προϊόντων και δραστηριοτήτων στον
Πρωτογενή τομέα στην χώρα μας υπό συνθήκη κρίσης.**

ΦΟΙΤΗΤΕΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΡΤΟΚΑΛΗΣ Α.Μ: 14166

ΓΙΩΡΓΙΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ Α.Μ : 13983

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΥΡΙΔΑΚΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 30/03/2015

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΜΕΣΟΛΟΓΓΙΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗΣ

ΣΤΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Τίτλος θέματος : Δυνατότητες ανάπτυξης προϊόντων και δραστηριοτήτων στον
Πρωτογενή τομέα στην χώρα μας υπό συνθήκη κρίσης.**

ΦΟΙΤΗΤΕΣ: ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΡΤΟΚΑΛΗΣ Α.Μ: 14166

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΑΡΓΥΡΙΟΥ Α.Μ : 13983

ΕΙΣΗΓΗΤΗΣ: ΜΑΥΡΙΔΑΚΗΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ

ΜΕΣΟΛΟΓΓΙ 30/03/2015

Περίληψη

Η παρούσα εργασία εξετάζει τις δυνατότητες ανάπτυξης προϊόντων και δραστηριοτήτων στον Πρωτογενή τομέα στη χώρα μας υπό συνθήκες κρίσης

Γίνεται μία ανάλυση των κλάδων του πρωτογενούς τομέα και στη συνέχεια ακολουθείται η ιστορική αναδρομή του κάθε κλάδο σε ορισμένα χρονικά διαστήματα ορόσημα για την εξέλιξη της οικονομίας της χώρας της Ελλάδας.

Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφεται και αναπτύσσεται γενικά ο Πρωτογενής τομέας. Στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζεται ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα την περίοδο μέχρι το 1980 και η καμπύλη στην οικονομία της χώρας. Μία σημαντική περίοδο για την οικονομία της χώρας αλλά και την είσοδό της στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα την περίοδο μετά το 1980 μέχρι το 2008 και πως επηρέασε την οικονομία της χώρας θα εξεταστεί στο τρίτο κεφάλαιο ενώ στο τέταρτο όλα αυτά εξετάζονται στις συνθήκες της οικονομικής κρίσης που βιώνει αυτή τη στιγμή η ελληνική χώρα.

Τέλος εξάγουμε τα συμπεράσματά μας με βάση τη βιβλιογραφική έρευνα που κάναμε.

Λέξεις Κλειδιά: Πρωτογενής τομέας, Γεωργία, κτηνοτροφία, αλιεία, Μεταλλευτική, ευρωπαϊκή ένωση, οικονομική κρίση

Ευχαριστίες

Με την ολοκλήρωση της εργασίας μας θα θέλαμε αρχικά να ευχαριστήσουμε τον επιβλέποντα καθηγητή μου, τον κύριο Μαυριδάκη Θεοφάνη που αποτέλεσε το πνευματικό και ψυχολογικό στήριγμα κατά τη συγγραφή της πτυχιακής αυτής εργασίας. Η διαμόρφωση του θέματος, η πορεία της επίλυσης των ερευνητικών ζητημάτων και η αποτύπωση του επιστημονικού λόγου οφείλονται στις εύστοχες παρατηρήσεις και ανελλιπείς συμβουλές του καθηγητή μας κ.Μαυριδάκη.

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	3
Ευχαριστίες.....	4
Περιεχόμενα.....	5
Εισαγωγή.....	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
Κεφάλαιο 1ο: Πρωτογενής τομέας.....	8
1.1 Πρωτογενής Παραγωγή-Ορισμός.....	8
1.2 Ιστορική Αναδρομή του Πρωτογενούς Τομέα.....	8
1.3 Κλάδοι Πρωτογενούς Τομέα.....	10
1.3.1 Γεωργία.....	11
1.3.2 Κτηνοτροφία.....	14
1.3.3 Αλιεία.....	19
1.3.4 Ιχθυοκαλλιέργειες.....	21
1.3.5 Μεταλλεία.....	23
Κεφάλαιο 2ο: Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα την περίοδο μέχρι το 1980 και η καμπύλη στην οικονομία της χώρας.....	30
2. 1. Ιστορική Αναδρομή και Ανασκόπηση της Ελληνικής Οικονομίας.....	30
2.1.1 Πρωτογενής Τομέας.....	31
2.1.2 Ιχθυοκαλλιέργεια.....	35
2.1.3 Μεταλλεία.....	37
Κεφάλαιο 3ο: Ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα την περίοδο μετά το 1980 μέχρι το 2008 και πως επηρέασε την οικονομία της χώρας.....	39
3.1. Η Ελληνική γεωργία από το 1980 έως το 2008.....	39
3.1.1 Η συνεισφορά της ελληνικής γεωργίας στην απασχόληση.....	42
3.1.2 Αλιεία.....	51
3.1.3 Οι κλάδοι των Μεταλλείων.....	55
Κεφάλαιο 4ο: Ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα κατά την κρίση.....	57
4.1 Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα.....	57
4.2 Η κρίση και η γεωργία.....	68
4.3 Κτηνοτροφία.....	70
4.3.1 Μέτρα στήριξης της κτηνοτροφίας.....	72
4.4 Αλιεία.....	73

4.4.1 Τι είναι η Κοινή Αλιευτική Πολιτική	73
4.4.2 Στόχοι της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.....	73
4.5 Ελληνική Ιχθυοκαλλιέργεια.....	75
4.5.1 Ένας Δυναμικός Κλάδος με Εντυπωσιακή Πορεία Ανάπτυξης κατά την περίοδο της κρίσης.....	75
4.6 Μεταλλεία	77
4.6.1 Η έμμεση συμβολή των ορυκτών πόρων.....	77
Κεφάλαιο 5ο	81
Συμπεράσματα	81
Βιβλιογραφία	83
Δικτυογραφία.....	84

Εισαγωγή

Η Ελληνική οικονομία τα τελευταία χρόνια βρίσκεται σε ένα καθεστώς στασιμότητας. Η είσοδος της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αρχές της δεκαετίας του 1980, αποτελέσει ένα σημαντικό σταθμό της ελληνικής οικονομίας ώστε η προσαρμογή στις σύγχρονες απαιτήσεις του ανταγωνισμού και της παγκοσμιοποίησης να είναι εύκολη και σίγουρη.

Δυστυχώς τα τελευταία χρόνια υπήρξε μία υποτίμησης του πρωτογενούς τομέα τόσο στην γεωργία όσο και στους υπόλοιπους κλάδους εξαιτίας κυρίως της φθίνουσας συμμετοχής του αγροτικού τομέα στα βασικά οικονομικά μεγέθη. Όμως ο κλάδος του αγροτικού τομέα ακόμα και σήμερα στον 21ο αιώνα εξακολουθεί να θεωρείται ως ένα πολύ σημαντικό οικονομικό μέγεθος για την για την αειφόρο ανάπτυξη και την καταπολέμηση της φτώχειας.(World Development Report 2008).

Σύμφωνα με τον (Gillis 2001) η γεωργία είναι ένας τομέας παραγωγής μεταξύ άλλων που παρουσιάζει όμως εντελώς διαφορετικά χαρακτηριστικά τα οποία την καθιστούν μοναδική, όπως είναι η παραγωγή προϊόντων διατροφής, το ότι απασχολεί το 60-70% του παγκόσμιου εργατικού δυναμικού και η αποφασιστική σημασία που έχει το έδαφος και το κλίμα σαν συντελεστές παραγωγής.

Χαρακτηριστικό της Ελληνικής οικονομίας κατά τις δεκαετίες 1950, 1960 και 1970 ήταν ο υψηλός ρυθμός στις μεταβολές του Α.Ε.Π. Οι ρυθμοί όμως αυτοί δεν ίσχυαν και για τις επιμέρους περιφέρειες της οι οποίες δεν μπόρεσαν να μετάσχουν ισότιμα στην ανερχόμενη οικονομική ανάπτυξη. Ο πρωτογενής τομέας είναι ένας τομέας πολύ σημαντικός τομέας για την Ελλάδα καθώς ο παραγωγικός αυτός τομέας δραστηριοτήτων με αντικείμενο την απόκτηση ή απόσπαση αγαθών (πρώτων υλών) άμεσης ή έμμεσης κατανάλωσης, κατ' ευθείαν από την φύση (γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, θήρα, εξόρυξη μεταλλευμάτων κλπ) αποφέρει κέρδος στην οικονομία της χώρας.

Κεφάλαιο1ο : Πρωτογενής τομέας

1.1 Πρωτογενής Παραγωγή-Ορισμός

Η οικονομική κρίση που βιώνει η χώρα απέδειξε ότι το πρότυπο ανάπτυξης της χώρας τα τελευταία χρόνια (αύξηση δανεισμού και κατανάλωσης εις βάρος της αποταμίευσης και των επενδύσεων) δεν ήταν βιώσιμο καθ' ότι δεν στηριζόταν στην λεγόμενη πραγματική οικονομία, δηλαδή σε αύξηση παραγωγής, αλλά σε αύξηση κατανάλωσης η οποία πάλι δεν είχε έρεισμα σε παραγωγή αλλά σε χρήση δανεικού και τεχνητά φθηνού χρήματος.

Πρωτογενής παραγωγή στην Οικονομική Επιστήμη ονομάζεται ο παραγωγικός τομέας δραστηριοτήτων με αντικείμενο την απόκτηση ή απόσπαση αγαθών (πρώτων υλών) άμεσης ή έμμεσης κατανάλωσης, κατ' ευθείαν από την φύση (γεωργία, αλιεία, κτηνοτροφία, θήρα, εξόρυξη

μεταλλευμάτων κλπ)¹. Ο τομέας αυτός απασχόλησης αποτελεί πηγή εισοδήματος για μεγάλο τμήμα του παγκόσμιου πληθυσμού. Η απόσπαση πραγματοποιείται είτε με τη συλλογή (συλλεκτικές επιχειρήσεις) είτε με την εξόρυξη (εξορυκτικές επιχειρήσεις) από το έδαφος ή το υπέδαφος. Επομένως, στην πρώτη φάση της παραγωγικής διαδικασίας, τα προϊόντα πρωτογενούς παραγωγής καταναλίσκονται από τους ανθρώπους, όπως έχουν, χωρίς να υποστούν καμία επεξεργασία, ή μεταποίηση - μετασχηματισμό όπως π.χ. αυγά, γάλα, χόρτα, φρούτα, μέλι, καρποί, ψάρια, κ.λπ.

1.2 Ιστορική Αναδρομή του Πρωτογενούς Τομέα

¹<http://el.wikipedia.org>

Τα αγαθά που κατακλύζουν σήμερα τις αγορές όλου του κόσμου προκύπτουν από τρεις διαφορετικούς τύπους παραγωγής: την πρωτογενή, τη δευτερογενή και την τριτογενή παραγωγή. Η Πρωτογενής παραγωγή περιλαμβάνει όλες τις διαδικασίες λήψης διαφόρων αγαθών από τη φύση στην κατάσταση και στη μορφή που βρίσκονται π.χ. προϊόντα αλιείας, κυνηγίου και υλοτομίας. Επίσης περιλαμβάνει και διάφορες διαδικασίες με τις οποίες ο άνθρωπος παίρνει από τη φύση διάφορα προϊόντα για τη δημιουργία των οποίων φρόντισε ο ίδιος, δηλαδή τη φυτική παραγωγή (γεωργία) και τη ζωϊκή παραγωγή (κτηνοτροφία - πτηνοτροφία).

Αυτός ο τομέας ονομάζεται πρωτογενής και είναι αυτός με τον οποίο άρχισε ο άνθρωπος την πρώτη παραγωγική του προσπάθεια με τη συλλογή καρπών, το κυνήγι και την καλλιέργεια της γης.

Στην Ελλάδα παρόλο που ο Πρωτογενής σήμερα έχει τη μικρότερη συμμετοχή στην απασχόληση και στη δημιουργία του Α.Ε.Π. στις ανεπτυγμένες κυρίως χώρες, παρόλα αυτά εξακολουθεί να είναι πολύ μεγάλης σημασίας καθώς είναι ο τομέας που μας προσφέρει βασικά οικονομικά αγαθά απαραίτητα για τη ύπαρξη του ανθρώπου. Σε ορισμένες υπανάπτυκτες χώρες αποτελεί ακόμη τον κύριο τομέα παραγωγής και απασχολεί το μεγαλύτερο μέρος του εργατικού δυναμικού.

Ο πρωτογενής τομέας σημείωσε μια χρονική βαθμιαία μείωση στην συνεισφορά του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος και επίσης στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού (λόγω της εγκατάλειψης της γης και του φαινόμενου της μετανάστευσης). Ιδιαίτερα προβλήματα που αντιμετώπισε η Ελληνική γεωργία ήσαν η μικρή ιδιοκτησία και ο τεμαχισμός της ιδιοκτησίας των αγροτικών εκτάσεων σε μικρά κτήματα που δεν ευνοούσε την εντατική εκμετάλλευση (περίπου το 50% των αγροτικών εκμεταλλεύσεων έχουν έκταση μικρότερη των 20 στρεμμάτων). Για την αντιμετώπιση αυτών των εμποδίων αυτών εφαρμόστηκε από την δεκαετία του 1950 το σύστημα του αναδάσμου με το οποίο επιχειρήθηκε η αντικατάσταση της πολύ-τεμαχισμένης γης με ενιαία και συνεχή αγροτικά τεμάχια, και επίσης στα πλαίσια του αναδάσμου έγινε προσπάθεια για την ανάπτυξη των εγγειοβελτιστικών έργων, την εφαρμογή νέων τεχνολογικών μεθόδων και την εντατική και πιο αποδοτική καλλιέργεια του εδάφους. Η γεωργική παραγωγή και οι συνθήκες διαβίωσης του γεωργικού τομέα αυξήθηκαν σημαντικά από το 1950 μέχρι σήμερα. Παρ όλα ταύτα, ο

γεωργικός τομέας χαρακτηρίζεται από σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες, όπως για παράδειγμα, το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, τα φτωχά και υποβαθμισμένα εδάφη, την χαμηλή οργάνωση παραγωγής, την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, και την μικρή αποδοτικότητα.

Τομείς και κλάδοι	1988	1989	1990	1991(α)	1992(α)	1993(α)	1994(α)	1995(β)
I. Πρωτογενής τομέας	1.086.591	1.279.142	1.337.292	1.818.917	1.853.303	1.982.789	2.387.102	2.538.766
Γεωργία...	1.028.893	1.212.036	1.261.729	1.731.093	1.760.175	1.883.916	2.279.538	2.409.928
Δάση...	16.384	16.838	18.011	19.766	22.112	22.356	22.248	26.105
Αλιεία...	41.314	50.268	57.552	68.058	71.016	76.517	85.316	102.733
Ακαθάριστο εγχώριο προϊόν	6.620.725	7.838.252	9.218.908	11.071.526	12.531.000	14.359.099	15.979.071	17.816.664
Συμμετοχή (%) του Πρωτογενή Τομέα στο Α.Ε.Π.	16.4%	16.3%	14.5%	16.4%	14.8%	13.8%	14.9%	14.2%

Συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν και εθνικό εισόδημα

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος

1.3 Κλάδοι Πρωτογενούς Τομέα

Ο πιο ισχυρός ίσως κλάδος του Πρωτογενούς τομέα αποτελεί ο κλάδος της γεωργίας. Με τον όρο γεωργία χαρακτηρίζεται² το σύνολο των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την καλλιέργεια του εδάφους της γης με σκοπό την παραγωγή φυτικών προϊόντων. Μερικές φορές ο όρος επεκτείνεται από μερικούς και για τη διαδικασία της καλλιέργειας φυκιών στη θάλασσα. Στη γεωργία επίσης υπάγεται και η συλλογή και πρωτογενής επεξεργασία των προϊόντων αυτών των φυτών. Η γεωργία

²<http://el.wikipedia.org>

κατατάσσεται στην ελαφρά βιομηχανία, επειδή τα περισσότερα προϊόντα που παράγονται από αυτήν είναι προϊόντα άμεσης χρήσης από τον άνθρωπο. Παράγοντες που επηρεάζουν την γεωργία είναι το κλίμα και η μορφολογία του εδάφους. Η γεωργία είναι αντικείμενο των περισσότερων κλάδων της γεωπονίας, μαζί με τη κτηνοτροφία και την αλιεία. Η γεωργική παραγωγή απασχολούσε το 2007 περίπου το ένα τρίτο των εργατών. Τα τελευταία χρόνια ο κλάδος παροχής υπηρεσιών απασχολεί

τα περισσότερα άτομα. Με τη γεωργία παράγονται προϊόντα που προορίζονται για τη διατροφή των ανθρώπων, των οικόσιτων ζώων αλλά και μερικά που προορίζονται για την παραγωγή άλλων ειδών προϊόντων ως και βιοκαυσίμων, τα τελευταία χρόνια κυρίως.

Η γεωργία από την αρχή της ύπαρξης του ανθρώπου ήταν ο κλάδος που αποτέλεσε το σταθμό για την αύξηση και ανάπτυξη του πολιτισμού, αφού η γεωργία και η κτηνοτροφία δημιούργησε πλεονάσματα τροφίμων που επέτρεψαν και την αύξηση του πληθυσμού και την εξέλιξη του πολιτισμού.

1.3.1 Γεωργία

Η Ελληνική γεωργία από το 1951 έως το 1970

Η περίοδος αυτή είναι πολύ σημαντική για την ελληνική γεωργία αφού θεωρείται ως περίοδος οικονομικής ανάπτυξης (Μαραβέγιας 1992) . Τα χρόνια που ακολούθησαν μετά το πόλεμο με τη Γερμανία αλλά και τον εμφύλιο πόλεμο η Ελλάδα είχε πληθυσμό σύμφωνα με την απογραφή του 1951 7.566.000 άτομα από τα οποία 43,2 % ήταν οικονομικά ενεργά και εκ των οποίων το 38,5% ήταν αστικός πληθυσμός , το 13,8% ημιαστικός και το 47,7 % αγροτικός. Ο αγροτικός τομέας απασχολούσε το 59,5 % του εργατικού δυναμικού και συνεισέφερε το 29% του ΑΕΠ. (Μαραβέγιας 1992) Εκείνη την περίοδο κορυφώθηκε μία διαμάχη μεταξύ των κορυφαίων

οικονομολόγων της εποχής (Βαρβαρέσσος , Ζίγδης, Ζολώτας, Αγγελόπουλος) σχετικά με το σε ποιόν τομέα της οικονομίας έπρεπε να δοθεί έμφαση μεταξύ της γεωργίας και της βιομηχανίας και να αφιερωθούν οι περιορισμένοι πόροι της χώρας έτσι ώστε να εξελιχθεί και η οικονομική ανάπτυξη.

Τη χρονιά του 1960 η Ελλάδα σταματά να θεωρείται μία γεωργική χώρα γιατί ο δευτερογενής τομέας ισοσκελίζει τον πρωτογενή σε συνεισφορά στο ΑΕΠ(25%) και από τότε μέχρι σήμερα η συνεισφορά του πρωτογενούς τομέα συνεχώς μειώνεται. Μια τέτοια εξέλιξη θα μπορούσε να θεωρηθεί θετική αν η μείωση του αγροτικού τομέα θα συνοδεύονταν από αντίστοιχες αυξήσεις στους άλλους τομείς της ελληνικής οικονομίας .

Αυτό όμως δεν έγινε με αποτέλεσμα κάποιο ποσοστό πλεονάζον από τη γεωργική παραγωγή να μην απορροφηθεί σε άλλους τομείς της οικονομίας και οδηγήθηκε στην μετανάστευση. Αντίθετα οι τιμές των ειδών διατροφής ήταν σε χαμηλά επίπεδα αυτήν την περίοδο αυτές όμως καθορίζονταν με διοικητικό τρόπο προκειμένου να μην παρασύρουν τους μισθούς και άρα το εργατικό κόστος στους άλλους τομείς της οικονομίας σε άνοδο.

Η ζήτηση της πλειονότητας των αγροτικών προϊόντων ιστορικά εμφανίζεται ανελαστική ως προς την τιμή τους και ως προς το εισόδημα των καταναλωτών. Παρατηρείται επίσης ότι, όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο ανάπτυξης τόσο μικρότερη είναι η ποσοστιαία συμμετοχή των τροφίμων στις συνολικές δαπάνες ενός μέσου νοικοκυριού. Η ελαστικότητα προσφοράς των αγροτικών προϊόντων είναι ασυμμετρική, δηλαδή οι μεταβολές της προσφοράς σε αυξήσεις των τιμών των αγροτικών προϊόντων είναι μεγαλύτερες από τις μεταβολές που αντιστοιχούν σε μειώσεις των τιμών. Παράλληλα, η ύπαρξη βιολογικών κύκλων και ο μακροχρόνιος χαρακτήρας της παραγωγής ορισμένων προϊόντων, όπως τα ζωικά και τα δενδρώδη, δεν επιτρέπουν την άμεση αύξηση της παραγωγής. Υπάρχει πάντα κάποια χρονική υστέρηση μεταξύ απόφασης παραγωγής και διάθεσης του προϊόντος στην αγορά. Οι θεωρητικές έννοιες που βασίζονται στην άμεση ανταπόκριση της προσφοράς χρήζουν διαφοροποίησης όταν αναφερόμαστε στον αγροτικό τομέα, προκειμένου να ανταποκρίνονται στις συνθήκες του πραγματικού κόσμου. Τα θέματα προσφοράς και ζήτησης αγροτικών προϊόντων είναι κεντρικής σημασίας σε αποφάσεις αγροτικής πολιτικής. Αλλαγές στο επίπεδο τιμών στήριξης, επιδοτήσεις, επενδύσεις σε έργα

υποδομών, εκπαίδευση αγροτών ,διάδοση νέων τεχνικών και γνώσεων είναι μεταβλητές που επηρεάζουν την προσφορά και επομένως είναι απαραίτητη η γνώση τους για τη χάραξη πολιτικής.Όταν άρχισε η εφαρμογή της ΚΓΠ, πολλοί μικροκαλλιεργητές της μεταπολεμικής γενιάς ακόμη άρμεγαν τις αγελάδες χειρωνακτικά και θέρριζαν τα στάχνα με δρεπάνια. Για εκείνους, όπως και για την υπόλοιπη κοινωνία, οι μνημέρες από τις ελλείψεις και τις ουρές για τρόφιμα ήταν ακόμη νωπές. Οι επιδοτήσεις της ΚΓΠ τους βοήθησαν να αγοράσουν εξοπλισμό, να ανακαινίσουν τα γεωργικά κτίρια και να προμηθευτούν καλύτερους σπόρους και λιπάσματα. Με τα αυξημένα κέρδη τους, μπορούσαν να δανειστούν από τις τράπεζες για να αναπτύξουν τις επιχειρήσεις τους. Η παραγωγή τροφίμων αυξήθηκε, αλλά η ζωή στην ύπαιθρο παρέμεινε σκληρή. Οι αγρότες μεγάλωναν, και τα παιδιά τους δεν ήταν ιδιαίτερα πρόθυμα να ακολουθήσουν τα βήματά τους.

1.3.2 Κτηνοτροφία

Κτηνοτροφία ονομάζεται³ ο κλάδος της οικονομίας που αφορά την εκτροφή και εκμετάλλευση παραγωγικών ζώων. Η κτηνοτροφία είναι μία από τις πιο παλιές δραστηριότητες του ανθρώπου. Ο άνθρωπος, στην προσπάθειά του να εξασφαλίσει την απαραίτητη ποσότητα τροφής, ανακάλυψε ότι ήταν δυνατό μερικά ζώα να μην τα σκοτώνει, αλλά να τα πιάνει ζωντανά, ιδιαίτερα την εποχή που ήταν πολλά και να τα κρατά κάπου περιορισμένα, να τα τρέφει και να τα σκοτώνει όταν είχε ανάγκη. Έτσι, ο πρωτόγονος άνθρωπος άρχισε σιγά - σιγά να ασχολείται με την κτηνοτροφία. Η κτηνοτροφία είναι γνωστή ως δραστηριότητα του ανθρώπου από τη νεολιθική εποχή, με κέντρο ανάπτυξης τη Μέση Ανατολή και την ανατολική Μεσόγειο.

Αρχικά σκοπός της ανάπτυξης της κτηνοτροφίας ήταν η εξασφάλιση κρέατος για την οικογένεια. Το γάλα δεν το χρησιμοποιούσαν, αλλά ούτε και το θεωρούσαν προϊόν. Κτηνοτροφικά προϊόντα θεωρούσαν ακόμη το μαλλί

και, κυρίως, τα δέρματα, από τα οποία κατασκεύαζαν ρούχα και διάφορα άλλα αντικείμενα. Η κτηνοτροφία αρχίζει να αποκτά εμπορικό χαρακτήρα με την πλήρη εγκατάσταση των ανθρώπων σε ένα μέρος και τον πλήρη χωρισμό της πρωτόγονης κοινωνίας σε αγρότες και κτηνοτρόφους κι ύστερα, με τη δημιουργία των άλλων ειδικοτήτων, όπως ήταν ο αγγειοπλάστης, ο οπλοουργός κ.ά. Τότε, ανάμεσα στις κοινωνικές αυτές ομάδες, αρχίζει μια μεγάλη ανταλλαγή των προϊόντων που ο καθένας παρήγαγε. Την εποχή εκείνη δεν υπήρχαν χρήματα και οι ανταλλαγές γίνονταν σε είδος.

Έτσι, η αξία κάθε αντικειμένου μεταφραζόταν σε ζώα. Έλεγαν για παράδειγμα ότι η πανοπλία αυτή αξίζει 3 βόδια. Έτσι, σε πολλές χώρες και σε πολλούς λαούς, η λέξη ζώο έγινε συνώνυμη με τη λέξη χρήμα. Το αποτέλεσμα ήταν ότι εκείνος που είχε

³ <http://el.wikipedia.org>

πολλά ζώα μπορούσε ν' αγοράσει τα πάντα. Μπορούσε ακόμη να αποκτήσει και δύναμη πολιτική, αλλά κυρίως δύναμη οικονομική. Όσο η οργάνωση της κοινωνίας προχωρούσε, τόσο άλλαζαν και οι τρόποι της εκτροφής των ζώων. Η σταβλική κτηνοτροφία, με την πιο πρωτόγονη μορφή της, άρχισε να αναπτύσσεται, όταν πια άρχισαν να αναπτύσσονται κι οι μόνιμοι οικισμοί. Μέχρι πριν από 100 περίπου χρόνια, η κτηνοτροφία είχε ως αποκλειστικό σκοπό να εξασφαλίζει τα απαραίτητα κτηνοτροφικά προϊόντα στην οικογένεια και μόνο ένα μικρό μέρος από τα προϊόντα αυτά είχαν σκοπό να γίνουν εμπορεύματα και να πουληθούν στην αγορά. Στην Ελλάδα, ο τρόπος αυτός αφορά την εκτροφή των αιγοπροβάτων και μπορούμε να πούμε ότι μάλλον έχει συρρικνωθεί αρκετά. Προφανώς ο τρόπος παραγωγής αντανακλά και επηρεάζει και την οργάνωση των αγροτικών κοινωνιών και συνακόλουθα τον τρόπο ζωής τους. Η συμμετοχή των επί μέρους κλάδων της κτηνοτροφίας στο σύνολο της ζωικής παραγωγής της χώρας υπολογίζεται σε 58,7% για την αιγοπροβατοτροφία, 19,25% για τη βοοτροφία, 9,9% για την πτηνοτροφία, 7,8% για τη χοιροτροφία και 4,45% για τους λοιπούς τομείς.⁴

Ο τομέας της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα συμμετέχει κατά 28% περίπου στην καθαρίστη αξία της γεωργικής παραγωγής και απασχολεί το 23% των αγροτών.

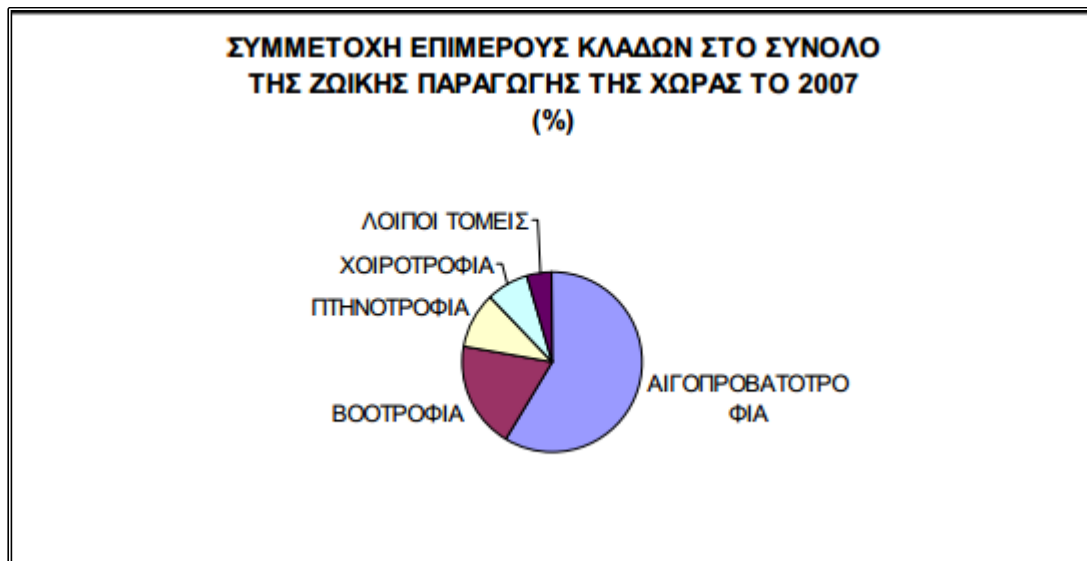
Παρόλα αυτά, η κτηνοτροφική παραγωγή δεν είναι επαρκής για να καλύψει τις εγχώριες ανάγκες σε προϊόντα ζωικής παραγωγής. Το εμπορικό ισοζύγιο των κτηνοτροφικών προϊόντων και ζωοτροφών στη χώρα μας (στοιχεία 1996) είναι αρνητικό και ανέρχεται σε 455,265 δις δρχ. (1.359 εκατ. ECU), έναντι των 4,145 τρις δρχ. (12.375 εκατ. ECU) που είναι το συνολικό αρνητικό άνοιγμα του εμπορικού ισοζυγίου. Η κτηνοτροφία στη χώρα μας διαδραματίζει ένα πολύ σημαντικό ρόλο για:

- την περιφερειακή και τοπική ανάπτυξη,
- την αναβάθμιση και διατήρηση του πληθυσμού στις ορεινές, ημιορεινές και μειονεκτικές περιοχές,
- την συμπληρωματική απασχόληση των κατοίκων της υπαίθρου και ιδιαίτερα των γεωργών,

4

Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Ανάπτυξη Τομέα Αιγοπροβατείας», σ. 2, Αθήνα, 2007

- την απασχόληση νέων αγροτών,
- την βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου,
- την επέκταση φυτικών καλλιεργειών συμπληρωματικών της κτηνοτροφίας,
- την προστασία του περιβάλλοντος.

Πηγή: ΕΣΥΕ, Εθνικοί Λογαριασμοί της Ελλάδος

Ο χαρακτηρισμός της χώρας μας ως Μεσογειακή τη στρέφει στον τομέα της αιγοπροβατείας παρά στα βοοειδή. Αν ορίσουμε ως χρονικό σημείο αναφοράς τη σύσταση του νεοελληνικού κράτους η κτηνοτροφία -ακολουθώντας μια παράδοση αιώνων- εκείνη τη περίοδο είναι περισσότερο ένα μέσο συντήρησης της οικογένειας (στο πλαίσιο πολλές φορές ενός δουλοπαροϊκού συστήματος) παρά μια κερδοφόρα επιχείρηση. Ουσιαστικά κάνουμε λόγο για ένα «κλειστό» σύστημα παραγωγής με ελάχιστα εμπορευματικά χαρακτηριστικά. Ο χωρικός κτηνοτρόφος χρησιμοποιεί κάποιες παραδοσιακές τεχνικές, που κατά κανόνα μεταφέρονται εμπειρικά από γενιά σε γενιά. Η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται και από τοιδιοκτησιακό ζήτημα (τσιφλίκια, εθνικές γαίες), το οποίο εν μέρει επιλύεται τον 20^ο αι. μετά τις κινητοποιήσεις των μικροϊδιοκτητών και την εξέγερση και μετέπειτα καταστολή του Κιλερέρ. Τη περίοδο του μεσοπολέμου η φυσιογνωμία της αγροτικής μας οικονομίας καθορίστηκε σε

μεγάλο βαθμό από τις απαλλοτριώσεις, που έγιναν τη δεκαετία του 20', που είχαν ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας δομής στη αγροτική μας οικονομία. Κύριο χαρακτηριστικό της ήταν η επικράτηση της μικροιδιοκτησίας και η εμπορευματοποίηση της με ταχύτερους ρυθμούς. Η αγροτική μεταρρύθμιση του μεσοπολέμου επιτάχυνε τη πρόσδεση της ελληνικής αγροτικής οικογένειας στο χρηματικό κύκλωμα με αποτέλεσμα συν τοις άλλοις αρκετοί κάτοικοι της υπαίθρου να εγκαταλείπουν τον αντίστοιχο τρόπο ζωής και να στρέφονται προς τις πόλεις, τάση που ενισχύθηκε μεταπολεμικά. Η δυσμενής θέση των χωρικών χειροτέρευσε αν σκεφθούμε επίσης ότι στο επίπεδο της χωρικής κοινότητας δεν αναπτύσσονται σε αντιστάθμισμα συλλογικές μορφές δράσης.⁵

Η παραγωγή ζωοτροφών άρχισε να αυξάνεται από το 1959 με ειδικό πρόγραμμα άμεσων επιδοτήσεων προς τους παραγωγούς.⁶ Ήδη από το 1956 χορηγούνταν σημαντικές ενισχύσεις μέσω του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης (ν. 480/1955) και στους κτηνοτρόφους, που οδήγησαν σταδιακά σε αύξηση της παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων (όπως φαίνεται στο παρακάτω πίνακα και το γράφημα), η οποία ενισχύθηκε μετά το 1966 με τη θέσπιση εγγυημένων τιμών.⁷

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ	ΒΟΟΕΙΔΗ	ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	ΧΟΙΡΙΝΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΕΑΤΟΣ
1933-1937	14,6	61,4	12,2	101,1
1965-1967	70,2	81,9	48	236,4
1975-1977	123,3	118,4	11,6	480,2

Εξέλιξη παραγωγής κρέατος ανά χρονικές περιόδους για το διάστημα 1933-1977 (χιλ. τόνοι)

Έτσι, έχουμε μια αύξηση της παραγωγής κρέατος από το 1965 έως το 1977, (που ήταν σχεδόν πενταπλάσια σε σχέση με το προπολεμικό επίπεδο), με την εξαίρεση μόνο του χοιρινού κρέατος, η παραγωγή του οποίου εμφανίζει στασιμότητα έναντι των προπολεμικών επιπέδων. Πάντως ο βαθμός αυτάρκειας σε χοιρινό κρέας διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα καθ' όλη τη προαναφερόμενη περίοδο και σχετίζεται προφανώς με

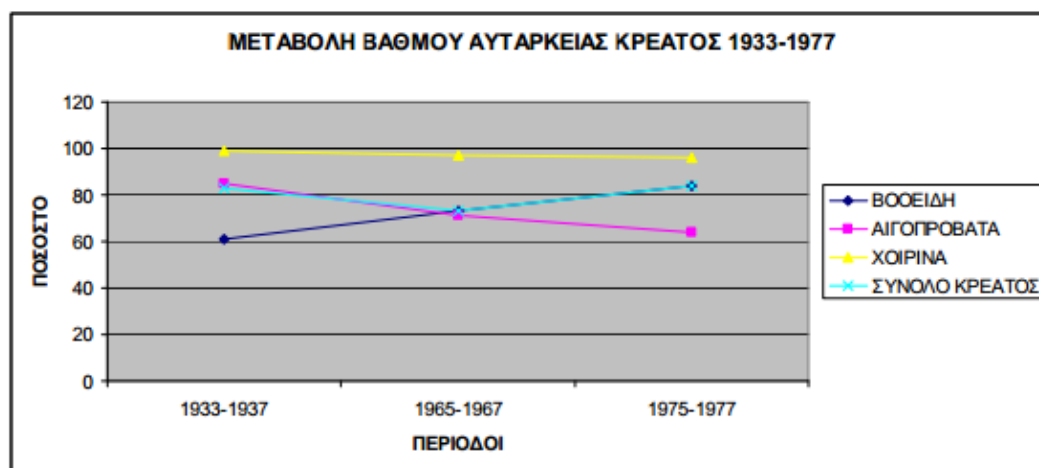
⁵ Δαουτόπουλος, Γ- Καζακόπουλος, Λ- Κούση, Μ, «Αγροτική Κοινωνιολογία», σ. 56, Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 2007

⁶ Δαουτόπουλος, Γ- Καζακόπουλος, Λ- Κούση, Μ, «Αγροτική Κοινωνιολογία», σ. 56, Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 2007

⁷ Έγινε δηλαδή προσπάθεια να επιτευχθεί αυτό που αποκαλέστηκε Πράσινη Επανάσταση, πουσήμαινε αύξηση της παραγωγής με προστασία και εκμηχάνιση.

τις διατροφικές συνήθειες, που με τη σειρά τους καθορίζουν ως ένα βαθμό και τη παραγωγική κατεύθυνση.

Παρά την αύξηση της κτηνοτροφικής παραγωγής η αυτάρκεια της χώρας διατηρείται σχεδόν σταθερή σε σχέση με τα προπολεμικά επίπεδα και μάλιστα για το κλάδο των αιγοπροβάτων βαίνει μειούμενη, όπως αποτυπώνεται στο παρακάτω γράφημα

Την περίοδο που αρχίζει η οικονομική κρίση του 1973 παρατηρείται έντονα μία έκρηξη του πληθωρισμού. Τη περίοδο εκείνη αρχίζει η κοινωνική διαχείριση⁸ των προβλημάτων του αγροτικού τομέα, που συμπίπτει με την ένταξη της χώρας στην Ε.Ο.Κ. αυτό έγινε με απώτερο στόχο να στηριχθεί το εισόδημα των αγροτών, ώστε από τη μία πλευρά να μην υπάρξουν πιέσεις στο επίπεδο της απασχόλησης και από την άλλη να εκτακτοποιούνται οι καταπιεσμένες λόγω δικτατορίας εισοδηματικές τους διεκδικήσεις. Η ένταξη της χώρας στην τότε Ε.Ο.Κ. συνεπάγεται και την εφαρμογή της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (Κ.Α.Π), που συνιστά πρωταρχική κοινή πολιτική της. Η περίοδος αυτή, μετά την ένταξη καθορίζεται από ιδιαίτερα χαρακτηριστικά, που αφορούν και επηρεάζουν συνολικά την κοινωνικοοικονομική πραγματικότητα της χώρας, γι' αυτό παρουσιάζεται ξεχωριστά στην επόμενη υποενότητα μαζί με μια σύντομη αναφορά στην εξέλιξη της Κ.Α.Π.

⁸ Μαραβέγιας Ν (επιμ), «Η μεσογειακή γεωργία στη δίνη της παγκοσμιοποίησης», σ. 41, Παπαζήση, Αθήνα, 2008

1.3.3 Αλιεία

Με τον όρο αλιεία, κοινώς ψάρεμα, χαρακτηρίζεται γενικά τόσο η άγρα όσο και η τέχνη (τρόπος) της όλης δραστηριότητας, με την οποία γίνεται η σύλληψη και απόσπαση των ιχθύων και άλλων υδροβίων ζώων από τον βιότοπό τους, (θάλασσες, λίμνες, ποτάμια, ιχθυογενετικούς σταθμούς κλπ), είτε για τροφή είτε για βιομηχανικούς σκοπούς (παραγωγή ιχθυαλεύρων, ελαίων, λιπασμάτων κλπ).⁹

Οι εξαιρετικές λιμνοθάλασσεσες της Ελλάδας, οι περίφημοι κόλποι, τα ποτάμια, οι λίμνες και οι παράκτιες περιοχές στο Ιόνιο και στο Αιγαίο αποτελούν χώρους αλιευτικής δραστηριότητας. Η συνολική

παραγωγή εκτιμάται σε 6.500 τόνους αλιευμάτων σύμφωνα με στοιχεία του 1991. Υπάρχουν μικρά κυρίως σκάφη παράκτιας αλιείας με αρκετά αλιευτικά κέντρα. Περίφημη η τσιπούρα, το χέλι και το αυγοτάραχο αποτελούν διαρκή πηγή πλούτου

και ευημερίας. Υπάρχουν αρκετά ιχθυοτροφεία, αλλά κατά το μεγαλύτερο μέρος της η αλιεία γίνεται με παραδοσιακούς τρόπους. Τα κυριότερα είδη ψαριών που υπάρχουν είναι ο κέφαλος, το μυξινάρι, ο γάστρος, ο λαυκίνος, η βελάνισσα, το λαβράκι, η

τσιπούρα, ο σπάρος, τα χέλια, ο γοβιός κ.ά. στρωσίδα, κυπρίνια, πέστροφες, δρομίτσες και γλανίδια, που είναι είδος ενδημικό του Αχελώου.¹⁰

Ο τομέας της αλιείας διαδραματίζει σημαντικό ρόλο διότι:

⁹ <http://el.wikipedia.org>

¹⁰ www.pde.gov.gr

- Παρέχει δυνατότητα εργασίας σε περιοχές, ιδιαίτερα σε μικρές νησιωτικές όπου οι ευκαιρίες απασχόλησης είναι περιορισμένες.
- Αποτελεί κύρια πηγή εισοδήματος σε παράκτιες περιοχές κυρίως εκεί όπου είναι και τα μεγαλύτερα αλιευτικά λιμάνια της χώρας.
- Στον τομέα της υδατοκαλλιέργειας προσφέρει δυνατότητες δραστηριοποίησης και αξιοποίησης εξειδικευμένου επιστημονικού και εργατικού δυναμικού.

Προσφέρει έμμεσα ευκαιρίες απασχόλησης σε συναφείς με τον τομέα κλάδους, όπως βιομηχανίες κατασκευής, συντήρησης και εξοπλισμού σκαφών, κατασκευής και εξοπλισμού μονάδων υδατοκαλλιέργειών, εμπορίας, συντήρησης και μεταφοράς αλιευτικών προϊόντων, εξοπλισμού αλιευτικών λιμένων και επιχειρήσεων με υποστηρικτική δραστηριότητα

Τα σημαντικότερα προβλήματα στον τομέα της θαλάσσιας αλιείας είναι:

- Η παλαιότητα του αλιευτικού στόλου, δεδομένου ότι το 75% του συνόλου είναι σκάφη μέσης ηλικίας μεγαλύτερης των 10 ετών.
- Η μεγάλη ηλικία των απασχολούμενων στον κλάδο.
- Η έλλειψη επαγγελματικής κατάρτισης των αλιέων.
- Οι δύσκολες συνθήκες εργασίας σε συνδυασμό με τα προβλήματα απασχόλησης στον κλάδο, εξαιτίας της μείωσης της αλιευτικής δραστηριότητας για την προστασία των ιχθυοποθεμάτων της Μεσογειακής λεκάνης, που αποτελεί βασικό στόχο της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.
- Το υψηλό κόστος του αλιευτικού εξοπλισμού, των αλιευτικών εφοδίων και των καυσίμων.

Οι δυσχέρειες στην εξεύρεση αλιευτικών πεδίων και στη σύναψη συμφωνιών με τρίτες χώρες, ιδιαίτερα για την σπογγαλιεία.

- Η έλλειψη καθορισμού κριτηρίων για την επαγγελματική ιδιότητα του ψαρά.
- Το διάσπαρτο της αλιευτικής νομοθεσίας και η έλλειψη εκσυγχρονισμού της.

1.3.4 Ιχθυοκαλλιέργειες

Οι ιχθυοκαλλιέργειες στην Ελλάδα είναι ένας από τους ταχύτατα αναπτυσσόμενους τομείς που συμβάλλει σημαντικά στο ΑΕΠ και στην τοπική ανάπτυξη. Ειδικότερα, στα περίπου 16.000 χιλιόμετρα των ελληνικών ακτών, βρίσκονται εγκατεστημένες περισσότερες από 200 μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας και 25 σταθμοί παραγωγής γόνου, ενώ συνολικά απασχολούνται 40.000 άτομα και παράγονται πάνω από 231.000 τόνοι ιχθυρών. Στα μεσογειακά είδη, κυρίως τσιπούρα και λαβράκι, η ελληνική παραγωγή ανέρχεται στους 90.000 τόνους αναδεικνύοντας τη χώρα μας σε πρώτη θέση στη Μεσόγειο, με παραγωγή που ξεπερνά το 50% της ευρωπαϊκής. Στους σημαντικούς

παραγωγούς περιλαμβάνονται η Τουρκία, η Ισπανία και η Ιταλία. Μικρότερη είναι η παραγωγή στις Γαλλία, Πορτογαλία, Κροατία, Κύπρο, Μάλτα, Ισραήλ, Αίγυπτο, Μαρόκο και Τυνησία, ενώ νέοι παραγωγοί έχουν εμφανιστεί τα

τελευταία χρόνια στις Αλβανία, Αλγερία και Λιβύη. Η συνολική παραγωγή τσιπούρας και λαβρακιού στις μεσογειακές χώρες έφθασε φέτος, στους 253.000 τόνους.

Η Ελλάδα αποτελεί το μεγαλύτερο εξαγωγέα τσιπούρας και λαβρακιού σε παγκόσμιο επίπεδο, με το σύνολο των εξαγωγών της να σημειώνει την περίοδο 2006-2010 μέσο ετήσιο ρυθμό μεγέθυνσης 11%. Η Τουρκία με συνολικές εξαγωγές το 1/5 των ελληνικών, ακολουθεί στη δεύτερη θέση. Οι ελληνικές εξαγωγές κατευθύνονται στην πλειονότητά τους (46% περίπου) στην ιταλική αγορά. Οι επόμενες σε σημαντικότητα αγορές για τις ελληνικές εξαγωγές είναι η ισπανική και η γαλλική. Οι επιχειρήσεις του κλάδου απασχολούν περίπου 10.000 άτομα. Λόγω της εξωστρεφούς ανάπτυξης που χαρακτηρίζει τον κλάδο, η συνεισφορά της ιχθυοκαλλιέργειας στην Ελληνική οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντική. Η αξία των εξαγωγών αντιστοιχεί στο 23% της συνολικής αξίας εξαγωγών ειδών διατροφής, καθιστώντας τον κλάδο το 2ο μεγαλύτερο εξαγωγικό τομέα στα είδη διατροφής. Σε σύγκριση με το σύνολο της

αξίας των ελληνικών εξαγωγών, οι ιχθυοκαλλιέργειες καταγράφουν αξιοσημείωτο μερίδιο της τάξης του 2,3%.

Το φυσικό περιβάλλον της χώρας, η ισχυρή παραγωγική βάση του κλάδου και το υψηλό επίπεδο διεξόδου στις διεθνείς αγορές καθιστούν την ελληνική ιχθυοκαλλιέργεια μια από τις δραστηριότητες με στρατηγική σημασία για το νέο αναπτυξιακό πρότυπο της εγχώριας οικονομίας. Η στροφή προς τον υγιεινό τρόπο ζωής και η τάση αύξησης της κατά κεφαλήν κατανάλωσης ψαριού, σε συνδυασμό με τη σταθεροποίηση ή πτώση της αλιείας, προοιωνίζουν ότι οι συνθήκες που θα αντιμετωπίζει ο κλάδος στο μέλλον θα είναι αρκετά ευνοϊκές. Με δραστηριότητα ετών και την εμπειρία σύνταξης δεκάδων διαφόρων επιχειρηματικών σχεδίων στον συγκεκριμένο κλάδο, είμαστε δίπλα στον Έλληνα επιχειρηματία παρέχοντας υψηλής ποιότητας υπηρεσίες για το συνολικό σχεδιασμό και την οργάνωση όλων των απαιτούμενων ενεργειών, ώστε η επενδυτική σας πρόταση και το αναπτυξιακό σας όραμα να υλοποιηθεί με απόλυτη επιτυχία.

Οι εκτεταμένες υδάτινες εκτάσεις, λιμνοθάλασσες, λίμνες, προφυλαγμένοι κόλποι και κολπίσκοι ευνοούν την ανάπτυξη όλων των μορφών υδατοκαλλιέργειας, από τις παραδοσιακές μέχρι τις πλέον σύγχρονες εντατικές. Ψάρια των γλυκών νερών, πέστροφες, κυπρίνοι, θαλασσινά ψάρια, τσιπούρες και λαβράκια, αλλά και χέλια και μύδια αποτελούν τυπικό μέρος της παραγωγής του νομού. Στον τομέα αυτό υπάρχουν πολλές προοπτικές ανάπτυξης, καθώς υπάρχουν οι κατάλληλες προϋποθέσεις εξαιτίας των σωστών θερμοκρασιών και της καλής ποιότητας των νερών. Σήμερα λειτουργούν περίπου 35 μονάδες ιχθυοκαλλιέργειας και τρεις ιχθυογενετικοί σταθμοί θαλασσινών ειδών και μία μυδοκαλλιέργεια στην περιοχή της Αμφιλοχίας

Μια νέα έρευνα του Παγκόσμιου Κέντρου Αλιευμάτων και του Διεθνούς Οργανισμού Προστασίας του Περιβάλλοντος εξέτασε τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις των βασικών συστημάτων ιχθυοκαλλιέργειας που χρησιμοποιούνται παγκοσμίως¹¹. Από τα 75 συστήματα που επισκοπήθηκαν, εξήχθη το συμπέρασμα ότι μεγαλύτερη παραγωγή σημαίνει μεγαλύτερη επιβάρυνση του οικοσυστήματος, ωστόσο συγκρινόμενες με άλλα είδη πρωτεϊνικής παραγωγής, όπως η κτηνοτροφία, οι ιχθυοκαλλιέργειες είναι πιο «πράσινες». Όπως αναφέρεται στην έρευνα με τίτλο «Γαλάζια σύνορα: διαχείριση του περιβαλλοντικού κόστους της ιχθυοκαλλιέργειας»,

¹¹ <http://ktisis.cut.ac.cy>

η ζήτηση για προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας θα κινηθεί ανοδικά τις προσεχείς δύο δεκαετίες, λόγω της αυξανόμενης αστικοποίησης του παγκόσμιου πληθυσμού. Τα δύο σημαντικότερα πορίσματα της έρευνας είναι ότι ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος των ιχθυοκαλλιεργειών ποικίλλει δραματικά ανάλογα με τη χώρα, την περιοχή, το ακολουθούμενο σύστημα παραγωγής και ότι η ιχθυοκαλλιέργεια είναι λιγότερο επιβαρυντική από την εκτροφή μοσχαριών ή χοίρων. Ο μεγαλύτερος όγκος της παραγωγής προέρχεται από την Ασία (91%) με την Κίνα να συγκεντρώνει το 64% της παγκόσμιας προσφοράς προϊόντων ιχθυοκαλλιέργειας.

Οι ιχθυοκαλλιέργειες με τον μεγαλύτερο περιβαλλοντικό αντίκτυπο περιλαμβάνουν το χέλι, το σολομό και τις γαρίδες εξαιτίας της απαιτούμενης ενέργειας και του όγκου των αλιευμάτων που χρειάζονται για την εκτροφή τους.

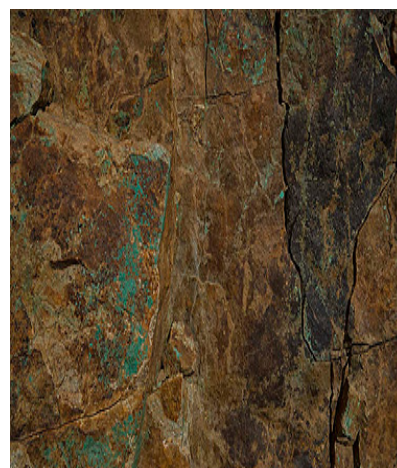
Από την άλλη πλευρά οι «πράσινες» ιχθυοκαλλιέργειες περιλαμβάνουν τα μαλάκια, τα όστρακα και τα φύκια.

Σύμφωνα με την ανακοίνωση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τις στρατηγικές κατευθυντήριες γραμμές για τη βιώσιμη ανάπτυξη της υδατοκαλλιέργειας στην Ε.Ε., αναζητούνται, όπως αναφέρεται σε σχετικό έγγραφο της Γενικής Διεύθυνσης Αλιείας του υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, πληροφορίες και απόψεις για τη σύνταξη του Πολυετούς Εθνικού Σχεδίου Ανάπτυξης Υδατοκαλλιεργειών.

1.3.5 Μεταλλεία

Ο όρος μεταλλεία (η), (θηλυκού γένους), χρησιμοποιείται ειδικότερα με τη σημασία της αναζήτησης μετάλλων, την ανόρυξη της γης και κατ' επέκταση την εκμετάλλευση μεταλλείου ή ορυχείου, ως συνώνυμο της μεταλλευτικής δραστηριότητας κυρίως στην νομική ορολογία.

Πάντως, σύμφωνα με τον λατίνο φυσιοδίφη και ιστοριογράφο Πλίνιο τον Πρεσβύτερο, η λέξη μέταλλον επινοήθηκε από τους αρχαίους Έλληνες οι οποίοι παρατήρησαν ότι οι μεταλλοφόρες φλέβες που έβρισκαν ήταν κοντά η μία στην άλλη.¹²

¹²<http://el.wikipedia.org>

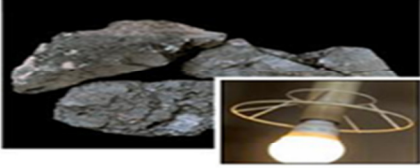
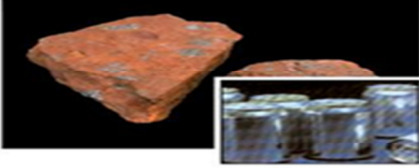

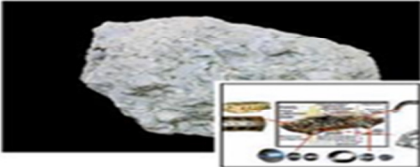
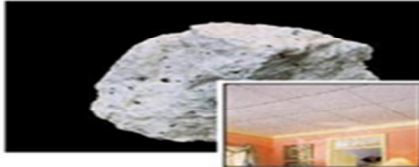
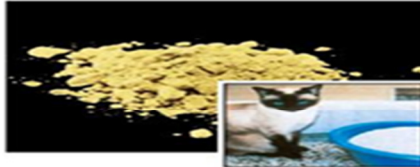
Με την γενικότερη έννοια, η μεταλλευτική συμπεριλαμβάνει και την εξόρυξη υγρών και αερίων υδρογονανθράκων (πετρέλαιο, φυσικό αέριο, κ.λπ.). Όμως, εξαιτίας της ιδιαιτερότητας που παρουσιάζει η εξόρυξη φυσικών υδρογονανθράκων, ο τομέας αυτός αποτελεί ιδιαίτερο γνωστικό κλάδο και οι μηχανικοί που ασχολούνται μ' αυτό το αντικείμενο αποκαλούνται «μηχανικοί πετρελαίων».

Η μεταλλευτική είναι μία από τις αρχαιότερες ανθρώπινες οικονομικές δραστηριότητες και έχει παίξει πρωτεύοντα ρόλο στην μετάβαση του ανθρώπου από την πρωτόγονη κατάσταση στον σύγχρονο πολιτισμό. Ωστόσο, η μεταλλευτική έχει συνδεθεί επίσης και με πολλά μελανά σημεία στην ανθρώπινη ιστορία όπως η δουλεία, οι κατακτητικοί πόλεμοι, η αποικιοκρατία και πιο πρόσφατα η μόλυνση του περιβάλλοντος.

Η μεταλλευτική περιήγηση αποτελεί ένα είδος εναλλακτικού ή συμπληρωματικού βιώσιμου τουρισμού (όπως πχ. ο οικοτουρισμός ή αγροτουρισμός), ένα περιβαλλοντικά υπεύθυνο «ταξίδι», που ενθαρρύνει τη διατήρηση της φύσης και της παράδοσης, έχει μικρές επιπτώσεις στο περιβάλλον και εμπλέκει θετικά τους

Τα ορυκτά της Ελλάδος

 <p>Λιγνίτης Βρίσκεται: Πτολεμαΐδα, Μεγαλόπολη, Σέρφια, Ν. Φλώρινας, Ν. Δράμας* Χρήσεις: παραγωγή ηλεκτρισμού</p>	 <p>Βωξίτης Βρίσκεται: Παρνασσός, Γκιώνα, Ελακίνας, Οίτη, Ελαμίνα* Χρήσεις: παραγωγή αλουμινίου για κουφώματα οικοδομών, ζάντες αυτοκινήτων, κουτάκια αναψυκτικών</p>	 <p>Λευκόλιθος Βρίσκεται: Γερακινή Χαλκιδικής, Εύβοια* Χρήσεις: ζωοτροφές, λιπάσματα, φάρμακα, χαλάρια</p>
		

τοπικούς πληθυσμούς και την μεταλλευτική ιστορία του εκάστοτε τόπου.

Σε Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο επίπεδο πολλά καινοτόμα σχέδια έχουν υλοποιηθεί στην αποκατάσταση εγκαταλελειμμένων ορυχείων ή την μετατροπή τους σε τουριστικά θέρετρα, αποδεικνύοντας ότι οι επιπτώσεις της εξόρυξης μπορούν να μετριαστούν ή -σε ορισμένες περιπτώσεις- και να αντιστραφούν έστω και εκ των υστέρων, αν υπάρχει η έμπνευση, η εφευρετικότητα, η διάθεση αλλά και η ανάληψη ευθύνης προς το όφελος των τοπικών κοινωνιών.

Στην Ελλάδα, οι περιοχές του Λαυρίου (μεταλλεία χρυσού-αργύρου), η περιοχή των

παλαιών λατομείων του Διονύσου Αττικής της Σερίφου (μεταλλεία σιδήρου και αιματηρά γεγονότα του 1916 στο Μεγάλο Λιβάδι Σερίφου), της Χαλκιδικής (μεικτά θειούχα, Μαντεμοχώρια) , της Μήλου (ορυχεία

βιομηχανικών ορυκτών, θειωρυχεία, κλπ), της Εύβοιας (Λάρκο, Μαντούδι,

Κάρυστος), της Φωκίδας (βωξίτης, μεταλλευτικό πάρκο Φωκίδος), της Νάξου (σμύριδα, περιοχή Μουτσούνα, Κούροι Νάξου), της Θάσου (προϊστορικά λατομεία ώχρας) είναι ικανές να αποτελέσουν περιοχές μεταλλευτικής περιήγησης.¹³ Και πολλές ακόμη περιοχές του Αιγαίου στη Μήλο, στη Λέσβο (Απολιθωμένο Δάσος), στην Νίσυρο, στην Κρήτη (Χανιά, Ν. Γαύδος), επίσης στην Ήπειρο (Βίκος-Αώος), στην Πελοπόννησο (πάρκο Χελμού – Βουραϊκού) κ.α., μπορούν να αποτελέσουν σημεία ανάδειξης της φυσικής γεωλογικής ομορφιάς, φυσικά μνημεία του τόπου αλλά και της ανθρωπότητας. Ήδη ορισμένες από αυτές έχουν συμπεριληφθεί στα Ευρωπαϊκά Δίκτυο Γεωπάρκων: το Απολιθωμένο Δάσος Λέσβου (2000), το Φυσικό Πάρκο Ψηλορείτη (2001), το Εθνικό Πάρκο Χελμού – Βουραϊκού (2009) και η περιοχή του Εθνικού Δρυμού Βίκου – Αώου (2010). Η οικονομική ύφεση και η κρίση που έχει προκαλέσει κυρίως στον κατασκευαστικό κλάδο έχει επηρεάσει αρνητικά τις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην παραγωγή, επεξεργασία και εμπορία μετάλλων.

Η απογραφή του έτους 2001 στο νομό Αιτωλοακαρνανίας έδειξε ότι , από το σύνολο των 113 ατόμων που απασχολούνται στον τομέα των ορυχείων και λατομείων, ποσοστό 4,4% απασχολούνται στην εξόρυξη άνθρακα, λιγνίτη και τύρφης, ποσοστό 3,5% στην άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου και σε βοηθητικές δραστηριότητες συναφείς με την άντληση πετρελαίου και φυσικού αερίου, ποσοστό 1,8% στην εξόρυξη άνθρακα, λιγνίτη και τύρφης, ενώ το υπόλοιπο και μεγαλύτερο ποσοστό απασχολείται σε άλλες εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες. Τα έτη 1996 μέχρι και 2003 παρατηρείται μία σταδιακή αναπτυξιακή πορεία στον ανωτέρω τομέα, με καλύτερες επιδόσεις τα έτη 1998 και 2000 με ποσά 9,24 και 8,96 εκ. ευρώ αντίστοιχα. Στην Περιφέρεια Δυτικής Ελλάδος, στην οποία και ανήκει ο νομός, η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία αυξήθηκε κατά 243% περίπου, δεδομένου ότι το έτος 1996 ήταν 6,69 εκ. ευρώ, ενώ το 2003 σχεδόν τριπλασιάστηκε και ανήλθε σε 16,25 εκ. ευρώ (ΕΣΥΕ, 2003).

Παραχθέντα μεταλλεύματα και βιομηχανικά ορυκτά σε τόνους το 1979

Λιγνίτες 23.615.831

Σιδηρομεταλλεύματα 2.194

¹³ <http://antigoldgr.org/>

Μεταλλεύματα Νικελίου 1.85.568

Χρωμίτες 86.843

Βωξίτες 2.812.427

Λευκόλιθοι 1.218.953

Μεταλλεύματα Μαγγανίου 77.360

Μικτά θειούχα 723.278

Βαρυτίνη 109.344

Καολίνη 32.803

Μπενζονίτης 491.765

Πυριτικό οξύ 27.433

Περλίτης 279.660

Θηραϊκή γη 1.337.797

Κίσσηρις 578.524

Στεατίτης 5.112

Φθορίτης 520

Μάρμαρα σε Μ 2230.000

Σμύρις 9.400

Γύψος 64.299

Σιδηροπυρίτης κοινός το 1970 208.287

Σιδηροπυρίτης χαλκούχος 50.000

Στην έκδοση των Μεταλλευτικών Επιχειρήσεων (Ορυκτός Πλούτος, σελ. 622) περιέχεται ανακοίνωση του τότε Υπουργού Αναπληρωτή Συντονισμού Ιωάν. Μπούτου,

για τις διαπιστώσεις που έκανε Ομάδα εμπειρογνομόνων του Τεχνολογικού Ινστιτούτου Μασαχουσέτης (Μ.Ι.Τ.), υπό την ηγεσία του Καθηγητή Γεωλογίας, Ρ. HURLEY, ως προς την μεταλλευτική και μεταλλουργική δραστηριότητα στην Ελλάδα. Οι επιστήμονες της Ομάδας αυτής εξέφρασαν την κατάπληξη τους για το υψηλό τεχνολογικό επίπεδο των Ελληνικών μεταλλευτικών επιχειρήσεων, τον άρτιο εξοπλισμό των Μονάδων και την επιχειρηματικότητα των φορέων τους.

Ο αείμνηστος τότε Πρόεδρος της Κυβερνήσεως Κωνσταντίνος Καραμανλής όταν ήρθε στο Υπουργείο Βιομηχανίας και του έκανα εισήγηση για τον ορυκτό πλούτο μου είπε: ¹⁴ «Έχεις στην διάθεσή σου 3 εκατομμύρια δραχμές για έρευνες». Μετά από

έναν μήνα περίπου και σε νέα ανακοίνωσή μου, επί των θεμάτων του ορυκτού πλούτου, μου τηλεφώνησε στο Υπουργείο και μου είπε χαρακτηριστικά: «Τα 3 εκατομμύρια για έρευνες γίνονται και μέχρι 100 εκατομμύρια. Θέλω να "τσουγκρανισθεί" (Μακεδονική έκφραση) όλη η Ελλάδα για να μάθουμε τι έχουμε!».

Το 1984 με τις έρευνες, που πραγματοποίησε το κέντρο «ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ», τα βέβαια αποθέματα έφθασαν τους 6.000 Μεταλλεύματος Ουρανίου.

Ο Γενικός Διευθυντής του ΙΓΜΕ ανέφερε (Εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ», 23.12.1988) ότι στις Σκουριές της Χαλκιδικής υπάρχει σημαντικό κοιτάσμα χρυσού. Το ΙΓΜΕ (Εφημερίδα «ΤΟ ΒΗΜΑ», 31.8.1985) ανέφερε ότι 8000 κιλά προσχωματικού χρυσού εντόπισε στη Θράκη¹⁵

Άγιος Μανδήλιος	1.850 κιλά
Μακροπόταμος	2.300 κιλά
Χείμαρρος	2.350 κιλά
Φιλιούρης	1.500 κιλά

¹⁴ <http://www.elzoni.gr>

¹⁵ <http://www.elzoni.gr>

Την 19η Νοεμβρίου 1988, στην εφημερίδα «Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ» με τίτλο: «Το χρυσάφι του Παγγαίου δεν στέρεψε», αναγράφεται η πληροφορία ότι το ΙΓΜΕ εντόπισε χρυσοφόρες ζώνες στο Παγγαίο και στην περιοχή της Παλαιάς Καβάλας. Η δε Σηπλαιολογική Εταιρεία Καβάλας ανακάλυψε αρχαία μεταλλεία και στοές με σκαλοπάτια και υπόγειους πέτρινους τοίχους, τόσο στο Παγγαίο όσο και στην περιοχή Φιλίππων Καβάλας.

Κατά πληροφορίες, σε όλες τις χώρες που υπήρχαν παλαιά χρυσορυχεία, γίνονται νέες έρευνες και επαναλειτουργούν με επιτυχία. Εκτός από τις γνωστές μορφές εμφάνισης του χρυσού, όπως αναφέρεται στα σχετικά επιστημονικά κείμενα υπάρχει και ο «επιθερμικός χρυσός» (ο αόρατος χρυσός), ο οποίος αποκτάται με ειδική επεξεργασία.

Το 1976 ιδρύθηκε η ΕΛΕΒΜΕ για τον σκοπό της εκμετάλλευσης του ορυκτού πλούτου.

Κεφάλαιο 2ο

Ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα την περίοδο μέχρι το 1980 και η καμπύλη στην οικονομία της χώρας.

2. 1. Ιστορική Αναδρομή και Ανασκόπηση της Ελληνικής Οικονομίας

Ο Ελληνική οικονομία κατά τις δεκαετίες 1950, 1960 και 1970 χαρακτηρίζεται από υψηλούς ρυθμούς μεταβολές του Α.Ε.Π. Η Αθήνα και η Θεσσαλονίκη εδραιώνουν την ήδη κυρίαρχη θέση τους ενώ, θετική είναι η σχετική βελτίωση αδύναμων περιφερειών όπως η Δυτική Ελλάδα και το Βόρειο Αιγαίο. Ως προβληματικές εμφανίζονται οι περιφέρειες της Ηπείρου και του Β. Αιγαίου όπου οι τιμές είναι κάτω του 85% του εθνικού μέσου όρου. Επίσης ιδιαίτερα προβληματικές εμφανίζονται και οι περιφέρειες της Πελοποννήσου και Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης οι οποίες κυμαίνονται στο 86% του εθνικού μέσου όρου. Ιδιαίτερα προβληματικές εμφανίζονται και οι περιφέρειες της Πελοποννήσου και Ανατολικής Μακεδονίας – Θράκης οι οποίες κυμαίνονται στο 86% - 90% του εθνικού μέσου όρου. Η διάρθρωση των βασικών τομέων της Ελληνικής οικονομίας έχουν ως ακολούθως (Κορρές & Φιόνης, 2003)

Ο πρωτογενής τομέας παρουσίασε μάλιστα φοβερή μείωση στην συνεισφορά του Ακαθάριστου Εθνικού Προϊόντος και επίσης στην απασχόληση του εργατικού δυναμικού (λόγω της εγκατάλειψης της γης και του φαινομένου της μετανάστευσης). Δυστυχώς τα προβλήματα της Ελληνικής οικονομίας όπως η μικρή ιδιοκτησία και ο τεμαχισμός της ιδιοκτησίας των αγροτικών εκτάσεων σε μικρά κτήματα δεν ήταν θετικά στο να γίνει μάλιστα σωστή εντατική εκμετάλλευση (περίπου το 50% των αγροτικών εκμεταλλεύσεων έχουν έκταση μικρότερη των 20 στρεμμάτων). Έτσι έρχεται ο αναδασμός το 1950 με τον οποίο για πρώτη φορά στην Ελλάδα επιχειρείται η αντικατάσταση της πολύ-τεμαχισμένης γης με ενιαία και συνεχή αγροτικά τεμάχια, και επίσης στα πλαίσια του αναδασμού έγινε προσπάθεια για την ανάπτυξη των εγγειοβελτικών έργων, την εφαρμογή νέων τεχνολογικών μεθόδων και

την εντατική και πιο αποδοτική καλλιέργεια του εδάφους. Αποτέλεσμα αυτής της μεταρρύθμισης ήταν η αύξηση της γεωργικής παραγωγής σημαντικά από το 1950 μέχρι σήμερα. Παρ' όλα ταύτα, ο γεωργικός τομέας χαρακτηρίζεται από σοβαρές διαρθρωτικές αδυναμίες, όπως για παράδειγμα, το μικρό μέγεθος των εκμεταλλεύσεων, τα φτωχά και υποβαθμισμένα εδάφη, την χαμηλή οργάνωση παραγωγής, την έλλειψη εξειδικευμένου προσωπικού, και την μικρή αποδοτικότητα.

2.1.1 Πρωτογενής Τομέας

Η αγροτική οικονομία της Ελλάδας ήταν σε πολύ δυσμενή θέση μετά την ελληνική επανάσταση. Κατά το 1830, ο

αγροτικός πληθυσμός αποτελούσε το 70% του πληθυσμού της χώρας. Κατά την μεταπολεμική περίοδο το κράτος προσπάθησε να μοιράσει γεωργική γη στους αγρότες και να λάβει ορισμένα μέτρα που αφορούν τη γεωργία. (Παπαγεωργίου- Σπάθης, 2000).

Κατά τους επόμενους χρόνους πραγματοποιήθηκαν αρκετές μεταρρυθμίσεις και σε πολύ μεγάλη κλίμακα και αυτό αποτέλεσε το σημαντικότερο γεγονός στην αγροτική πολιτική της Ελλάδας κατά το πρώτο τρίτο του εικοστού αιώνα, με ευρείες και μακροχρόνιες επιπτώσεις. (Παπαγεωργίου- Σπάθης, 2000, σελ.173)

Όλες οι προσπάθειες του κράτους και των αγροτών, ιδιαίτερα από τις αρχές της δεκαετίας του '50 και μέχρι την ένταξη στην Ε.Κ., είχαν στόχο να περιορίσουν τις διαρθρωτικές αυτές αδυναμίες, να αυξήσουν την παραγωγικότητα και τα αγροτικά εισοδήματα και να μειώσουν το κόστος κατά μονάδα παραγωγής. Πόσο πέτυχαν ή όχι οι προσπάθειες αυτές φαίνεται από την κατάσταση που βρέθηκε ο αγροτικός τομέας στις παραμονές της ένταξης στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, δηλ., στα τέλη της

δεκαετίας του 1970. Η κατάσταση αυτή προσδιόρισε και τη δυνατότητά του να επιβιώσει και να αναπτυχθεί στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ολοκλήρωσης στη διάρκεια της δεκαετίας του 1980, μετά την ένταξη της Ελλάδας στην Ε.Κ. (Μαραβέγιας, 1992, σελ.23) Παρά τις αναμφισβήτητες προόδους που σημειώθηκαν τόσο στην παραγωγικότητα, όσο και στα εισοδήματα σ' όλη την περίοδο, από το 1950 μέχρι το 1980, ο ελληνικός αγροτικός τομέας δεν ήταν αρκετά ισχυρός ώστε να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά την ανταγωνιστική πίεση που δέχτηκε από τις άλλες χώρες- μέλη της Ε.Κ. Οι παραγωγικές επιδόσεις της ελληνικής γεωργίας στη δεκαετία της ένταξης ήταν φθίνουσες και αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των εξαγωγικών επιδόσεων και την αύξηση της εισαγωγικής διείσδυσης στην ελληνική αγορά ξένων αγροτικών προϊόντων κυρίως από τις χώρες- μέλη της Ε.Κ.

Ωστόσο, η αύξηση κάθε μορφής ενισχύσεων- επιδοτήσεων συγκράτησε και βελτίωσε ελαφρά τα συνολικά πραγματικά εισοδήματα των αγροτών. (Μαραβέγιας, 1992, σελ.24)

Η συμβολή της ελληνικής γεωργίας στην συνολική ΑΠΑ, μειώνεται διαρκώς από το 12,12% το 1970 σε 9,63% το 1980, σε 5,05% που ήταν το έτος έναρξης της αποσύνδεσης των επιδοτήσεων από την παραγωγή και σε 3,44% σήμερα. Η προστιθέμενη αξία της ελληνικής γεωργίας σε σταθερές τιμές 2000 υπολογίζεται χαμηλότερα από εκείνη του 1970.

ΕΤΗ	ΑΠΑ ΠΡΩΤΟΓΕΝΟΥΣ ΤΟΜΕΑ (%)	ΑΠΑ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑΣ (%)	ΑΠΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΩΝ (%)	ΑΠΑ ΧΩΝΔΡΙΚΟΥ ΚΑΙ ΛΙΑΝΙΚΟΥ ΕΜΠΟΡΙΟΥ (%)	ΑΠΑ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (%)	ΑΠΑ ΛΟΙΠΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (%)
1970	12,12%	13,88%	12,60%	20,93%	14,41%	23,70%
1975	11,09%	15,35%	9,62%	22,34%	15,24%	22,92%
1980	9,63%	16,14%	8,93%	23,04%	16,09%	23,07%
1985	8,95%	15,74%	7,08%	24,67%	17,40%	23,64%
1990	7,28%	15,19%	8,15%	25,91%	18,97%	24,03%
1995	7,76%	14,26%	6,63%	26,76%	21,01%	23,52%
2000	6,59%	13,92%	7,04%	30,12%	20,60%	21,74%
2005	5,05%	13,77%	7,46%	34,71%	17,31%	21,63%
2006	4,01%	13,74%	7,94%	34,68%	17,61%	21,92%
2007	3,44%	13,42%	8,21%	36,07%	17,31%	21,64%

ΠΗΓΗ: WWW.STATS.OECD.ORG OECD, ΙΔΙΟΙ ΥΠΟΛΟΓΙΣΜΟΙ

Ποσοστό ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας (ΑΠΑ) σε βασικούς τομείς της ελληνικής οικονομίας

Τη μεταπολεμική περίοδο οι δομικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας εμπόδισαν τον αγροτικό τομέα και ειδικότερα τη κτηνοτροφία να εναρμονίσει την ανάπτυξή της, ώστε να ανταποκρίνεται στις διατροφικές ανάγκες των κατοίκων και να εξασφαλίζει ικανοποιητικό εισόδημα για τον παραγωγό. Η φορολογική επιβάρυνση των αγροτών ήταν υψηλότερη από εκείνη των κατοίκων των πόλεων, ενώ οι τιμές των αγροτικών προϊόντων δεν αυξάνονταν με τους ίδιους ρυθμούς, που ενώ οι τιμές των αγροτικών προϊόντων δεν αυξάνονταν με τους ίδιους ρυθμούς, που αυξάνονταν τα βιομηχανικά προϊόντα.

έξοδο των αγροτών από την ύπαιθρο.

Ως συνολικό αποτέλεσμα είχαμε μια δυσανάλογη μεταφορά γεωργικού εισοδήματος από τη γεωργία στον αστικό τομέα της οικονομίας (βιομηχανία, εμπόριο), που τελικά οδήγησε στη μαζική

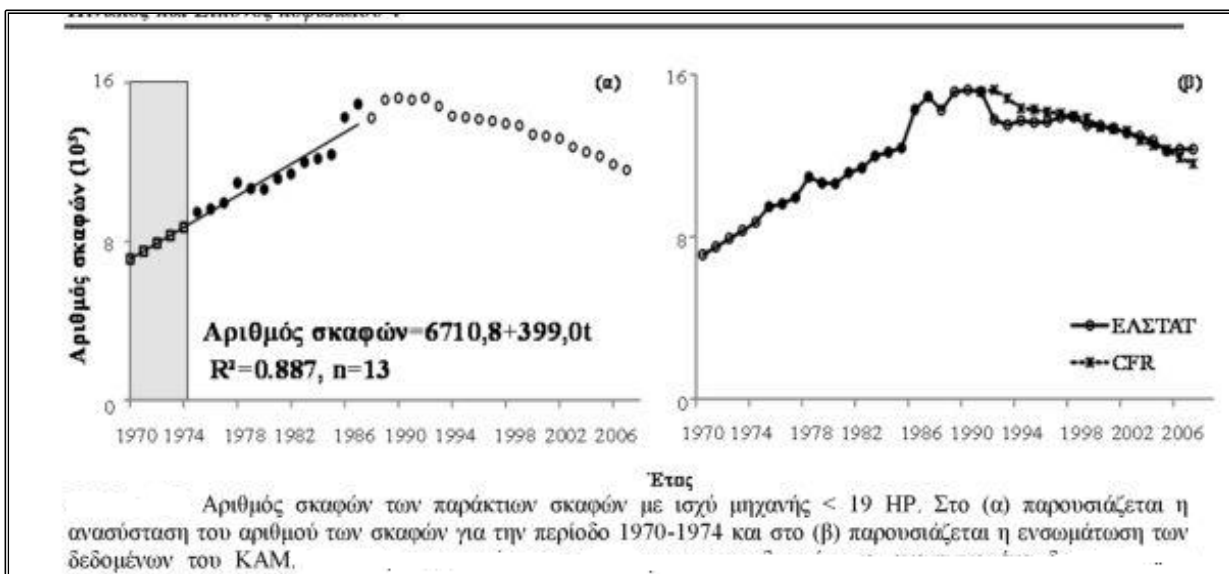
Η παραγωγή των ζωοτροφών άρχισε να αυξάνεται από το 1959 με ειδικό πρόγραμμα επιδοτήσεων προς τους παραγωγούς. Ήδη από το 1956 χορηγούνται σημαντικές ενισχύσεις μέσω του προγράμματος αγροτικής ανάπτυξης (ν. 480/1955) και στους κτηνοτρόφους που οδήγησαν σταδιακά σε αύξηση της παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, η οποία ενισχύθηκε μετά το 1966 με τη θέσπιση εγγυημένων τιμών

ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΕΡΙΟΔΟΙ	ΒΟΟΕΙΔΗ	ΑΙΓΟΠΡΟΒΑΤΑ	ΧΟΙΡΙΝΑ	ΣΥΝΟΛΟ ΚΡΕΑΤΟΣ
1933-1937	14,6	61,4	12,2	101,1
1965-1967	70,2	81,9	48	236,4
1975-1977	123,3	118,4	11,6	480,2

Εξέλιξη παραγωγής κρέατος ανά χρονικές περιόδους για το διάστημα 1933-1977 (χιλ. τόνοι)

Πηγή: Φωτόπουλος Χ-Τζουβελέκας Β-Παπαναγιώτου Ε, «Η εξέλιξη της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα», σ. 348, Σταμούλη, Αθήνα, 2000.

Ταυτόχρονα με την εξέλιξη του ανθρώπου μετασχηματίστηκε και η προσέγγιση της αλιείας από τον άνθρωπο που από κυνηγός μετατράπηκε σε εξολοθρευτή των θαλασσών (Stergiou 2002). Στην Ελλάδα η πρώτη επίσημη οργανωμένη προσπάθεια για τη συλλογή αλιευτικών δεδομένων καθιερώθηκε τον Απρίλιο του 1928 μέσω του Βασιλικού Διατάγματος (ΒΔ 31-3-1925). Το συνηθέστερο αλιευτικό σκάφος εκείνης της εποχής ήταν η συρόμενη από τη στεριά τράτα, πεζότρατα (Ανανιάδης 1984). Μετά τον ελληνοτουρκικό πόλεμο και τη μετακίνηση μεγάλου πληθυσμού των ελλήνων προσφύγων της Μικράς Ασίας, στην ελληνική επικράτεια ενσωματώνουν στον ελληνικό πληθυσμό ένα αριθμό κατοίκων που εξαρτιόνταν από την αλιεία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία ενός σύγχρονου για την εποχή εκείνη, αλιευτικού στόλου. Σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της αλιείας διαδραμάτισε και η δημιουργία ιχθυοσκαλών στα λιμάνια της Ελλάδας με αποτέλεσμα ο αριθμός τους να αυξηθεί από πέντε σε έντεκα σκάλες κατά την περίοδο 1964-1994. (Ανανιάδης 1968). Τα παραπάνω γεγονότα, σε συνδυασμό με την επίσημη είσοδο της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση το 1981, και τα αναπτυξιακά πολυετή προγράμματα Προσανατολισμού είχαν ως αποτέλεσμα τον έντονο εκσυγχρονισμό της ελληνικής αλιείας και συνεπακόλουθα τη ραγδαία αύξηση της αλιευτικής παραγωγής κατά την περίοδο 1970-1994 (Stergiou et al., 1997).

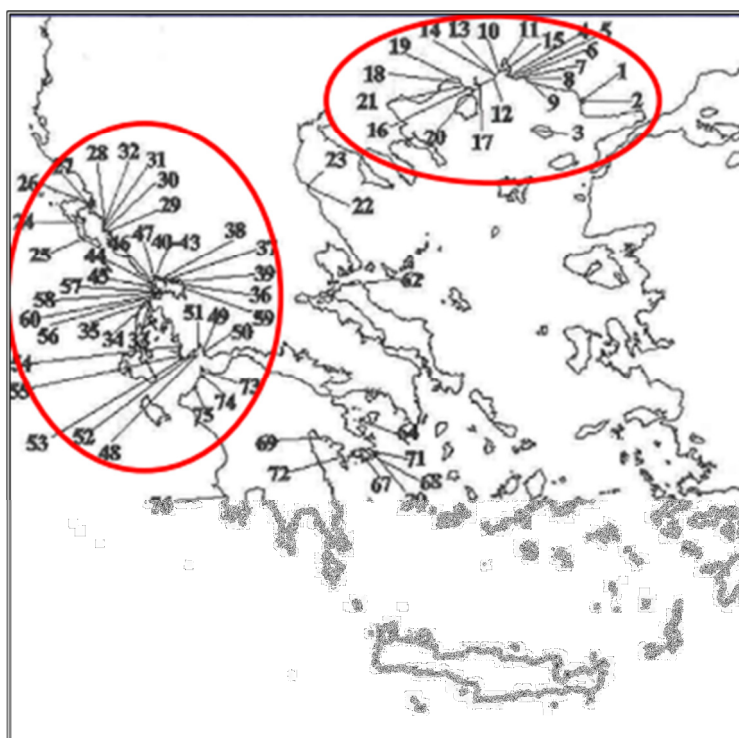

2.1.2 Ιχθυοκαλλιέργεια

Ιστορικά, στην Ελλάδα η «ιχθυοκαλλιέργεια» ξεκίνησε από τους αρχαίους ακόμη χρόνους με την εκμετάλλευση των λιμνοθαλασσών. Τη χρήση των “νιναρίων” κατά τους ρωμαϊκούς χρόνους (σημερινά «διβάρια»). Στην εποχή του Βυζαντίου υπήρχαν οι «επόχες», συνεταιρισμοί της εποχής, όπου οι ψαράδες συνεργάζονταν για να παγιδέψουν ψάρια στις λιμνοθάλασσες και σε παράκτια περάσματα τους. Στην

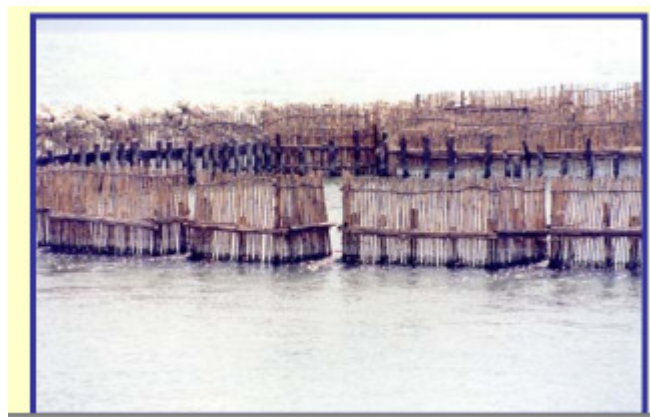
Ελλάδα σε 70 περίπου Λιμνοθάλασσες, συνολικής έκτασης 340.000

στρεμμάτων περίπου, υπάρχει παραγωγή αλιευμάτων. Σύνολο παραγωγής: 700-1.600 τόνοι/έτος.³⁴ Από αυτές οι περισσότερες λιμνοθάλασσες βρίσκονται στην Αν. Μακεδονία και

Θράκη, από Έβρο ως Καβάλα και στην Δυτική Ελλάδα από Πάτρα μέχρι Ηγουμενίτσα. Υψηλότερη παραγωγή έχουν επίσης οι ΛΘ της Αν. Μακεδονίας & Θράκης(620 τόνου/έτος) και ακολουθούν οι ΛΘ της Δυτικής Ελλάδας (300 τόνου/έτος) (μέση τιμή, στοιχεία 1995-1999).

Τα πρώτα έργα εκσυγχρονισμού σε ελληνικές λιμνοθάλασσες ξεκίνησαν τη δεκαετία του 1970 στην Βιστωνίδα. Η διαμόρφωση αυτών των ΛΘ βοηθούσε στο να εφαρμοστούν τα συστήματα ιταλικής τεχνολογίας. Παλιότερα οι εγκαταστάσεις αυτές ήταν ξύλινες κατασκευές, από ξύλα στερεωμένα στον πυθμένα της ΛΘ και τα οποία στήριζαν ένα πλέγμα από καλάμια το οποίο οδηγούσε σε παγίδες (κουζλούκια).

Οι ιχθυοκαλλιέργειες αποτελούν έναν από τους υποτομείς της αλιείας, που πρέπει να αναφερθεί για τη θετική συμβολή του μέχρι σήμερα . Το αποτέλεσμα είναι η Ελλάδα να είναι πρώτη στη Μεσόγειο, αλλά και σε όλη την ΕΕ, στην καλλιέργεια ευρύαλων θαλασσινών ψαριών. Τελευταία μάλιστα, σύμφωνα με ερευνητές, οι οποίοι χρησιμοποίησαν δορυφορικές εικόνες από το Google Earth για να εντοπίσουν μονάδες υδατοκαλλιέργειών σε 16 χώρες, η Ελλάδα ήρθε στην πρώτη θέση, καθώς συγκεντρώνει την πλειονότητα των κλωβών εκτροφής ψαριών .¹⁶

2.1.3 Μεταλλεία

Η μεταλλευτική δραστηριότητα αποτελεί παραδοσιακά έναν από τους σημαντικότερους κλάδους της ελληνικής οικονομίας της Ελλάδας. Εξορύξεις καταγράφονται στην Ελλάδα περίπου από το 2500π.χ. Η βιομηχανική απογραφή του 1920 κατέγραψε 46 μεταλλεία με 322 υπαλλήλους και 5.468 εργαζόμενους (Οικονομόπουλος 1994). Τη δεκαετία του 1970 η μεταλλευτική δραστηριότητα αντιστοιχούσε στο 35 του ΑΕΠ , έναντι του 1,55 την τελευταία πενταετία.

Σύμφωνα με την τελευταία μελέτη της Γεωλογικής υπηρεσίας των ΗΠΑ(USGS,2004) για την ελληνική μεταλλευτική δραστηριότητα κατά το έτος 2002 , ο κλάδος των μεταλλείων είναι ένα μικρό αλλά ιδιαίτερα σημαντικό κομμάτι της ελληνικής εθνικής οικονομίας. Τα νικελούχα και ο βωξίτης

¹⁶ «Ιχθυοκαλλιέργειες: πρώτη η Ελλάδα λέει το Google Earth-Απόφαση-σταθμός στον Πόρο», 20 Φεβρουαρίου 2012, Τελευταία πρόσβαση στις 08/07/2012, Διαθέσιμο στο URL: <http://www.econews.gr/2012/02/20/ixthyokalliergeies-google-earth-poros/> .

θεωρούνται ως τα σημαντικότερα μεταλλεύματα. Περίπου το 50% των ορυκτών εξάγονται αλλά το μεγαλύτερο μέρος αυτών αφορά βιομηχανικά ορυκτά παρά μεταλλεύματα.

Κεφάλαιο 3ο

Ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα την περίοδο μετά το 1980 μέχρι το 2008 και πως επηρέασε την οικονομία της χώρας.

3.1.Η Ελληνική γεωργία από το 1980 έως το 2008

Η παραγωγή του κλάδου αποτελεί το άθροισμα της παραγωγής αγροτικών προϊόντων, και αγαθών και υπηρεσιών που παράγονται από μη διαχωρίσιμες μη αγροτικές δευτερεύουσες δραστηριότητες.

Αναφορικά με το σύνολο της αγροτικής οικονομίας της Ευρώπης των 27, οι χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στην ευρωπαϊκή αγροτική παραγωγή είναι η Γαλλία 18,5%, η Γερμανία 12,9%, η Ιταλία 12,6% και η Ισπανία 11%. Αντίθετα, τανέα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζουν συμμετοχή κάτω του 1%. Η Ελλάδα συνεισφέρει το 2,9% της αγροτικής παραγωγής της ΕΕ. Η συμμετοχή του αγροτικού τομέα κάθε κράτους- μέλους εμφανίζεται στο παρακάτω διάγραμμα. Όπως είναι γνωστό, η θέση του αγροτικού τομέα στην οικονομία μεταβάλλεται σημαντικά ανάλογα με τους ρυθμούς της οικονομικής ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών.

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010**
ΕΕ - 27	3,2	3,3	3,1	3,0	3,0	2,8	2,8	2,9	3,0	2,7	2,9
ΕΕ - 15	3,0	2,9	2,7	2,6	2,6	2,4	2,4	2,5	2,5	2,3	2,5
Euro area (16)	3,4	3,4	3,2	3,1	3,1	2,9	2,9	3,0	3,0	2,8	2,9
ΒΕΛΓΙΟ	2,7	2,7	2,3	2,4	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,0	
ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ	24,1	25,6	22,4	18,2	17,7	15,5	14,0	11,6	13,5	11,1	10,8
ΤΣΕΧΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ	4,6	5,1	4,7	3,5	4,1	3,6	3,3	3,5	3,6	2,6	2,9
ΔΑΝΙΑ	4,5	4,8	4,2	4,0	4,0	3,9	3,8	4,1	4,1	3,8	4,0
ΓΕΡΜΑΝΙΑ	1,9	2,0	1,8	1,7	1,8	1,7	1,7	1,9	2,0	1,8	1,8
ΕΣΘΟΝΙΑ	5,9	6,5	5,7	4,8	4,9	4,9	4,3	4,8	4,3	4,0	4,4
ΙΡΛΑΝΔΙΑ	4,9	4,8	4,0	3,7	3,6	3,3	3,2	3,2	3,3	3,0	3,4
ΕΛΛΑΔΑ	7,1	6,9	6,4	6,1	5,6	5,6	4,8	4,7	4,4	4,2	4,5
ΙΣΠΑΝΙΑ	5,2	5,3	5,0	5,1	4,6	4,1	3,8	4,0	3,8	3,4	3,6
ΓΑΛΛΙΑ	3,9	3,9	3,7	3,5	3,5	3,3	3,3	3,5	3,5	3,2	3,4
ΙΤΑΛΙΑ	3,4	3,5	3,4	3,3	3,3	3,0	2,9	3,0	3,1	2,9	2,9
ΚΥΠΡΟΣ				5,3	5,1	4,8	4,3	4,0	3,7	3,9	
ΛΕΤΟΝΙΑ	5,4	5,8	5,5	5,2	5,7	5,6	5,3	5,7	4,9	4,3	4,9
ΛΙΘΟΥΑΝΙΑ	9,2	8,7	8,0	7,2	7,0	7,3	6,1	7,3	7,2	6,2	6,9
ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟ	1,1	1,0	1,1	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	0,8	0,7	0,8
ΟΥΓΓΑΡΙΑ	9,4	10,6	9,5	7,3	8,0	6,7	6,2	7,1	7,7	5,9	6,8
ΜΑΛΤΑ	3,1	3,3	3,0	2,6	2,5	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,0
ΟΛΛΑΝΔΙΑ	4,7	4,8	4,5	4,3	4,1	4,1	4,1	4,2	4,1	3,9	4,3
ΑΥΣΤΡΙΑ	2,5	2,6	2,5	2,4	2,3	2,2	2,2	2,4	2,4	2,2	2,3
ΠΟΛΩΝΙΑ	6,7	7,9	6,1	5,4	6,7	6,7	5,8	6,5	6,3	4,4	5,6
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ	4,7	4,9	4,5	4,4	4,5	4,1	4,1	3,9	4,0	3,9	4,0
ΡΟΥΜΑΝΙΑ	19,6	24,7	21,0	20,8	23,7	19,9	16,5	13,5	13,2	10,6	13,2
ΣΛΟΒΕΝΙΑ	4,4	4,3	4,4	3,5	3,8	3,5	3,2	3,4	3,3	3,0	3,0
ΣΛΟΒΑΚΙΑ	6,0	6,7	6,7	5,8	5,5	4,5	4,1	4,0	3,7	2,9	2,8
ΦΙΝΛΑΝΔΙΑ	2,6	2,3	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0	2,1	2,1	2,1	2,1
ΣΟΥΗΔΙΑ	1,6	1,5	1,6	1,6	1,5	1,4	1,4	1,6	1,5	1,3	1,6

Συνεισφορά Αγροτικού Τομέα (σε τιμές παραγωγού*) στην Οικονομία

Πηγή: Eurostat

Σε χώρες με χαμηλή οικονομική ανάπτυξη και χαμηλά εισοδήματα το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού τείνει να απασχολείται στον πρωτογενή τομέα και ο αγροτικός τομέας συμμετέχει μεγάλο ποσοστό τόσο στην οικονομική ανάπτυξη όσο και στην απασχόληση. Καθώς όμως αλλάζει η δομή της οικονομίας μιας χώρας μέσω της διαδικασίας ανάπτυξης, παρατηρείται μείωση της συμμετοχής του αγροτικού τομέα στην συνολική παραγωγή και παράλληλη μείωση της απασχόλησης στον αγροτικό τομέα.

Όπως είναι γνωστό, η θέση του αγροτικού τομέα στην οικονομία μεταβάλλεται σημαντικά ανάλογα με τους ρυθμούς της οικονομικής ανάπτυξης και το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Σε ανεπτυγμένες χώρες η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στην οικονομική ανάπτυξη και την απασχόληση είναι μικρή και, συνεπώς, ο ρόλος του στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση είναι μειωμένος, ενώ παράλληλα γίνεται μεταφορά πόρων από τον πρωτογενή τομέα προς τη μεταποίηση – βιομηχανία και προς τις υπηρεσίες

Αν και τα τελευταία χρόνια η συμμετοχή του αγροτικού τομέα στην ελληνική οικονομία έχει μειωθεί σημαντικά, παραμένει σε υψηλά επίπεδα συγκρινόμενη με αυτή άλλων κρατών μελών της ΕΕ. Συγκεκριμένα, η συμβολή του εν λόγω τομέα στην οικονομία το 2010 ανέρχεται σε 4,5% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος (ΑΕΠ) ενώ αντίστοιχα σε 2,9% στην ΕΕ-27 και στην Ευρωζώνη. Κατά την τελευταία δεκαετία, στις μεσογειακές χώρες η συμμετοχή του γεωργικού τομέα κινείται σε επίπεδα ανώτερα πάντα από αυτά της ΕΕ-27, κατά τι χαμηλότερα από την Ελλάδα. Στις νεοεισερχόμενες χώρες όπως η Βουλγαρία και η Ρουμανία η αγροτική παραγωγή συμμετέχει στο συνολικό ακαθάριστο εγχώριο προϊόν (ΑΕΠ) σε ποσοστά άνω του 10%, παρά την κατά 50% περίπου μείωση που έχει υποστεί από το 2000.

Κατά την περίοδο 2000-2009, η απασχόληση στον αγροτικό τομέα στις χώρες της Ε.Ε. – 27 μειώθηκε περίπου κατά 25% σύμφωνα με την Eurostat. Αυτό αντιστοιχεί σε 3,7 εκατ. θέσεις εργασίας πλήρους απασχόλησης. Αντίστοιχα, στην Ε.Ε. – 15 η μείωση ανήλθε σε 17%, ενώ στα 12 νέα κράτη-μέλη που εντάχθηκαν στην Ε.Ε. μεταξύ 2004 και 2007 σε 31%. Τη μικρότερη μείωση 2,6% εμφάνισε η χώρα μας και τη μεγαλύτερη η Εσθονία 55%.¹⁷

Τα αγροτικά προϊόντα συμβάλλουν σημαντικά στη διαμόρφωση του ελληνικού εμπορικού ισοζυγίου. Οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων αποτελούν το 27% περίπου των συνολικών εξαγωγών της χώρας. Κυριότερες κατηγορίες προϊόντων που εξαγονται είναι φρούτα, λαχανικά και ελαιόλαδο. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία έτους 2009, οι βασικότεροι εξαγωγικοί μας εταίροι είναι οι Ιταλία, Γερμανία, Τουρκία, Βουλγαρία, Ηνωμένο Βασίλειο και Κύπρος, όπου απορροφούν το 50% περίπου των εξαγόμενων αγροτικών προϊόντων. Αντίστοιχα, οι εισαγωγές αναλογούν στο 13% περίπου των συνολικών εισαγωγών μας και

¹⁷ <http://e-thessalia.gr>

εμφανίζουν μικρές διακυμάνσεις την περίοδο 2000 – 2009. Κυριότεροι εισαγωγικοί εμπορικοί εταίροι είναι οι Γερμανία, Ολλανδία, Γαλλία, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ισπανία και Βέλγιο, από τους οποίους εισάγουμε το 60% περίπου των εισαγόμενων αγροτικών προϊόντων. Οι βασικότερες εισαγωγές γίνονται σε κρέατα και γαλακτοκομικά προϊόντα. Σε Ευρωπαϊκό επίπεδο, οι εξαγωγές αγροτικών προϊόντων κυμαίνονται σε 26%-32% παρουσιάζοντας μικρές διακυμάνσεις την περίοδο 2005 – 2009 συγκριτικά με το σύνολο των εξαγωγών. Οι εισαγωγές αντίστοιχα αναλογούν στο 16% περίπου των συνολικών εισαγωγών

3.1.1 Η συνεισφορά της ελληνικής γεωργίας στην απασχόληση

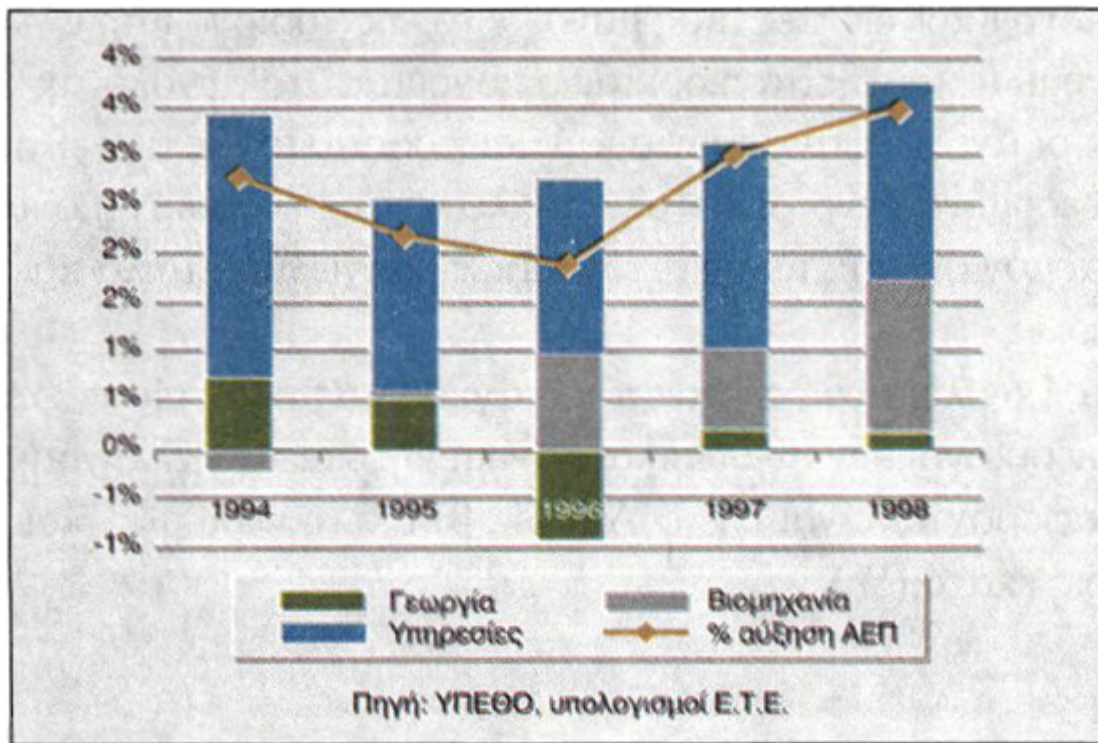
Ο κλάδος του αγροτικού τομέα ήταν πάντα σημαντικός για την Ελλάδα. Σήμερα ο κόσμος που απασχολεί φτάνει σε ποσοστό το 13% του εργατικού δυναμικού, (περίπου 500.000 εργαζόμενους). Η σημασία του ενισχύεται από τις έμμεσες επιπτώσεις που έχει στη βιώσιμη αγροτική και περιβαλλοντική ανάπτυξη καθώς και σε άλλους κλάδους, όπως τη μεταποίηση τροφίμων και τον τουρισμό.

Ο τομέας συνολικά χαρακτηρίζεται από χαμηλή παραγωγικότητα. Πριν την κρίση, η παραγωγή είχε μειωθεί κατά 15%, το κόστος παραγωγής είχε αυξηθεί κατά περίπου 40% και οι τιμές κατά περίπου 25%. Ταυτόχρονα το εμπορικό ισοζύγιο επιδεινώθηκε καθώς οι εισαγωγές αυξάνονταν πολύ πιο γρήγορα από τις εξαγωγές (44% και 28% συνολική αύξηση αντίστοιχα).

Η συνεισφορά της ελληνικής γεωργίας στην συνολική απασχόληση ήταν συνεχώς μειούμενη, σταθεροποιήθηκε όμως σε ένα διόλου ευκαταφρόνητο ποσοστό του 15% χωρίς να περιλαμβάνεται η εργασία των ξένων εργατών λόγω ελλείψεως αξιόπιστων στοιχείων και χωρίς να είναι δυνατόν να υπολογιστεί ακριβώς η εργασία ατόμων που έχουν την γεωργία σαν δεύτερη απασχόληση.

Τα συμπεράσματα που προκύπτουν είναι η αδυναμία απορρόφησης του πλεονάζοντος εργατικού δυναμικού του πρωτογενή τομέα από τον δευτερογενή αλλά ως το 2008 κυρίως από τον τριτογενή τομέα (δημόσιο και ιδιωτικό) και από εκεί και μετά σημειώνεται σημαντική αύξηση της ανεργίας που με σημερινά στοιχεία υπολογίζεται σε πάνω από 20% (ΕΛ.ΣΤΑΤ.2012) και πάνω από 1.000.000 ανέργους σε απόλυτους αριθμούς.

Στον παρακάτω πίνακα φαίνεται η συμβολή των τριών Τομέων της οικονομίας στην συνολική διαμόρφωση του Α.Ε.Π. στη χώρα μας για τα έτη 1994-1998.

Κλάδοι με τους μεγαλύτερους αριθμούς δημιουργίας νέων θέσεων και απώλειας θέσεων εργασίας (σύνολο χώρας 2000-2008)

Κλάδοι που δημιουργούν περισσότερες θέσεις απασχόλησης		Κλάδοι που χάνουν περισσότερες θέσεις απασχόλησης	
Κλάδος	Θέσεις	Κλάδος	Θέσεις
Κατασκευές	88.419	Γεωργία - κτηνοτροφία	-194.371
Λιανικό εμπόριο	87.993	Κατασκευή ειδών ένδυσης και γουναρικών	-36.472
Δημόσια διοίκηση, άμυνα και κοινωνική ασφάλιση	80.869	Ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά ταμεία	-14.651
Άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες	80.185	Βιομηχανία τροφίμων και ποτών	-6.672
Εκπαίδευση	72.182	Παραγωγή προϊόντων καπνού	-5.005
Ξενοδοχεία - εστιατόρια	52.697	Κατεργασία δέρματος	-3.525
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	45.822	Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων	-3.228
Χονδρικό εμπόριο	35.809	Προϊόντα διύλισης πετρελαίου	-2.242
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	25.272	Αεροπορικές μεταφορές	-2.055
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	21.493	Κατασκευή ιατρικών οργάνων	-1.980
Σύνολο	590.741	Σύνολο	-270.201

Εξέλιξη της απασχόλησης και του προϊόντος στον πρωτογενή τομέα (σύνολο χώρας 2000-2008)

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως από επτά στις δέκα θέσεις που χάνονται στο διάστημα αυτό προέρχονται από τη γεωργία.

Κατά την τρέχουσα δεκαετία, όπως συνέβαινε και σε ολόκληρο το χρονικόδιάστημα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η απασχόληση του πρωτογενούς τομέα συνεχίζει να μειώνεται. Γενικά για τους κλάδους που ανήκουν στον πρωτογενή τομέα στο διάστημα 2000-2008, αυτό που παρατηρείται είναι, η μείωση που ανέρχεται σε -26,8%, με μέσο ετήσιο ρυθμό -4,0%, οδηγώντας στην απώλεια 191.504 θέσεων εργασίας. Βεβαίως, γίνεται φανερό ότι ο ρυθμός της μείωσης αυτής επιβραδύνεται σημαντικά κατά τα τελευταία έτη, αλλά συνεχίζει να υφίσταται.

Κλάδοι	Ρυθμός μεταβολής απασχόλησης	Ρυθμός μεταβολής Ακαθάριστης Προστιθέμενης Αξίας	Ρυθμός μεταβολής παραγωγικότητας	Ένταση απασχόλησης
01 Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα	-28,0	-34,9	-10,3	0,8
02 Δασοκομία, υλοτομία	4,2	7,4	96,4	-6,1
05 Αλιεία και ιχθυοτροφία	21,4	21,5	-3,7	1,2
Γεωργία - Κτηνοτροφία - Δασοκομία - Αλιεία	-26,8	-34,7	-9,7	0,8

Μεταβολές απασχόλησης, προστιθέμενης αξίας και παραγωγικότητας στους κλάδους του πρωτογενούς τομέα

Παράλληλα ο πρωτογενής τομέας παρουσιάζει το 2004 20.146 επιχειρήσεις, μόνο 27 από αυτές απασχολούν έναν αριθμοατόμων μεταξύ 50-99 και άλλες 19 απασχολούν πάνω από 100 άτομα. Η μείωση της απασχόλησης του πρωτογενούς τομέα οφείλεται αποκλειστικά στον κυρίαρχο κλάδο του, τη γεωργία-κτηνοτροφία, που παρουσιάζει μείωση κατά -28,0 και οδηγεί σε απώλεια 194.371 θέσεων εργασίας. Η μείωση αυτή μπορεί να ιδωθεί ως αποτέλεσμα της αναγκαιότητας εκσυγχρονισμού ενός τμήματος της ελληνικής οικονομίας αλλά και ως αποτέλεσμα της εφαρμογής των πολιτικών της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής (ΚΑΠ).¹⁸

Παρά τις δυσμενείς αυτές εξελίξεις στο πεδίο της απασχόλησης, ο κλάδος εξακολούθησε μέχρι πρόσφατα να εμφανίζει υψηλές οριζόντιες και κάθετες διασυνδέσεις ως προς την απασχόληση, έτσι ώστε να συγκαταλέγεται ανάμεσα στους ηγετικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας (Σκούντζος, 2007).

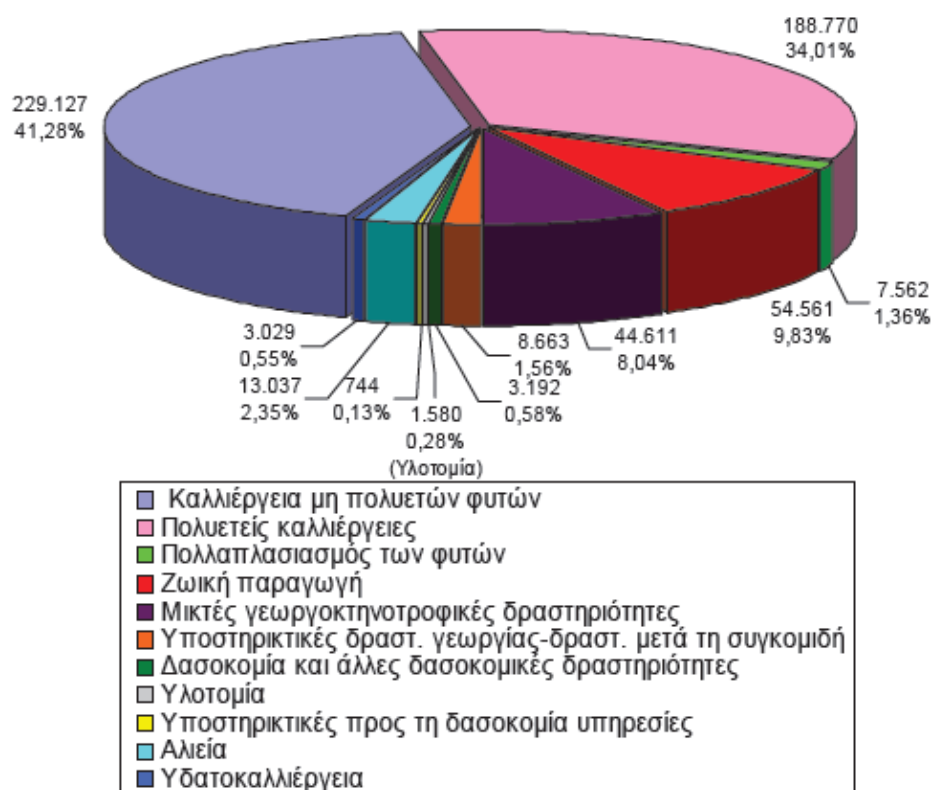
Οι μειώσεις αυτές (απασχόλησης και προϊόντος) δεν θα πρέπει να είναι ανεξάρτητες και από το γεγονός της σημαντικής μετατόπισης των εξαγωγών, που επήλθε κατά τη δεκαετία του 1990 (και αναμένεται να έχει συνεχιστεί και την τρέχουσα δεκαετία) από τα αγροτικά στα βιομηχανικά προϊόντα. Πιο συγκεκριμένα, ο ρυθμός μεταβολής των εξαγωγών των αγροτικών προϊόντων, στο διάστημα 1990-2001, παρουσίασε

¹⁸ Λίκκος, Η. & Βλάχου, Π. & Στάγκελ, Ε. & Κεφαλας, Κ. (2013, Ιούλιος).

μείωση κατά -0,6% ετησίως, ενώ αντίστοιχος ρυθμός των βιομηχανικών προϊόντων ετήσια αύξηση κατά 5,0%(Δημέλη, 2004, σελ. 73).

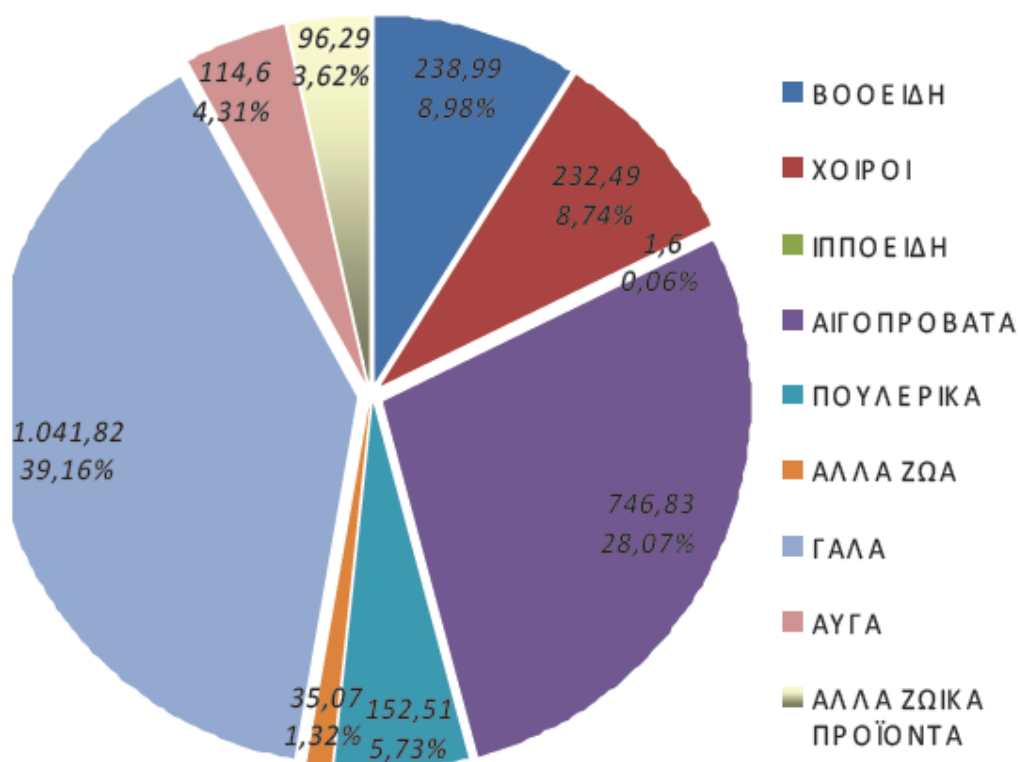
Η κατανομή της απασχόλησης στον Πρωτογενή Τομέα παρατίθεται στο παρακάτω γράφημα. Διαπιστώνεται ότι η πλειοψηφία των απασχολούμενων στον Πρωτογενή Τομέα δραστηριοποιείται κυρίως στην καλλιέργεια πολυετών ή μη φυτών και ακολουθούν οι μικτές γεωργοκτηνοτροφικές δραστηριότητες και η απασχόληση στη ζωική παραγωγή.

Απασχολούμενοι από 15 ετών και άνω στον Πρωτογενή Τομέα (Μέσος Όρος 2010)

(ΠΗΓΗ: ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ, ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ)

Αξία Ζωικής Παραγωγής 2010 (σε εκατ € - %)

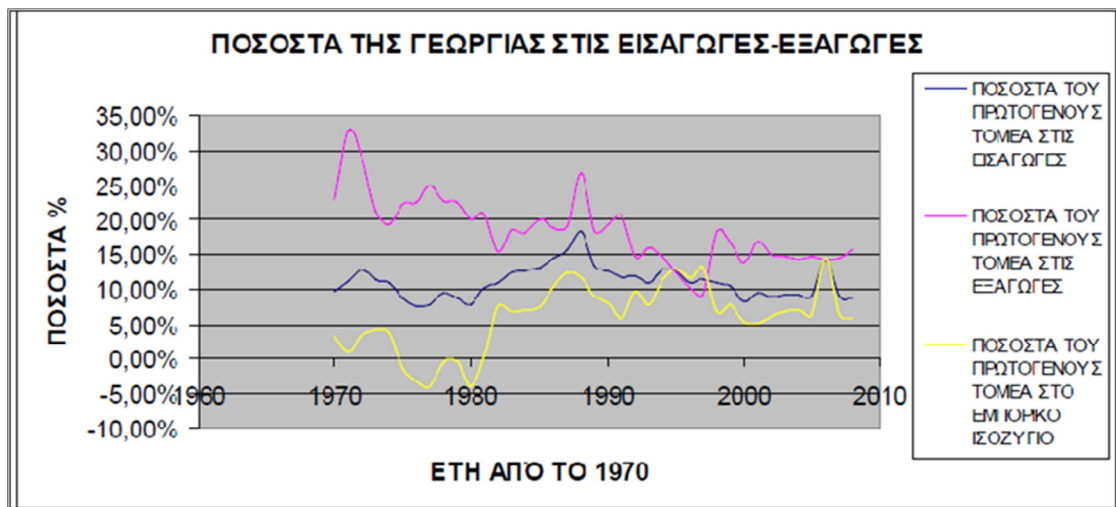
(ΠΗΓΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΗ ΑΡΧΗ, Α' ΕΚΤΙΜΗΣΗ 2010)

Στο σύνολο των αγροτικών προϊόντων, για το έτος 2009, οι εισαγωγές ανήλθαν σε 6.493.804.682 €, ενώ οι εξαγωγές σε 4.156.112.409 €, με αποτέλεσμα να παρουσιάζεται αρνητικό εμπορικό ισοζύγιο. Το μεγαλύτερο ποσοστό των εξαγωγών καταλαμβάνουν τα φρούτα και λαχανικά, ενώ αντίθετα στις εισαγωγές πρώτο έρχεται το κρέας και τα παρασκευάσματα κρέατος. Ακολουθούν τα γαλακτοκομικά προϊόντα & αυγά πουλιών και τα φρούτα & λαχανικά, όπως φαίνεται στο διάγραμμα¹⁹

Το εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων ακολουθώντας μία φθίνουσα πορεία αρχής γενομένης από το 1981 την χρονιά της ένταξης της χώρας μας στην Ε.Ε άρχισε να γίνεται όλο και πιο πτωτικό τις τελευταίες δεκαετίες αποτελώντας όμως ένα μικρό μόνο μέρος του εμπορικού ελλείμματος της χώρας (5,84%) ενώ αντίθετα απορροφά μόλις το 8,66% των συνολικών εισαγωγών της χώρας ενώ συμμετέχει σημαντικά κατά 15,70% στις εξαγωγές.

¹⁹ <http://www.minagric.gr>

Διάγραμμα Συμμετοχή του αγροτικού τομέα στο εμπορικό ισοζύγιο

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ Από εκθέσεις διαφόρων ετών

Στον παρακάτω πίνακα διακρίνεται η εξέλιξη του συνολικού εμπορίου (πλην πετρελαιοειδών) και του εμπορίου αγροτικών προϊόντων και τροφίμων την περίοδο 2008-2012 δηλαδή στην εποχή που άρχισε η οικονομική κρίση. Τα στοιχεία δείχνουν ότι την πρώτη χρονιά της κρίσεως 2008-2009 όταν οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν από €15,46 δις στα €13.03 δις, ο αγροτικό τομέας αντιστάθηκε και παρέμεινε σχεδόν σταθερός με εξαγωγές αξίας €4 δις αυξάνοντας έτσι το ποσοστό του συμμετοχής στο σύνολο των εξαγωγών από 25,9% στο 30%. Παρόλο που η κρίση συνεχίζεται οι συνολικές εξαγωγές αυξάνουν την περίοδο 2008-2012 με μέσο ετήσιο ρυθμό 2%, οι εξαγωγές του αγροδιατροφικού κλάδου 'τρέχουν' με ρυθμό 6,9%. Το τελευταίο έτος δε, έτος βαθιάς ύφεσης την οικονομίας, οι εξαγωγές του αγροτικού κλάδου αυξήθηκαν κατά 16,4%. Πράγματι, ενώ οι συνολικές εισαγωγές την περίοδο 2008-2012 παρουσιάζουν μέσο ετήσιο ρυθμό μείωσης 11,2% οι εισαγωγές αγροδιατροφικών προϊόντων μειώνονται με ρυθμό μόνο 2,7%. Οι εξελίξεις αυτές έχουν θετικό αντίκτυπο στο εμπορικό ισοζύγιο. Για όλη την περίοδο 2008-2012 το σύνολο του ελλείμματος μειωνόταν με ρυθμό 20,1% το έτος, και το αγροτικό με ρυθμό 22,6%. Είναι αξιοσημείωτο ότι την τελευταία χρονιά και ενώ το συνολικό έλλειμμα μειώθηκε κατά 14,5% το αγροτικό μειώθηκε σχεδόν στο μισό (-44,1%).

Έτσι βλέπουμε μία σωρευτική μείωση του αγροτικού ελλείμματος κατά 64% από το 2008.

Πίνακας: Συνολικό εμπόριο και εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων

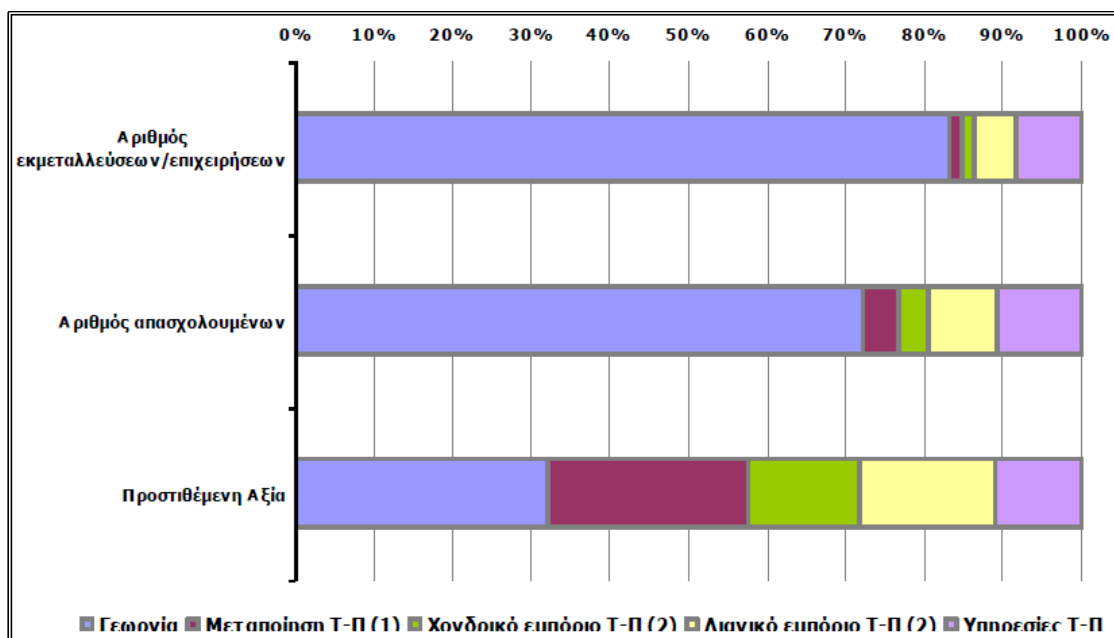
	2008	2009	2010	2011	2012	% Ρυθμός Μεταβολής 2008-2012	% Μεταβολή 2011-2012
Εισαγωγές							
Σύνολο	48,60	40,90	36,49	31,66	30,21	-11,2	-4,6
Αγρ.Πρ/ντα	7,05	6,40	6,30	6,46	6,34	- 2,7	-2,0
Αγρ. %	14,5	15,6	17,3	20,4	21,0		
Εξαγωγές							
Σύνολο	15,46	13,03	14,46	15,88	16,73	2,0	5,3
Αγρ.Πρ/ντα	4,01	4,00	4,41	4,50	5,24	6,9	16,4
Αγρ. %	25,9	30,7	30,5	28,4	31,3		
Έλλειμμα							
Συνολικό	33,14	27,87	22,04	15,77	13,48	-20,1	-14,5
Αγροτικό	3,04	2,40	1,89	1,96	1,09	-22,6	-44,1

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ

Αν και ο χαρακτηρισμός της οικονομίας της χώρας μας ως αγροτική μεταξύ των ανεπτυγμένων οικονομιών του ΟΟΣΑ, ωστόσο οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων δεν υπερβαίνουν το 26% των συνολικών εξαγωγών, και δεν αποτελούν παρά το πενιχρό 1,9% του ΑΕΠ. Αυτό αποτελεί πρόβλημα της Ελληνικής οικονομίας η οποία εξήγαγε, το 2010, προϊόντα αξίας ίσης με το 7,5% του ΑΕΠ. Η Ελλάδα έχει την τύχη να είναι μέλος της ΕΕ και να απολαμβάνει της στήριξης της ΚΑΠ η οποία τώρα μεταρρυθμισμένη αναμένεται να προσανατολίσει την στήριξη περισσότερο προς τις επενδύσεις, κάτι άμεσα αναγκαίο για τη χώρα, παρά σε στρεβλωτικές επιδοτήσεις.

Η Ελλάδα αποτελεί πηγή ανεξάντλητου φυσικού πλούτου κάνοντάς τα εδάφη της παραγωγικά.

Το ποσοστό των απασχολουμένων στον πρωτογενή τομέα ανέρχεται το 2012 στο 13% των απασχολουμένων σε όλους τους τομείς της οικονομίας έναντι 15,3% που ήταν το 2003.

Πηγή: Eurostat (Survey on the structure of agricultural holdings, Economic accounts for agriculture, SBS). Επεξεργασία στοιχείων: IOBE (1) 2009 (2)

Ο μεγάλος χαμένος, την περασμένη τριακονταετία, είναι ο πρωτογενής τομέας (γεωργία, δασοκομία και αλιεία). Η συμμετοχή του στο ΑΕΠ μειώθηκε από 25% το 1980, στο 3,26% στο 2010 και σήμερα είναι μικρότερο από 3% .

Εξέλιξη συμμετοχής τομέων στο ΑΕΠ (%)									
Τομέας του ΑΕΠ	1980	1990	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Πρωτογενής	25,0	10,5	6,59	4,81	3,74	3,44	3,14	3,14	3,26
Δευτερογενής	25,3	26,5	20,95	19,15	19,4	18,77	18,12	17,78	17,9
Τριτογενής	49,7	63,0	72,46	76,04	76,85	77,79	78,74	79,07	78,84
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Συγκεκριμένα, ο πρωτογενής τομέας το 2006 απασχολεί ένα μικρό ποσοστό 0,8% του πληθυσμού έναντι του 2,4% που απασχολούσε το 2004 καθώς παρατηρείται πως όλο και περισσότερη εργασία κ πόροι μεταφέρονται στους υπόλοιπους τομείς. Αυτό είναι φυσιολογικό, καθώς σε χρόνια ευημερίας για μία αναπτυσσόμενη χώρα δίνεται βάση στην προσαρμογή σε νέες τεχνολογίες και στην παραγωγή πιο προχωρημένου προϊόντος. Καθώς οδεύουμε προς τη περίοδο της κρίσης, όμως, είναι εμφανής μία αύξηση του ποσοστού απασχόλησης που φτάνει στο 3% το 2008 και τελικά σταθεροποιείται στο 1,9 % στο 2010.

3.1.2 Αλιεία

Η περίοδος από το 1995-2001 χαρακτηρίζεται από μία πτωτική τάση ενώ η περίοδος από το 2002-2007 χαρακτηρίζεται από μία βαθμιαία αύξηση της παραγωγής. Η αναλογία ακτογραμμής προς επιφάνεια της χώρας είναι από τις μεγαλύτερες παγκοσμίως προσφέροντας πληθώρα προστατευμένων όρμων και κόλπων για υδατοκαλλιέργειες. Σαν παράδειγμα αναφέρουμε ότι η Τουρκία με την μισή ακτογραμμή της Ελλάδος (7.000 χλμ έναντι 15.000 χλμ. της Ελλάδος) έχει περίπου την ίδια παραγωγή ιχθυοκαλλιεργειών. Παρομοίως, η Ιταλία με επίσης την μισή ακτογραμμή παράγει 12 φορές περισσότερο αλάτι (3.600.000 τόνους έναντι 200.000

τόνων). Το ανεκμετάλλευτο δυναμικό είναι εμφανές. Ο βοτανικός πλούτος της χώρας θέτει αυτήν στις πρώτες θέσεις παγκοσμίως σε βιοποικιλότητα. Είναι χαρακτηριστικό ότι η Κρήτη με έκταση 8.300 χλμ² έχει τον ίδιο αριθμό ειδών με το Ηνωμένο Βασίλειο (έκταση 244.000 χλμ²). Το 80% της Βαλκανικής βιοποικιλότητας και το 50% της Ευρωπαϊκής βρίσκονται στην Ελλάδα.²⁰

Πολλά είδη βοτάνων και φυτών συλλέγονται και εξάγονται ως πρώτη ύλη για να εισαχθούν στην Ελλάδα σαν τελικά προϊόντα σε τιμές πολύ υψηλότερες. Η Ελλάς δεν έχει εκμεταλλευθεί το γεγονός ότι είναι ο βοτανικός κήπος της Ευρώπης. Πολλά τοπικά είδη παραμένουν αναξιοποίητα διότι από τη μία λείπουν τα κίνητρα για καινοτομία και επιχειρηματικότητα και από την άλλη το πολύπλοκο θεσμικό πλαίσιο και η γραφειοκρατία αυξάνουν το κόστος αναλήψεως οποιασδήποτε πρωτοβουλίας

Ειδικότερα στον κλάδο της αλιείας οι θετικές εξελίξεις καλύπτουν τόσο το πεδίο της απασχόλησης (αύξηση κατά 21,4% στο διάστημα 2000-2008) όσο και της

²⁰ Η αξιοποίηση των επενδύσεων που έγιναν στις ιχθυοκαλλιέργειες, καθώς και του φυσικού χαρακτηριστικού που διαθέτει η χώρα, αυτό των θαλασσιών εκτάσεων, είχε ως αποτέλεσμα ο τομέας αυτός να χαρακτηρίζεται ως ένα άριστο παράδειγμα. Βλ. σχετικά: Ελληνική Εταιρία Διοικήσεως Επιχειρήσεων, «Η Ελλάδα Μπροστά! Ένα χρόνο μετά»

προστιθέμενης αξίας (αύξηση κατά 21,6% στο διάστημα 2000-2007). Ωστόσο, οδηγούν σε μια μείωση της παραγωγικότητας της εργασίας κατά -3,6% στο διάστημα 2000-2007.²¹

Ο κλάδος των θαλάσσιων ιχθυοκαλλιεργειών παρουσιάζει μεγάλη ανάπτυξη, όχι μόνο στα πλαίσια της Ελληνικής οικονομίας αλλά και της παγκόσμιας. Ο ετήσιος παγκόσμιος ρυθμός ανάπτυξης του κλάδου είναι κατά μέσο όρο 10% και με συνολικό κύκλο εργασιών που υπερβαίνει τα 50 δις. \$ Η.Π.Α. Το 1994 το ποσοστό συμμετοχής των ιχθυοκαλλιεργειών στη συνολική αλιευτική παραγωγή ήταν μόλις 8% ενώ το 2000 το ποσοστό αυτό αυξήθηκε στο 30%. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τροφίμων και Ποτών (FAO) η υδατοκαλλιέργεια θα παρέχει στην αγορά πάνω από το 50% των συνολικών αλιευτικών προϊόντων που καταναλώνονται στη Γη (“The state of world fisheries and aquaculture” – 2000). Καθοριστικοί παράγοντες για την συγκεκριμένη ανάπτυξη σε παγκόσμιο επίπεδο αποτελούν η εξαντλητική αλίευση των ωκεανών και η συνακόλουθη στασιμότητα της παγκόσμιας αλιείας σε συνδυασμό με τη συνεχώς εντεινόμενη ζήτηση αλιευμάτων λόγω της διεθνούς στροφής προς υγιεινότερα προϊόντα διατροφής. Βασικό χαρακτηριστικό του κλάδου των ιχθυοκαλλιεργειών στην Ελλάδα είναι η ύπαρξη πολλών επιχειρήσεων, αρκετές από τις οποίες είναι μικρού μεγέθους οικογενειακού χαρακτήρα. Μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του 1980 ο αριθμός των μονάδων θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας που λειτουργούσαν ήταν ελάχιστος (5 μονάδες το 1985).²² Το 2001 ο αριθμός των μονάδων ήταν 290, εκ των οποίων οι περισσότερες ασχολούνταν με την παραγωγή τσιπούρας και λαβρακίου, καθώς και 41 ιχθυογεννητικοί σταθμοί ενώ το 2003 οι μονάδες πάχυνσης ανέρχονταν στις 307 και λειτουργούσαν 38 ιχθυογεννητικοί σταθμοί. Οι κυριότεροι παράγοντες που συνέβαλλαν σε αυτή την ανάπτυξη ήταν οι πολύ ευνοϊκές συνθήκες που επικράτησαν τη δεκαετία του 1990 (ικανοποιητικά κέρδη για τους παραγωγούς, αναπτυσσόμενος κλάδος, επιδοτήσεις από Ε.Ε.). Σήμερα η Ελλάδα είναι η μεγαλύτερη παραγωγός χώρα στη Μεσόγειο στην τσιπούρα και στο λαβράκι αλλά και στο γόνιο αυτών. Πιο αναλυτικά και με βάση τα επίσημα στοιχεία του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, το 2003 η Ελλάδα παρήγαγε περισσότερους από 62.000 τόνους τσιπούρας-λαβρακίου, ποσοστό μεγαλύτερο του 48% της Μεσογειακής παραγωγής σε τσιπούρα και λαβράκι και περίπου το 60% της

²¹ Λίκκος, Η. & Βλάχου, Π. & Στάγκελ, Ε. & Κεφαλας, Κ. (2013, Ιούλιος).

²² ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ Κεφάλαιο III Μελέτη σκοπιμότητας FISHCORP A.E.

αντίστοιχης παραγωγής στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Άλλα είδη που παράγονται είναι το φαγκρί, το μυτάκι, οσαργός, το λυθρίνι, η συναγρίδα, η μουρμούρα, το μελανούρι και ο κέφαλος.

Από τις αρχές του 1990 υπάρχει σταδιακή αύξηση της παραγωγής τσιπούρας και λαβράκιου αλλά παρατηρείται και αντίστοιχη μείωση των τιμών διάθεσης αυτών των προϊόντων. Η μεγάλη ανάπτυξη του κλάδου τη δεκαετία αυτή οδήγησε σε υπερπαραγωγή και σε συνδυασμό με τον ανταγωνισμό των επιχειρήσεων εμφανίστηκαν περιπτώσεις όπου οι τιμές διάθεσης των προϊόντων τα τελευταία χρόνια διαμορφώνονταν σε ορισμένες περιπτώσεις ακόμα και κάτω από τα επίπεδα κόστους.

Η ζήτηση για προϊόντα ιχθυοκαλλιέργειας αυξάνει σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Σε αυτό έχει συμβάλει η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου στη χώρα μας καθώς και η υιοθέτηση καταναλωτικών προτύπων για υγιεινή και ισορροπημένη διατροφή. Η Ελλάδα κατείχε μία από τις τελευταίες θέσεις στον πίνακα με την ετήσια κατά κεφαλή κατανάλωση ψαριών (18 κιλά κατά κεφαλήν ετήσια κατανάλωση – Ηισλανδία που ήταν πρώτη στη σχετική λίστα είχε 85 κιλά κατά κεφαλήν ετήσια κατανάλωση). Τα τελευταία χρόνια όμως η Ελλάδα αποτελεί μεταξύ των αναπτυσσόμενων χωρών της Δυτικής Ευρώπης το μεγαλύτερο καταναλωτή ψαριού με 44 κιλά κατά κεφαλήν ετήσια κατανάλωση. Αναφορικά με την εξαγωγική δραστηριότητα του κλάδου και σύμφωνα με τα στοιχεία του Συνδέσμου Ελληνικών Θαλασσοκαλλιεργειών (Σ.Ε.Θ.) η εξαγωγική δραστηριότητα της Ελλάδας σε τσιπούρα και λαβράκι ανήλθε το 2003 σε 38.000 τόνους περίπου ποσοστό 61% της ετήσιας παραγωγής. Οι κυριότερες αγορές στις οποίες εξάγονται τα προϊόντα των Ελληνικών θαλασσοκαλλιεργειών είναι η Ιταλία, Γαλλία, Ισπανία, Αγγλία και Γερμανία.²³

²³ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ Κεφάλαιο III Μελέτη σκοπιμότητας FISHCORP A.E.

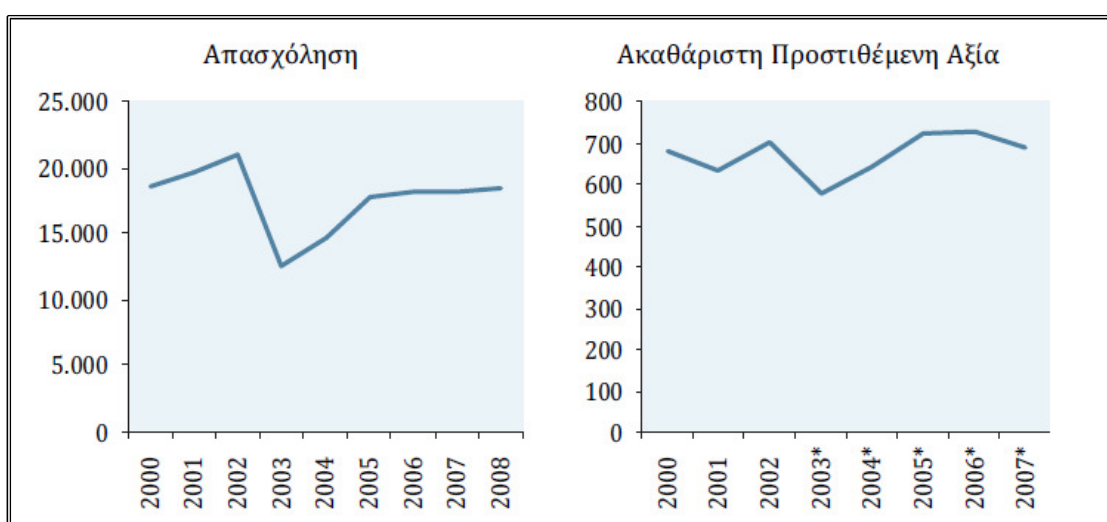
Πίνακας 4.4. Μέση αλιευτική παραγωγή (t) ανά νομό των σκαφών με ισχύ μηχανής < 19 HP, από τα δεδομένα της ΓΣΕ για την περίοδο 2002-2007.

Table 4.4. Mean fisheries landings (t) per prefecture for the for the small vessels, 2002-2007.

Νομός	Μέση παραγωγή (t)	%	Νομός	Μέση	%
Αιτωλία	1298.9	2.5	Κορινθία	237.8	
Αργολίδα	1172.3	2.2	Κυκλάδες	1821.5	3.4
Αρκαδία	233.2	0.4	Λακωνία	791.0	1.5
Αρτα	379.5	0.7	Λάρισα	1.5	0.0
Αττική	6171.8	11.6	Λασιθι	766.6	1.4
Αχαΐα	2299.4	4.3	Λέσβος	12253.1	23.1
Βοιωτία	204.9	0.4	Λευκάδα	1718.9	3.2
Δωδεκάνησα	3814.7	7.2	Μαγνησία	252.7	0.5
Έβρος	474.6	0.9	Μεσσηνία	410.3	0.8
Εύβοια	3045.5	5.7	Ξάνθη	127.4	0.2
Ζάκυνθος	155.5	0.3	Περίαι	247.5	0.5
Ηλεία	269.9	0.5	Πρέβεζα	204.5	0.4
Ημαθία	47.1	0.1	Ρέθυμνο	103.7	0.2
Ηράκλειο	182.5	0.3	Ροδόπη	26.4	0.0
Θεσπρωτία	68.3	0.1	Σάμος	1115.8	2.1
Θεσσαλονίκη	7864.8	14.8	Φθιώτιδα	592.1	1.1
Καβάλα	563.9	1.1	Φωκίδα	52.0	0.1
Κέρκυρα	779.3	1.5	Χαλκιδική	555.9	1.0
Κεφάληνια	234.5	0.4	Χανιά	1188.6	2.2
		0.4	Χίος	1259.5	2.4
Μέση ετήσια παραγωγή (t)	52987.2				

3.1.3 Οι κλάδοι των Μεταλλείων

Οι κλάδοι των ορυχείων και λατομείων στο χρονικό διάστημα 2000-2008 εμφανίζουν στασιμότητα τόσο στο πεδίο της απασχόλησης όσο και στο πεδίο του παραγόμενου προϊόντος.

Εξέλιξη της απασχόλησης και του προϊόντος στους κλάδους των ορυχείων – λατομείων (σύνολο χώρας 2000-2008)

Παρά το γεγονός ότι τα μεγέθη της απασχόλησης είναι περιορισμένα και οι διαπιστώσεις πρέπει να γίνονται αποδεκτές εντονότερα κατά το 2008, λόγω της τροποποίησης της ΣΤΑΚΟΔ, η μείωση της απασχόλησης στον κλάδο της γεωργίας-κτηνοτροφίας φαίνεται να καλύπτει όλο το φάσμα των επιμέρους κλάδων που τον συνθέτουν. Έτσι, στα έτη 2006-2008 εμφανίζεται μείωση της απασχόλησης τόσο στους αμιγώς γεωργικούς κλάδους των αροτραίων καλλιεργειών, των λαχανικών και κηπευτικών και των δενδρωδών καλλιεργειών, όσο και στους κλάδους της κτηνοτροφίας και των μεικτών γεωργοκτηνοτροφικών δραστηριοτήτων.. Ενδεικτικά είναι τα στοιχεία της ICAP (2007) αναφορικά με τον αριθμό των επιχειρήσεων (ΑΕ και ΕΠΕ) του πρωτογενούς τομέα για το 2006. Σύμφωνα με αυτά, από το σύνολο των 403 επιχειρήσεων με νομική μορφή ΑΕ ή ΕΠΕ (δεν περιλαμβάνονται δηλαδή στα

στοιχεία οι ατομικές επιχειρήσεις) που καταγράφονται για το σύνολο της χώρας, οι 137 ή ποσοστό 34,0% αφορούν τον κλάδο της αλιείας και ιχθυοκαλλιέργειας.

Η στασιμότητα αυτή οδηγεί σε περαιτέρω μείωση της ήδη περιορισμένης συμμετοχής του στο συνολικό προϊόν της χώρας (από 0,6% το 2000 σε 0,4% το 2007). Όλοι σχεδόν οι επιμέρους κλάδοι των ορυχείων - μεταλλείων, με εξαίρεση αυτόν της εξόρυξης άνθρακα, λιγνίτη και τύρφης (που συνιστά και τον κυρίαρχο από πλευράς προϊόντος κλάδο), εμφανίζουν μείωση της ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας τους.²⁴

	2000	2008	Απόλυτη μεταβολή	% Μεταβολή
A. Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	700.903	506.839	-194.064	-27,7
01 Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και συναφείς δραστηριότητες	693.625	499.254	-194.371	-28,0
02 Δασοκομία, υλοτομία και συναφείς δραστηριότητες	7.279	7.585	307	4,2
B. Αλιεία	11.949	14.510	2.562	21,4
05 Αλιεία, εκμετάλλευση ιχθυοτροφείων και παραγωγή γόνου	11.949	14.510	2.562	21,4
Γ. Ορυχεία και λατομεία	18.610	18.408	-202	-1,1
10 Εξόρυξη άνθρακα και λιγνίτη, εξόρυξη τύρφης	6.637	7.099	462	7,0
11 Άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου	557	614	57	10,3
12 Εξόρυξη μεταλλευμάτων ουρανίου και θορίου	0	0	0	0,0
13 Εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων	4.568	3.264	-1.304	-28,5
14 Λοιπά ορυχεία και λατομεία	6.847	7.430	583	8,5

Μεταβολές απασχόλησης κατά κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (σύνολο χώρας 2000-2008)

²⁴ Γκέκας, Ρ. (2005). «Οι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας: Διαρθρωτικά προβλήματα και προοπτικές», στο Κόλλιας, Χ., Ναξάκης, Χ. και Χλέτσος, Μ. (επιμ.), Σύγχρονες Προσεγγίσεις της Ελληνικής Οικονομίας, Αθήνα: Πατάκης.

Κεφάλαιο 4^ο

Ο Πρωτογενής τομέας στην Ελλάδα κατά την κρίση.

4.1 Η οικονομική κρίση στην Ελλάδα

Η Ευρώπη για κάποιο χρονικό διάστημα μετά το ξέσπασμα της Αμερικανικής κρίσης, παρέμεινε ανεπηρέαστη και η επικείμενη ακολουθία της οικονομικής ύφεσης δεν ήταν εμφανής. Οι ευρωπαϊκές τράπεζες συμμετείχαν σε αυτό το πάρε – δώσε στοιχηματίζοντας με ανύπαρκτοθεωρητικό χρήμα, με ιδιαίτερα αρνητικές επιπτώσεις στα εισοδήματα και τις συνθήκες διαβίωσης μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού. Παράλληλα, η κρίση αυτή σε συνδυασμό με τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν στις αγορές κρατικών ομολόγων και τις επιδράσεις των συνακόλουθων προγραμμάτων δημοσιονομικής πειθαρχίας που υιοθετήθηκαν από τις περισσότερες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, έχει προκαλέσει δυσμενείς εξελίξεις στο χώρο της κοινωνικής πολιτικής θέτοντας σε κίνδυνο την κοινωνική συνοχή στην Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ).

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση το σχέδιο για την αντιμετώπιση της κρίσης, τη στήριξη και την ανάκαμψη της οικονομίας κατατέθηκε το Δεκέμβριο του 2008. Η ανάπτυξη κοινών στρατηγικών σε συνδυασμό με την προώθηση των μακροπρόθεσμων στόχων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν το βασικό χαρακτηριστικό αυτού του σχεδίου. Στόχος ήταν η τόνωση της αγοράς και η λήψη μέτρων για τη στήριξη των επιχειρήσεων και της απασχόλησης. Οι βασικοί άξονες για την αντιμετώπιση της κρίσης ήταν η εισαγωγή ρευστότητας στην οικονομία ώστε να τονωθεί η ζήτηση και η προώθηση των επενδύσεων με μακροπρόθεσμο στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της Ευρώπης, πάντα όμως λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς του Συμφώνου Σταθερότητας, το οποίο δίνει έμφαση στη δημοσιονομική πειθαρχία και τη νομισματική σταθερότητα.

Η παρούσα οικονομική κρίση απέδειξε ότι το πρότυπο ανάπτυξης της χώρας τα τελευταία χρόνια (αύξηση δανεισμού και κατανάλωσης εις βάρος της αποταμίευσης και των επενδύσεων) δεν ήταν βιώσιμο καθ' ότι δεν στηριζόταν στην λεγόμενη πραγματική οικονομία, δηλαδή σε αύξηση παραγωγής, αλλά σε αύξηση κατανάλωσης η οποία πάλι δεν είχε έρεισμα σε παραγωγή αλλά σε χρήση δανεικού και τεχνητά φθηνού χρήματος.

Τα δύο τελευταία χρόνια, η Ελλάδα προσπαθεί να προβεί σε μία αναδιάρθρωση της οικονομίας της και ένα πρόγραμμα μεταρρυθμίσεων να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα αλλά και να αναπτύξει μία ανοδική πορεία μέσα από ένα πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων.

Πρωταγωνιστικό ρόλο καλείται να διαδραματίσει η πρωτογενής παραγωγή. Ο Πρωτογενής τομέας προσπαθεί να γίνει αρωγός στην ανάπτυξη και την έξοδο από την οικονομική κρίση.

Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, διαπιστώνεται ότι με την έναρξη της ελληνικής κρίσης ο αριθμός των ατόμων που ασχολούνται με τη γεωργία αυξήθηκε ενώ μεγάλος ήταν και ο αριθμός εκείνων που εγκατέλειψαν άλλους τομείς εργασίας και στράφηκαν στη γεωργία. Από τα άτομα αυτά, το 85% είναι μέλη αγροτικών νοικοκυριών και το 15% προέρχονται από τη μισθωτή απασχόληση. Έτσι, η γεωργία φαίνεται μετά τα μέσα του 2007 να ανακτά τις θέσεις απασχόλησης που είχαν χαθεί από τις αρχές του 2006, όταν άρχισε η εφαρμογή της τελευταίας αναθεώρησης της ΚΑΠ.²⁵

Ένα άλλο χαρακτηριστικό αυτού του προτύπου ανάπτυξης είχε να κάνει με την σύγκριση της χώρας με άλλες χώρες της ΕΕ όσον αφορά στα ποσοστά συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ. Έτσι, η συνεχής συρρίκνωση της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο ΑΕΠ εθεωρείτο σημάδι ωρίμανσης της Ελληνικής οικονομίας η οποία απεκδυόταν το παραδοσιακό 'παλαιομοδίτικο' πρότυπο και έμοιαζε περισσότερο προς τις ανεπτυγμένες οικονομίες της Δύσεως.

²⁵ Τα τελευταία 3 χρόνια η γεωργία έχει χάσει 20.000 θέσεις εργασίας, εντούτοις 17.000 θέσεις έχουν δημιουργηθεί στον πρωτογενή τομέα, στις αστικές όμως περιοχές της χώρας. Βλ. σχετικά: Π. Καρανικόλας, «Πυλώνες Ανάπτυξης για έξοδο από την κρίση: Γεωργία» και Π. Καρανικόλας, Ν. Μαρτίνος, «Η ελληνική γεωργία μπροστά στην κρίση: προβλήματα και προοπτικές».

Η επιλογή που έγινε για την Ελλάδα ήταν η μετάβαση της οικονομίας της στον τριτογενή τομέα, κυρίως στον τομέα των υπηρεσιών - διαμετακομιστικό κέντρο, παροχή υπηρεσιών, τουρισμός κ.λπ. Το μοντέλο αυτό οδήγησε στην αποδιάρθρωση του παραγωγικού πρωτογενούς τομέα και στην εξάρτηση από τις ολοένα και αυξανόμενες εισαγωγές γεωργικών προϊόντων και εφοδίων. Ακόμα, στο πλαίσιο αυτό, επιλέχθηκε η εντατική συμβατική γεωργία και κτηνοτροφία, η μονοκαλλιέργεια με στόχο αποκλειστικά τις εξαγωγές, η εγκατάλειψη της παραγωγής κυρίως σε μειονεκτικές περιοχές, οι εναλλαγές των καλλιεργειών με βάση τις επιδοτούμενες καλλιέργειες και άλλα.²⁶

Οι συγκλονιστικές εξελίξεις στις παγκόσμιες χρηματαγορές, η γενίκευση της κρίσης και η επικράτηση του φόβου της οικονομικής κατάρρευσης είναι εξαιρετικά επικίνδυνες καταστάσεις για να μην έχουν αρνητική επίδραση σε κάθε τμήμα και τομέα της οικονομικής δραστηριότητας. Ο σημαντικότερος, όμως, αντίκτυπος τους στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον υπήρξε η πρωτοφανής, για διάστημα δεκαετιών, καταρράκωση της εμπιστοσύνης των καταναλωτών προς τους μηχανισμούς της αγοράς, όπου αυτοί λειτουργούν εντελώς ανεξέλεγκτοι, και ο ισχυρότατος κλονισμός της αξιοπιστίας αρκετών οργανισμών συλλογικής δράσης στα μάτια των πολιτών.

Είναι προφανές ότι οι πιέσεις στον πρωτογενή τομέα από τις εξελίξεις και την γενικευμένη οικονομική κρίση είναι ισχυρές και επώδυνες. Η απαραίτητη σχέση του πρωτογενούς τομέα με τις διεθνείς αγορές και οικονομικές εξελίξεις είναι μια δεδομένη κατάσταση. Εκείνο που δεν θα πρέπει να θεωρείται δεδομένο είναι πως ένα μεγάλο τίμημα από το κόστος των κρίσεων σε άλλους τομείς της οικονομίας να καλείται να το πληρώσει ο αγροτικός κόσμος. Έτσι διαπιστώνουμε αρκετές φορές, δυστυχώς τα τελευταία χρόνια, οι συχνές διακυμάνσεις των αγορών να προκαλούν ανεπανόρθωτες ζημιές στο δυναμικό της αγροτικής παραγωγής.

Δεν μπορεί η λειτουργία των χρηματαγορών να αφήνεται ανεξέλεγκτη και να επηρεάζει τις τιμές των αγροτικών προϊόντων σε απελπιστικά επικίνδυνο βαθμό. Άλλο η λειτουργία των χρηματαγορών και άλλο οι μηχανισμοί εμπορίας των αγροτικών προϊόντων. Άλλο προθεσμιακές αγορές αγροτικών προϊόντων για

26 <http://kthnotrofia.pblogs.gr/2015/02/problhmatismoi-shetika-me-thn-paragwgikh-anasygkrothsh-toy-prwto.html>

κερδοσκοπική χρήση και άλλο προθεσμιακά συμβόλαια αγροτικών προϊόντων για την ομαλή στάθμιση της τιμής και την επαρκή προσφορά τροφίμων. Άλλο η συνετή χάραξη στρατηγικής για ανάπτυξη εναλλακτικών ενεργειακών πηγών από αγροτικές καλλιέργειες και άλλο η ανεξέλεγκτη ανάπτυξη τέτοιων καλλιεργειών με αποτέλεσμα την έντονη διακύμανση των τελικών τιμών των τροφίμων.

Από την άλλη πλευρά, ο ρόλος του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας στο μέσον αυτής της κρίσης φαίνεται ότι αποκτά ένα ενισχυμένο και διευρυμένο νόημα. Είναι χαρακτηριστικό ότι στην αγροτική παραγωγή η έννοια της εμπιστοσύνης αποτελεί κεντρικό στοιχείο της διαδικασίας παραγωγής και εν μέρει και της εμπορίας. Από τη διαδικασία της σποράς μέχρι και τη διαδικασία της συγκομιδής η εμπιστοσύνη σε παράγοντες που δεν ελέγχονται απόλυτα από τους αγρότες είναι επιβεβλημένη. Κατά τα στάδια της παραγωγής οι γεωργοί είναι εξοικειωμένοι με κάθε ενδεχόμενο κίνδυνο, ακόμη και όταν γνωρίζουν ότι δεν θα αποζημιωθούν για τις επιπτώσεις καθενός από αυτούς.

Τα παραπάνω είναι ιδιαίτερα ανησυχητικά, αν ληφθεί υπόψη ότι η υφιστάμενη κατάσταση στον αγροτικό τομέα δεν είναι καθόλου ικανοποιητική. Οι εξελίξεις στον αγροτικό τομέα φαίνονται δυσμενείς. Παρατηρείται συνεχής πτώση των επενδύσεων που λαμβάνει τα χαρακτηριστικά της αποεπένδυσης. Η ακαθάριστη προστιθέμενη αξία της αγροτικής παραγωγής παρουσιάζει καθοδική πορεία και η απασχόληση στη γεωργία μειώνεται, χωρίς να συνοδεύεται από βελτίωση του ρυθμού ανανέωσης των απασχολουμένων. Η ηλικιακή διάρθρωση διατηρεί τα αρνητικά της χαρακτηριστικά, ενώ η διείσδυση νέων παραγωγών στον τομέα παραμένει περιορισμένη, ευκαιριακή και κυρίως ανοργάνωτη. Οι εξελίξεις αυτές παρατηρούνται την ίδια στιγμή που οι τάσεις της αγοράς και οι εξελίξεις της Κοινής Αγροτικής Πολιτικής οδηγούν στην ανάδειξη ενός άλλου γεωργικού μοντέλου, πολύ πιο κοντά στις απαιτήσεις των καταναλωτών, περισσότερο προσαρμοσμένου στην αγορά, πιο φιλικού στο περιβάλλον, πιο αποτελεσματικού και περισσότερο ποιοτικού.

Είναι κοινό μυστικό ότι σε πολλά προϊόντα της γεωργικής μας οικονομίας παρατηρείται υστέρηση σε σχέση με τα διεθνή ποιοτικά πρότυπα και δεδομένα. Τα αρκετά εξαιρετικής ποιότητας γεωργικά προϊόντα που παράγει η γόνιμη ελληνική γη είτε δεν επαρκούν να καλύψουν την απαιτητική εγχώρια ζήτηση είτε εξάγονται σε σχετικά μικρές ποσότητες. Η τάση διεύρυνσης του ελλειμματικού γεωργικού

ισοζυγίου αποτελεί ανησυχητικό παράγοντα για το μέλλον. Το γεγονός αυτό κρίνεται ανεπίτρεπτο με βάση τα δεδομένα και τα πλεονεκτήματα του τόπου μας, όπως οι κλιματολογικές συνθήκες, το επενδυμένο κεφάλαιο στον πρωτογενή τομέα και το επίπεδο γνώσης των αγροτών μας σε συμβατικής μορφής καλλιέργειες. Διαπιστώνοντας τα παραπάνω, αυτοί που εργάζονται στον πρωτογενή τομέα χρειάζεται να αντιδράσουν για να ενισχύσουν τον ρόλο της αγροτικής παραγωγής και να διασφαλίσουν τις συνθήκες ομαλής λειτουργίας της. Σ' αυτό συνηγορεί και συνεπής στάση ισχυρών οικονομικά χωρών με εξαιρετικά υψηλό δείκτη τεχνολογικής ανάπτυξης να θεωρούν τον πρωτογενή τους τομέα στρατηγικής σημασίας και να τον ενισχύουν μεθοδικά.

Οι ευρύτερες τεχνολογικές εξελίξεις παρέχουν τα μέσα για τη βελτίωση των όρων ανάπτυξης της αγροτικής παραγωγής. Η επανάσταση της πληροφορίας και η βελτίωση των υποδομών μεταφοράς και αποθήκευσης συνεισφέρει σημαντικά στη μετάβαση σε άλλες πιο γρήγορες μορφές διάθεσης των προϊόντων. Μικρότερο χρονικό διάστημα μεσολαβεί για τη μεταφορά των αγροτικών προϊόντων και κατά συνέπεια ο παραγωγός μπορεί πλέον να βρεθεί πλησιέστερα στον καταναλωτή, και μάλιστα με την παρεμβολή λιγότερων επιπέδων μεσολάβησης στην εμπορία των προϊόντων του. Η σημασία της πληροφορίας, της «ανοικτής» χρήσης της και της ορθής διάχυσής της είναι ζητήματα κεφαλαιώδους σημασίας. Η δημιουργία ενός σύγχρονου πληροφοριακού συστήματος για την άντληση και αξιοποίηση της πληροφορίας από και προς τους αγρότες δεν αποτελεί πλέον σημαντικά δύσκολο εγχείρημα. Οι πρωτοβουλίες της ευρωπαϊκής επιτροπής και οι εξελίξεις στο διαδίκτυο προσφέρουν τις υποδομές για μια τέτοια σημαντικά επωφελή πρωτοβουλία.

Σε αρκετές περιπτώσεις τα αιτήματα των αγροτών και των κτηνοτρόφων είναι υπερβολικά, όμως κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει τη συμβολή τους στην Ελληνική οικονομία, αλλά και το γεγονός ότι η δυσχερής κατάσταση που επικρατεί οδηγεί στον αφανισμό των μικρομεσαίων παραγωγών. Ειδικά για τους κτηνοτρόφους η κατάσταση ακόμη και τους καλά στεκούμενους είναι τραγική, αφού οι περισσότεροι οδηγούνται στην πώληση των ζώων και κλείσιμο των εγκαταστάσεων.

Πολλοί λένε ότι οι παραγωγοί ζητάνε πολλά, την ώρα που η πλειοψηφία των κλάδων της οικονομίας πλήττεται και δεν αντιδρούν έντονα. Η αλήθεια είναι ότι διεκδικούν πολλά και στην πλειοψηφία μη επιτεύξιμα, όμως αυτό δεν σημαίνει ότι ο κλάδος δεν

πρέπει να έχει ευνοϊκότερη μεταχείριση από τους άλλους. Και αυτό γιατί η Ελληνική παραγωγή πρέπει να διατηρηθεί σε ικανοποιητικό επίπεδο, αφού είναι ο κλάδος που έχει άμεση συνάρτηση με την σταθερότητα της Ελληνικής οικονομίας, ενώ αν εκλείψει θα υπάρξει σοβαρό πρόβλημα τροφοδότησης της κοινωνίας, αφού δεν είναι δυνατόν μια χώρα να εξαρτάται καθαρά από τις εισαγωγές. Αυτό θα ήταν καταστροφικό για το μέλλον της.

Ήδη το εμπορικό ισοζύγιο σε σχέση με τις εισαγωγές αγροτικών και κτηνοτροφικών προϊόντων είναι απελπιστικό για τη χώρα μας, ενώ αυτή η κατάσταση θα επιβαρύνει κατά πολύ την οικονομία μας αν συνεχιστεί για τα επόμενα 3 χρόνια. Το 13% φορολογία επί του τζίρου, η ακριβή τιμή του Πετρελαίου, οι τιμές των ζωοτροφών και τα χρήματα που δεν αποδίδονται στην ώρα τους θα οδηγήσουν με μαθηματική ακρίβεια στον αφανισμό του κλάδου αν δεν αλλάξουν τα πράγματα, γιατί οι υπάρχουσες συνθήκες σε συσχετισμό με τα παραπάνω μετατρέπουν την ενασχόληση με τον πρωτογενή τομέα ασύμφορη. Δύσκολα τα πράγματα με αυτά που πάει να εφαρμόσει η ΚΑΠ σε σχέση με τα Βοσκοτόπια, αλλά και το μέτρο επιμήκυνσης του χρόνου φρέσκου γάλακτος.

Η κυβέρνηση οφείλει να αναθεωρήσει την πολιτική της προς τους παραγωγούς για έναν και μόνο λόγο. Η ανάπτυξη του πρωτογενούς τομέα θα φέρει στην Ελλάδα την πολυπόθητη αλλαγή κλίματος και την αειφόρο ανάπτυξη. Αν πετύχουμε την αυτάρκεια στα αγροτικά και κτηνοτροφικά προϊόντα θα έχουμε μια σταθερή βάση για την ανάπτυξη της χώρας. Γι' αυτό η φορολογική ελάφρυνση, η πάταξη της γραφειοκρατίας και η απόδοση κινήτρων πρέπει να είναι οι πρώτες προτεραιότητες της κυβέρνησης. Εκτός αυτού θα έχουμε αισθητή μείωση της ανεργίας, ενδυνάμωση της υπαίθρου, διακοπή διαρροής συναλλάγματος και ενίσχυση της παραγωγής της χώρας.²⁷

Οι νέες οικονομικές αντιλήψεις μας ενθαρρύνουν να αξιολογήσουμε διαφορετικά την αναπτυξιακή συμβολή του πρωτογενούς τομέα στο συνολικό οικονομικό αποτέλεσμα. Νέα δεδομένα υπεισέρχονται στον τρόπο αποτίμησης του επιδιωκόμενου αποτελέσματος της ανάπτυξης. Έτσι, ο χρονικός ορίζοντας των υπολογισμών μας επιμηκύνεται και οι παράγοντες που καθιστούν μια τέτοια ανάπτυξη εφικτή αυξάνονται. Η βιώσιμη και η αειφόρος ανάπτυξη αποκτούν

²⁷ <http://www.tovima.gr>

σημαντικό ειδικό βάρος. Μέθοδοι παραγωγής περισσότερο φιλικές προς το περιβάλλον, φυσικό και κοινωνικό, που λαμβάνουν υπόψη τους το απώτερο μέλλον γίνονται πιο δημοφιλείς.

Οι σύγχρονες εξελίξεις στη γνώση και πρακτική της οργάνωσης και της διοίκησης (management) μας παρέχουν τις δυνατότητες εναλλακτικών αναπτυξιακών εφαρμογών. Η ενθάρρυνση της ίδρυσης και λειτουργίας σύνθετων πολυμετοχικών εταιρειών γεωργικής παραγωγής και εμπορίας θα μπορούσε να είναι μια ενδεδειγμένη πρακτική. Είναι ένας εξαιρετικά αποδοτικός τρόπος να οργανωθεί μια αγροτική επιχείρηση χρησιμοποιώντας έναν σύνθετο μοντέλο με αρχές από τον αμιγώς επιχειρηματικό χώρο και το συνεταιριστικό κίνημα. Η σύνδεση του παραγωγού με τον καταναλωτή είναι ένα ακόμη πεδίο που έχει ιδιαίτερα σημαντικά περιθώρια ανάπτυξης. Η δημιουργία υποδομών σύνδεσης της καταναλωτικής συμπεριφοράς με την παραγωγική διαδικασία είναι πλέον εντελώς απαραίτητη. Τέλος, η έμπρακτη ενθάρρυνση της συμβολοιακής γεωργίας αποτελεί μια σημαντική παράμετρο αξιοποίησης των σύγχρονων οικονομικών δυνατοτήτων για αύξηση της προστιθέμενης αξίας του αγροτικού τομέα.

Το ελπιδοφόρο στοιχείο είναι ότι πολλοί νέοι αγρότες με ευρύτητα ικανοτήτων και γνώσεων ασχολούνται, πλέον, με την αγροτική παραγωγή όχι από ανάγκη αλλά από δικής τους επιλογή. Και αυτό αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την βελτίωση του ανθρώπινου αγροτικού δυναμικού και την αύξηση της συνολικής παραγωγικότητας του πρωτογενούς τομέα.

Τα παραπάνω, κατάλληλα συνδυασμένα και εφαρμοσμένα, ως δέσμη αναπτυξιακών μέτρων στο πλαίσιο μίας στρατηγικής για τον αγροτικό τομέα που στηρίζει την αγροτική ανάπτυξη και λειτουργεί συμπληρωματικά στην Κ.Α.Π., μπορούν να οδηγήσουν στη σύνδεση παραγωγών και καταναλωτών, στην ενίσχυση της επιχειρηματικής δράσης των αγροτών για να πλησιάσουν σε ανταγωνιστικές συνθήκες αγοράς τον τελικό καταναλωτή, ώστε να προσφέρουν καλύτερα προϊόντα σύμφωνα με τις απαιτήσεις τους.

Με τον τρόπο αυτό μπορούμε να πετύχουμε τη βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας των αγροτικών προϊόντων από την πρωτογενή παραγωγή έως και τα τελικά διατροφικά προϊόντα, την ορθολογική διαχείριση του περιβάλλοντος

και των φυσικών πόρων κατά τη διαδικασία παραγωγής αγροτικών προϊόντων και την γενικότερη αναβάθμιση του ρόλου του πρωτογενούς τομέα της οικονομίας.

Σημάδια ανάκαμψης παρουσιάζει ο τομέας της αγροτικής παραγωγής στη χώρα μας, μετά από 30 χρόνια σταδιακής συρρίκνωσης. Για αρκετές δεκαετίες η πρωτογενής παραγωγή αποτέλεσε έναν από τους σημαντικότερους πυλώνες της ελληνικής οικονομίας.

Στη συνέχεια όμως παρατηρήθηκε ένας εφησυχασμός των παραγωγών εξαιτίας των κοινοτικών επιδοτήσεων και ταυτόχρονα μια αλόγιστη διόγκωση του τριτογενούς τομέα, που είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση της συμμετοχής του πρωτογενούς τομέα στο 4% του συνολικού ΑΕΠ της Ελλάδας. Αξίζει να σημειωθεί πως το γεωργικό οικογενειακό εισόδημα στις αρχές της δεκαετίας του 1990 εξαρτιόταν από τις κοινοτικές επιδοτήσεις σε ποσοστό μικρότερο του 10%, για να ακολουθήσει μια βαθμιαία άνοδος που κορυφώθηκε μετά το 2005, όταν το 2011 το ποσοστό συμμετοχής των επιδοτήσεων έφτασε στο 72%.

Η απαξίωση που σημειώθηκε στην πρωτογενή παραγωγή οδήγησε όμως και σε ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα. Έτσι, ενώ το 2001 η Ελλάδα βρισκόταν στην 14η θέση της παγκόσμιας κατάταξης, με το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων στο σύνολο των χωρών του ΟΟΣΑ, να φτάνει τα 69 ευρώ κατά κεφαλήν, το 2010 βρέθηκε στην 12η θέση με έλλειμμα 193 ευρώ κατά κεφαλήν.

Σημειώνεται πως το εμπορικό ισοζύγιο της χώρας μας με την Ε.Ε.-27 είναι σταθερά ελλειμματικό και αυξάνεται με σταθερούς ρυθμούς την τελευταία δεκαετία, αφού από τα 1,21 δις ευρώ που ήταν το 1999, εκτοξεύτηκε στα 1,79 δις ευρώ το 2011. Μάλιστα, η διόγκωση του εμπορικού ελλείμματος σημειώθηκε παρά το γεγονός ότι οι ελληνικές εξαγωγές σχεδόν διπλασιάστηκαν από τα 1,23 δις ευρώ, στα 2,43 δις ευρώ. Τα στοιχεία για ελλειμματικό εμπορικό ισοζύγιο στα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα αποδεικνύουν πως υπάρχουν μεγάλα περιθώρια ανάπτυξης του κλάδου, μέσα όμως από αποδοτικές επενδύσεις που συμβαδίζουν με τις εξελίξεις στο συνεχώς μεταβαλλόμενο οικονομικό περιβάλλον.

Σε στάδιο ανασυγκρότησης φαίνεται πως βρίσκεται ο πρωτογενής τομέας στη χώρα μας, αφού παρατηρείται ένα πρωτόγνωρο σκηνικό ανάπτυξης. Η τάση αυτή δεν

οφείλεται σε κάποια πολιτική βούληση ή πλάνο ανάπτυξης, αλλά περισσότερο αποδίδεται στην εμπιστοσύνη του κόσμου στις επενδυτικές ευκαιρίες που προσφέρει ο κλάδος, ιδιαίτερα σε μια περίοδο οικονομικής ύφεσης.

Η επιστροφή στη γεωργία θεωρείται δεδομένη, αφού επιβεβαιώνεται και από τους οικονομικούς δείκτες, ωστόσο φαίνεται πως ο δρόμος θα είναι μακρύς και δύσκολος για τους «νέους αγρότες», αφού τα δομικά προβλήματα της γεωργίας δεν δημιουργούν τις πιο κατάλληλες συνθήκες ανάπτυξης.

Βέβαια, το έλλειμμα στο εμπορικό ισοζύγιο των αγροτικών προϊόντων και τροφίμων, η αξία του οποίου ανέρχεται στα 1,76 δις ευρώ, αποδεικνύει πως υπάρχουν τα περιθώρια για μια περίοδο ανασύνταξης της ελληνικής γεωργίας, που μπορεί να αποτελέσει ακόμα και τον πρωταγωνιστή στην προσπάθεια εξόδου της ελληνικής οικονομίας από την κρίση.

Εδώ και καιρό παρατηρείται μια μεγάλη μεταβολή στη στάση της κοινωνίας, των παραγόντων και εκπροσώπων της πολιτείας και της οικονομίας σε σχέση με το ρόλο της γεωργίας στην Ελλάδα και τη δυνατότητά της να εξασφαλίσει απασχόληση και εισόδημα σε νέους που εμφανίζονται ή φέρονται ως αποφασισμένοι να εγκαταλείψουν τα αστικά κέντρα. Η διαπίστωση αυτή διατυπώθηκε στην ημερίδα που πραγματοποιήθηκε την περασμένη εβδομάδα στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών με θέμα «Επιστροφή στη γεωργία; Μύθοι και Πραγματικότητα» από τον καθηγητή του ΓΠΑ, Δημήτρη Δαμιανό. Επίσης, όλο και περισσότερο κερδίζει έδαφος η άποψη ότι η οικονομία πρέπει να στηρίζεται σε πραγματικά υλικά (πρωτογενής παραγωγή) και ότι η «ανάπτυξη» δεν θα έπρεπε πλέον να σημαίνει ακριβώς ό,τι σήμαινε έως σήμερα: Δημιουργία θέσεων εργασίας αποκλειστικά στις πόλεις.²⁸

«Η εξέλιξη αυτή έχει βοηθήσει, στην εδραίωση της αντίληψης ότι χρειάζεται μια αγροτική αναγέννηση, εξέλιξη που θα προσφέρει θέσεις εργασίας, σε νέους, κατά προτίμηση προικισμένους με δεξιότητες», σύμφωνα με τον καθηγητή του ΓΠΑ, που θεωρεί ότι βασική αιτία του ξαφνικού αυξημένου ενδιαφέροντος είναι ο εκτροχιασμός της οικονομίας. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία, οι αγρότες του ευρωπαϊκού Νότου παράγουν, ανά μονάδα εργασίας πλήρους απασχόλησης κάτω του ευρωπαϊκού μέσου όρου και η πιο συνηθισμένη εξήγηση γι' αυτό το φαινόμενο είναι

²⁸ <http://www.agronews.gr>

ότι στις χώρες αυτές και ιδιαίτερα στην Ελλάδα ένα πολύ υψηλό ποσοστό του συνόλου των απασχολούμενων δραστηριοποιείται στη γεωργία και όταν μοιραστεί η πίτα τα κομμάτια είναι μικρά. Συνεπώς, η είσοδος περισσότερων αγροτών θα μπορούσε να οδηγήσει σε μείωση της αποτελεσματικότητας, αν και σε αυτό το σημείο εισάγεται ο παράγοντας της ποιότητας, που αντιστρέφει το μειονέκτημα σε πλεονέκτημα.

Από το 2009 η Ελλάδα βρίσκεται σε περίοδο κρίσης χρέους (αδυναμίας δανεισμού), η οποία έχει επηρεάσει όλους τους τομείς της οικονομίας, συνεπώς και τη γεωργία. Όμως η ελληνική γεωργία υποφέρει και από μόνιμα, δομικά προβλήματα όπως οι στρεβλώσεις στην αγορά ως αποτέλεσμα της πολιτικής και του τρόπου εφαρμογής της, η αναποτελεσματικότητα των εκμεταλλεύσεων, ο έντονος προσανατολισμός προς τις επιδοτήσεις, η μη αξιοποίηση του συγκριτικού πλεονεκτήματος των.

Πέρα από αυτά τα προβλήματα, όμως, φαίνεται πως η κρίση επιδεινώνει ακόμα περισσότερο την κατάσταση, αφού περιορίζει τη διάθεση επιστημονικού προσωπικού στην ύπαιθρο και την κρατική συμμετοχή στις επενδύσεις, αυξάνει τους φόρους οι οποίοι με τη σειρά τους περιορίζουν ακόμα περισσότερο τα περιθώρια κέρδους και δυσχεραίνει την αναζήτηση εξωγεωργικής απασχόλησης και εισοδήματος από άλλες πηγές. Έτσι, συνέπειες είναι η συνεχής μείωση του αγροτικού εισοδήματος τα τελευταία χρόνια, η αύξηση του μεριδίου των επιδοτήσεων στο γεωργικό εισόδημα (60% το 2010), η συρρίκνωση του μέρους του αγροτικού εισοδήματος που προέρχεται από την αγορά, τα μεγάλα ελλείμματα στο εμπορικό ισοζύγιο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων (ζήτημα πρώτης προτεραιότητας) και η μείωση της ακαθάριστης αξίας αγροτικής παραγωγής (2010 στα επίπεδα του 1993).

Όμως, μια άποψη που κερδίζει όλο και περισσότερους υποστηρικτές είναι ότι «οι περίοδοι κρίσης χαρακτηρίζονται από μεγάλους κινδύνους αλλά μπορεί να είναι και περίοδοι μεγάλων ευκαιριών». Έτσι, στο βαθμό που η σημερινή κρίση οδηγήσει σε μια ανασύνταξη δυνάμεων και στην ανάπτυξη ενός νέου παραγωγικού υποδείγματος, τότε, μακροπρόθεσμα, η γεωργία στην Ελλάδα θα αποτελέσει βασικό συντελεστή της παραγωγικής αναδιάρθρωσης της οικονομίας.

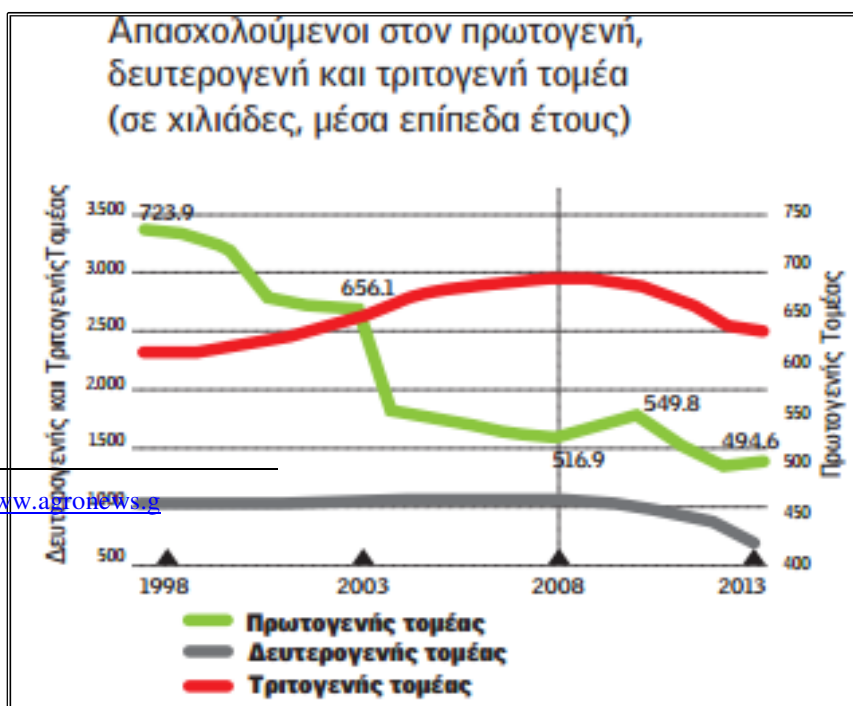
Η επιδείνωση της ελληνικής οικονομίας κατά τη διάρκεια της τελευταίας τετραετίας, είχε σαν αποτέλεσμα τη ραγδαία αύξηση της ανεργίας σε όλους του παραγωγικούς κλάδους.

Ωστόσο, στον πρωτογενή τομέα παρατηρήθηκε η μικρότερη ποσοστιαία μείωση των θέσεων απασχόλησης, γεγονός που αποδίδεται στην επιλογή ενός μεγάλου μέρους των ανέργων να επιλέξει τη γεωργία σαν απασχόληση, αξιοποιώντας την αγροτική γη. Μάλιστα, ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει το στοιχείο της αύξησης κατά 17.000 των θέσεων απασχόλησης στον πρωτογενή τομέα στις αστικές περιοχές, περίπτωση που αποτελεί και τη μοναδική δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στις κατηγορίες του πρωτογενούς, δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα, καθώς και των κατασκευών στις αστικές, ημιαστικές και αγροτικές περιοχές της χώρας.

Πλέον, η ανεργία έχει φτάσει το 20,7% και οι απασχολούμενοι στον πρωτογενή τομέα υπολογίζονται στους 496.000 συνολικά, αντιπροσωπεύοντας το 12,6% του συνολικού εργατικού δυναμικού της χώρας.

Φαίνεται συνεπώς πως σε αυτό το διάστημα έχουν χαθεί περίπου 20.000 θέσεις εργασίας στον πρωτογενή τομέα που έχει αυξήσει το μερίδιό του στην απασχόληση κατά 1,2%, τη στιγμή που στον τριτογενή τομέα οι απώλειες υπολογίζονται στις 264.000 θέσεις.

Το 2008, κατά προσέγγιση, 1 στους 10 εργαζόμενους που απασχολείται στον πρωτογενή τομέα διαμένει σε αστικές περιοχές, 2 στους 10 εργαζόμενους, που απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα, διαμένουν στις ημιαστικές περιοχές και 7 στους 10 εργαζόμενους διαμένουν στις αγροτικές περιοχές. Από την άλλη πλευρά, μέσα στις αγροτικές περιοχές, 4 στους 10 εργαζόμενους απασχολούνται στον πρωτογενή τομέα, 2 στους 10 εργαζόμενους στη μεταποίηση και στις κατασκευές, και τέλος, 4 στους 10 εργαζόμενους στον τριτογενή τομέα.²⁹

²⁹ <http://www.agronews.gr>

4.2 Η κρίση και η γεωργία

Είναι χαρακτηριστικό ότι την πρώτη χρονιά της κρίσεως 2008-2009 όταν οι συνολικές εξαγωγές μειώθηκαν από €15,46 δις στα €13.03 δις, ο αγροτικό τομέας αντιστάθηκε και παρέμεινε σχεδόν σταθερός με εξαγωγές αξίας €4 δις αυξάνοντας έτσι το ποσοστό του συμμετοχής στο σύνολο των εξαγωγών από 25,9% στο 30%. Ενδεικτικό της αντοχής του κλάδου είναι ότι ενώ οι συνολικές εξαγωγές αυξάνουν την περίοδο 2008-2012 με μέσο ετήσιο ρυθμό 2%, οι εξαγωγές του αγροδιατροφικού κλάδου 'τρέχουν' με ρυθμό 6,9%. Το τελευταίο έτος δε, έτος βαθιάς ύφεσης την οικονομίας, οι εξαγωγές του αγροτικού κλάδου αυξήθηκαν κατά 16,4%! Είναι γνωστό ότι τα αγροτικά προϊόντα και τρόφιμα είναι πιο ανελαστικά σε σχέση με άλλα προϊόντα και κυρίως τα βιομηχανικά. Κατά συνέπεια, οι εισαγωγές αυτών μειώνονται με μικρότερο ρυθμό από ότι τα υπόλοιπα βιομηχανικά προϊόντα.

Πράγματι, ενώ οι συνολικές εισαγωγές την περίοδο 2008-2012 παρουσιάζουν μέσοετήσιο ρυθμό μείωσης 11,2% οι εισαγωγές αγροδιατροφικών προϊόντων μειώνονται με ρυθμό μόνο 2,7%. Οι εξελίξεις αυτές έχουν θετικό αντίκτυπο στο εμπορικό ισοζύγιο. Για όλη την περίοδο 2008-2012 το σύνολο του ελλείμματος μειωνόταν με ρυθμό 20,1% το έτος, και το αγροτικό με ρυθμό 22,6%. Είναι αξιοσημείωτο ότι την τελευταία χρονιά και ενώ το συνολικό έλλειμμα μειώθηκε κατά 14,5% το αγροτικό μειώθηκε σχεδόν στο μισό (-44,1%). Έτσι βλέπουμε μία σωρευτική μείωση του αγροτικού ελλείμματος κατά 64% από το 2008.

	2008	2009	2010	2011	2012	% Ρυθμός Μεταβολής 2008-2012	% Μεταβολή 2011-2012
Εισαγωγές							
Σύνολο	48,60	40,90	36,49	31,66	30,21	-11,2	-4,6
Αγρ.Πρ/ντα	7,05	6,40	6,30	6,46	6,34	- 2,7	-2,0
Αγρ. %	14,5	15,6	17,3	20,4	21,0		
Εξαγωγές							
Σύνολο	15,46	13,03	14,46	15,88	16,73	2,0	5,3
Αγρ.Πρ/ντα	4,01	4,00	4,41	4,50	5,24	6,9	16,4
Αγρ. %	25,9	30,7	30,5	28,4	31,3		
Έλλειμμα							
Συνολικό	33,14	27,87	22,04	15,77	13,48	-20,1	-14,5
Αγροτικό	3,04	2,40	1,89	1,96	1,09	-22,6	-44,1

Συνολικό εμπόριο και εμπόριο αγροτικών προϊόντων και τροφίμων(σε δις €2)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων ΕΛΣΤΑΤ.

Στις συνθήκες της οικονομικής κρίσης, το περιβάλλον της ‘νέας αγροτικότητας’ έχει επηρεαστεί από την μείωση του γεωργικού και εξωγεωργικού εισοδήματος, τις επιπτώσεις των προγραμμάτων λιτότητας, της συρρίκνωσης των δημόσιων επενδύσεων και των διαθέσιμων κοινωνικών υποδομών στην ύπαιθρο.³⁰

Η ελληνική οικονομία διανύει τον έκτο χρόνο σε μια καθοδική πορεία του οικονομικού κύκλου (26,2% σωρευτική μείωση σε σταθερές τιμές). Και το 2013 η οικονομία κινήθηκε για έκτη συνεχή χρονιά σε ύφεση (-3,9%) ενώ η ανεργία έφθασε το 27,5%. Για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας και την έξοδο από την κρίση, έχουν υποδειχθεί συγκεκριμένοι κλάδοι τροφίμων και παραγωγικές περιοχές, που θα μπορούσαν να αποτελέσουν το βασικό μοχλό ανάπτυξης (είναι χαρακτηριστικό ότι το 2013, 5 στα 10 πιο εξαγωγίμα προϊόντα ήταν αγροτικά.), ενώ έχει ταυτόχρονα τονιστεί η ανάγκη για την ομαδοποίηση των αγροτικών προϊόντων ανάλογα με την εγχώρια και διεθνή ζήτηση, τις προοπτικές ανάπτυξης, τη ζήτησή τους ως πρώτη ύλη από τη μεταποίηση και την εφαρμογή διαφορετικής στρατηγικής προώθησης ανά περίπτωση (McKinsey and Company, 2011).

Η ΚΓΠ βρίσκεται για άλλη μία φορά σε στάδιο εκτεταμένης μεταρρύθμισης. Σκοπός είναι να προσαρμοστεί στις απαιτήσεις του 2020 και ακόμη παραπέρα. Βασικοί στόχοι είναι η επίτευξη μιας πολιτικής περισσότερο οικολογικής, δίκαιης και αποδοτικής. Η ευρωπαϊκή γεωργία χρειάζεται να αυξήσει την ανταγωνιστικότητά της, τόσο από οικονομική όσο και από οικολογική άποψη.

Μετά δεκαετίες υποχώρησης του αριθμού των απασχολούμενων στη γεωργία, στα τέλη του 2013 καταγράφηκε (για δεύτερη φορά ύστερα από το 2010) μια μικρή αύξηση. Συγκεκριμένα, από 485.500 απασχολούμενους στα τέλη του 2012, το 2013 οι αγρότες ήταν 493.900. Θα πείτε, ανεπαίσθητη η άνοδος, κι έτσι είναι, αλλά πρέπει να λάβουμε υπόψη ότι η αύξηση του συνολικού αριθμού εκφράζει πολύ μεγαλύτερη είσοδο νέων αγροτών, καθώς βεβαίως υπάρχουν και αποχωρήσεις από το επάγγελμα των παλαιότερων, οι οποίοι έχουν και αρκετά υψηλό ηλικιακό μέσο όρο.

³⁰ <http://grsa.prd.uth.gr>

Για πρώτη φορά παρατηρείται μία έντονη τάση απασχόλησης μεγάλου αριθμού ατόμων με τη γεωργία. Έτσι από τους 1.083.000 το 1981 έπεσαν στους 724.000 το 1998 κι από εκεί στους 520.000 το 2008. Η κρίση ωστόσο οδήγησε αρκετό κόσμο προς τη γεωργία, με αποτέλεσμα το 2010 οι απασχολούμενοι στον τομέα να φτάσουν τις 533.000. Έτσι η κρίση στην Ελλάδα το 2011 και η συνολική κατάρρευση της απασχόλησης της γεωργίας εκφράστηκε και στον γεωργικό τομέα με μείωση το 2011 και το 2012, για να καταγραφεί ξανά το 2013 μια μικρή άνοδος. Πάντως, η συμμετοχή του πρωτογενούς τομέα στο σύνολο της απασχόλησης ανέβηκε στο 13,2% από 11%, καθώς οι άλλοι τομείς υποχωρούν. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός της ηλικίας των αγροτών, καθώς η μέση ηλικία νεοεισερχομένων είναι 41,7 έτη έναντι του 47,3 των παλαιότερων αγροτών. Τέλος, ο νέος αγρότης είναι σε μεγάλο βαθμό μορφωμένος, καθώς ο ένας στους τρεις έχει αποφοιτήσει από ΑΕΙ ή ΤΕΙ, ένας στους δέκα έχει και μεταπτυχιακό τίτλο, ενώ ένας στους δύο είναι απόφοιτος δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (47%).

Αξίζει να σημειώσουμε ότι, σύμφωνα με τη Eurostat, το γεωργικό εισόδημα για κάθε εργαζόμενο στον τομέα μειώθηκε στην Ελλάδα το 2009-12 κατά 10,8% (έναντι αύξησης 7,5% στην Ε.Ε.), ενώ είχε προηγηθεί και μείωση 16,9% το 2000-2009.³¹

4.3 Κτηνοτροφία

Από το σύνολο των αγροτικών εκμεταλλεύσεων που το 2010 ανέρχονται σε 860.150, ζωικό κεφάλαιο κατέχουν οι 371.250 εκμεταλλεύσεις, σχεδόν το 43%. Η εξέταση των εκμεταλλεύσεων που διαθέτουν ζωικό κεφάλαιο γίνεται με βάση τις Μονάδες Ζωικού Κεφαλαίου (ΜΖΚ) ή LSU18. Το ζωικό κεφάλαιο παραμένει διαχρονικά, αν και με σημαντικές διακυμάνσεις, σε σταθερά επίπεδα, κάτι που δείχνει τη σχετική στασιμότητα της κτηνοτροφικής παραγωγής. Ωστόσο εμφανίζεται σημαντική μείωση του αριθμού εκμεταλλεύσεων που κατέχουν ζωικό κεφάλαιο. Ενδεικτικά: από 479.550 εκμεταλλεύσεις το 1990 σε 371.250 το 2007, δηλαδή μια μείωση τους κατά 23%. Αυτές οι δύο εξελίξεις συνδυαστικά υποδηλώνουν συγκέντρωση της κτηνοτροφικής παραγωγής.

³¹<http://www.kathimerini.gr>

Από την εξέταση της κατανομής του συνολικού αριθμού κτηνοτροφικών εκμεταλλεύσεων και του ζωικού κεφαλαίου σε κατηγορίες, με βάση το μέγεθος του ζωικού κεφαλαίου που κατέχουν, προκύπτουν τα ακόλουθα συμπεράσματα: Υπάρχει ένα ιδιαίτερα εκτεταμένο τμήμα του συνόλου των εκμεταλλεύσεων της τάξης του 77% το 2007 (αντίστοιχα 79% το 1990), που κατέχουν έως 5 ΜΖΚ. Πρόκειται για έναν υψηλό και ανθεκτικό στο χρόνο αριθμό από πολύ μικρές εκμεταλλεύσεις που συγκεντρώνουν λιγότερο από 10% του συνολικού ζωικού κεφαλαίου. Ταυτόχρονα η τάση συγκέντρωσης του Ζωικού Κεφαλαίου στις μεγαλύτερες εκμεταλλεύσεις (με άνω των 100 ΜΖΚ) ενισχύεται διαχρονικά: το 0,64% των εκμεταλλεύσεων (2.360 εκμεταλλεύσεις) ελέγχουν το 22% του συνολικού εγχώριου Ζωικού Κεφαλαίου.

Παρά την επιβίωση μικρών εκμεταλλεύσεων, η τάση που διαπιστώθηκε κατά τη μελέτη της γενικής διάρθρωσης των αγροτικών εκμεταλλεύσεων εμφανίζεται ενισχυμένη για τις εκμεταλλεύσεις με ζωικό κεφάλαιο. Το 26,5% του Ζωικού Κεφαλαίου ανήκει σε αγροτικές εκμεταλλεύσεις που εμφανίζουν ΤΑΚ άνω των 48.000€, μια εμφανώς διαφορετική εικόνα σε σχέση με το 1990 που τους ανήκε περίπου το 13% του συνολικού Ζωικού Κεφαλαίου. Ταυτόχρονα εμφανίζεται συγκέντρωση Ζωικού Κεφαλαίου σε εκμεταλλεύσεις με χαμηλό ΤΑΚ από 19.200€ έως 48.000€ που αποτελεί την κατηγορία με τη μεγαλύτερη αύξηση στη συγκέντρωση Ζωικού Κεφαλαίου.³²

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΚΜΕΤ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΖΩΩΝ
Δ. ΕΛΛΑΔΑ	17590	1761610
ΠΕΛΟΠΟΝΗΣΟΣ	7586	822739
ΗΠΕΙΡΟΣ	11070	834898
ΑΤΤΙΚΗ	1210	154954
ΣΤ. ΕΛΛΑΔΑ	8797	824681
Ν. ΑΙΓΑΙΟ	4752	380547
ΙΟΝΙΟΥ	1907	225839
Κ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	8417	1456516
Δ. ΜΑΚΕΔΟΝΕΙΑ	3374	513763
ΘΕΣΣΑΛΙΑ	11064	1501382
Β. ΑΙΓΑΙΟ	5048	490089
ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ- ΘΡΑΚΗ	5826	1005984
ΚΡΗΤΗ	12385	2236436
	99026	12209438

³² <http://www.komep.gr/2012-teyxos-6/h-ekseliksh-ths-agrotikhs-paragoghs-sthn-ellada>

Αριθμός εκμεταλλεύσεων και ζώων ανά περιφέρεια (στοιχεία ΟΠΕΚΕΠΕ 2009)

4.3.1 Μέτρα στήριξης της κτηνοτροφίας

Για τη στήριξη, προστασία και προώθηση της εθνικής παραγωγής κτηνοτροφικών προϊόντων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητάς τους, εκτός των ενισχύσεων που χορηγούνται για τη στήριξη του εισοδήματος των γεωργών (ενιαία ενίσχυση), ενισχύονται και δράσεις για τη βελτίωση-εκσυγχρονισμό της πρωτογενούς παραγωγής και της μεταποίησης-εμπορίας αντίστοιχα. Πρόσθετα μέτρα λαμβάνονται για τη βελτίωση και ανάπτυξη της κτηνοτροφίας,

Οι στόχοι και οι πολιτικές του ΥΠΑΑΤ έχουν βασικό στόχο στην αύξηση της συμμετοχής του κτηνοτροφικού τομέα στο συνολικό γεωργικό προϊόν, βελτιώνοντας έτσι και το εμπορικό ισοζύγιο στο γεωργικό τομέα. Περιγράφονται συνοπτικά ως εξής:

Στροφή σε ένα σύγχρονο αναπτυξιακό μοντέλο βιώσιμης και πράσινης ανάπτυξης, που προσδίδει ταυτότητα και υψηλή διατροφική αξία στο προϊόν, διασφαλίζει την ποιότητα και προβολή του, και διαχειρίζεται με αειφορία τους φυσικούς πόρους.

- Προώθηση διαρθρωτικών αλλαγών και εκσυγχρονισμός της παραγωγικής διαδικασίας.
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας σε όλο το φάσμα της εφοδιαστικής αλυσίδας.
- Ανάδειξη και διαφύλαξη της προστιθέμενης αξίας των κτηνοτροφικών προϊόντων.
- Ενίσχυση της διαφάνειας της αγοράς, με μέτρα όπως η συγκρότηση Μητρώου Εμπόρων
 - Εισαγωγέων Κρέατος και Κρεοπωλών, σε συνδυασμό με το σύστημα ηλεκτρονικής διασύνδεσης των σφαγείων.
- Ενίσχυση των συλλογικών δομών (Οργανώσεις Παραγωγών – Διεπαγγελματικές Οργανώσεις) των γεωργών.

4.4 Αλιεία

4.4.1 Τι είναι η Κοινή Αλιευτική Πολιτική

Η ΚΑΠ είναι ένα σύνολο κανόνων για τη διαχείριση των ευρωπαϊκών αλιευτικών στόλων και τη διατήρηση των αλιευτικών αποθεμάτων. Έχει σχεδιαστεί για τη διαχείριση κοινών πόρων και παρέχει σε όλους τους ευρωπαϊκούς αλιευτικούς στόλους ίση πρόσβαση στα ύδατα και τις αλιευτικές ζώνες της ΕΕ, διασφαλίζοντας έτσι τον υγιή ανταγωνισμό μεταξύ αλιέων.

Τα αποθέματα μπορεί να ανανεώνονται, αλλά δεν είναι ανεξάντλητα. Ορισμένα μάλιστα από αυτά αποτελούν το αντικείμενο υπεραλίευσης. Για τον λόγο αυτό, οι χώρες της ΕΕ έλαβαν μέτρα με στόχο τη βιωσιμότητα του ευρωπαϊκού αλιευτικού κλάδου και την προστασία του μεγέθους του ιχθυοπληθυσμού και της παραγωγικότητάς του.

Η ΚΑΠ καθιερώθηκε για πρώτη φορά τη δεκαετία του 70 και έκτοτε υπέστη πολλές μεταρρυθμίσεις, η τελευταία από τις οποίες τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 2014.

4.4.2 Στόχοι της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής

Στα πλαίσια της ΕΕ, ο ελληνικός αλιευτικός στόλος είναι ο μεγαλύτερος της Ένωσης, αλλά από πλευράς ισχύος και χωρητικότητας έρχεται 7ος στην κατάταξη. Από την άλλη πλευρά, παρά το γεγονός ότι το ποσοστό των απασχολούμενων στην ελληνική αλιεία είναι μικρό, σε επίπεδα εθνικής απασχόλησης, εντούτοις χαρακτηρίζεται ιδιαίτερα σημαντικό καθώς σε συγκεκριμένες περιοχές, όπως είναι οι μικρές νησιωτικές, όπου εμφανίζουν λίγες ευκαιρίες απασχόλησης, το 30%-40% του πληθυσμού απασχολείται με την αλιεία.

Παρόλα αυτά, όσον αφορά στην επαγγελματική αλιευτική δραστηριότητα, αυτή παρουσιάζει ύφεση εξαιτίας της μείωσης των αλιευμάτων, εξακολουθεί όμως να αποτελεί σημαντική πηγή εισοδήματος σε αρκετές παράκτιες περιοχές της χώρας. Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι τα επιμέρους μέτρα που λαμβάνονται για τη χάραξη της αλιευτικής πολιτικής κατευθύνονται

συνήθως προς τη μέση αλιεία και όχι τόσο προς την παράκτια, που αποτελεί και τη μισή Ελληνική παραγωγή, κρίνεται αναγκαίο να δημιουργηθεί ένα μητρώο των επαγγελματιών αλιέων οι οποίοι θα μπορούν να συνεχίσουν να ψαρεύουν επαγγελματικά και να εξαιρεθούν οι υπόλοιποι. Αυτό θα μειώσει κατά πολύ την αλιευτική προσπάθεια – πίεση προς τα αποθέματα και θα επιτρέψει στους πραγματικούς επαγγελματίες να αναβαθμίσουν τα σκάφη τους, τα εργαλεία τους και την ασφάλειά τους στην θάλασσα. Επιπλέον, πρέπει να αλλάξει η πολιτική για την ερασιτεχνική αλιεία με βάση μία συγκροτημένη πολιτική ανάπτυξής της ως κλάδου της τουριστικής βιομηχανίας³³

Στόχος της ΚΑΠ είναι να διασφαλίσει ότι οι κλάδοι της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας είναι περιβαλλοντικά, οικονομικά και κοινωνικά βιώσιμοι και ότι αποτελούν πηγή υγιεινών τροφίμων για τους πολίτες της ΕΕ. Παράλληλα, η ΚΑΠ επιδιώκει να προωθήσει έναν δυναμικό κλάδο αλιείας και να εξασφαλίσει ένα εύλογο επίπεδο διαβίωσης για τις κοινότητες που ζουν από την αλιεία.

Αν και η μεγιστοποίηση των αλιευμάτων έχει μεγάλη σημασία, εντούτοις πρέπει να ισχύουν κάποια όρια. Πρέπει να διασφαλίσουμε ότι οι αλιευτικές πρακτικές δεν υπονομεύουν την αναπαραγωγική ικανότητα των ιχθυοπληθυσμών. Η σημερινή πολιτική ορίζει ότι για το διάστημα 2015 - 2020 θα πρέπει να προβλεφθούν όρια αλιευμάτων, τα οποία θα είναι βιώσιμα και θα συμβάλουν στη μακροπρόθεσμη διατήρηση των ιχθυαποθεμάτων.

Μέχρι σήμερα, δεν έχει γίνει απόλυτα κατανοητός ο αντίκτυπος της αλιείας στο ευάλωτο θαλάσσιο περιβάλλον. Για τον λόγο αυτό, η ΚΑΠ υιοθετεί μια ασφαλή προσέγγιση η οποία αναγνωρίζει τον αντίκτυπο των ανθρωπίνων δραστηριοτήτων σε όλα τα στοιχεία του οικοσυστήματος. Στόχος της είναι να γίνουν οι αλιευτικοί στόλοι επιλεκτικότεροι όσον αφορά τα αλιεύματα και παράλληλα να καταργηθεί σταδιακά η πρακτική της απόρριψης ανεπιθύμητων αλιευμάτων.

Με τη μεταρρύθμιση αλλάζει επίσης ο τρόπος διαχείρισης της ΚΑΠ και ανατίθεται στα κράτη μέλη της ΕΕ διευρυμένος έλεγχος σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

³³ Α. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης».

4.5 Ελληνική Ιχθυοκαλλιέργεια

4.5.1 Ένας Δυναμικός Κλάδος με Εντυπωσιακή Πορεία Ανάπτυξης κατά την περίοδο της κρίσης

Η Ελλάδα, τα τελευταία 25 χρόνια, ανταποκρινόμενη έγκαιρα στις διαμορφούμενες προκλήσεις και προοπτικές στη παραγωγή προϊόντων υδατοκαλλιέργειας παρουσίασε μία εντυπωσιακή -και πρωτόγνωρη σε παγκόσμιο επίπεδο- ανάπτυξη στο τομέα αυτό. Αξιοποιώντας τα ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα του Ελληνικού αρχιπελάγους, ο πλέον δυναμικός, παραγωγικός και αποδοτικός κλάδος της υδατοκαλλιέργειας, αυτός της Θαλάσσιας Ιχθυοκαλλιέργειας, αναπτύχθηκε με ρυθμούς που σύντομα κατέστησαν τη χώρα ως τη μεγαλύτερη παραγωγό τσιπούρας και λαβρακιού στην ευρύτερη περιοχή της Μεσογείου. Το 1985 η συνολική παραγωγή κυμάνθηκε περί τους 100 τόνους έτοιμου προϊόντος, με τη λειτουργία 12 μονάδων. Δύο δεκαετίες αργότερα, η παραγωγή είχε αυξηθεί κατά 1000% και οι μονάδες παραγωγής είχαν ξεπεράσει τις 300.

Εκτός από τις ιδανικές γεωμορφολογικές και περιβαλλοντικές συνθήκες των Ελληνικών θαλασσών, η ανάπτυξη του κλάδου στηρίχθηκε σε σημαντικό βαθμό στις επιτυχείς επιχειρηματικές πρωτοβουλίες και το έντονο εγχώριο επενδυτικό ενδιαφέρον, στα ερευνητικά και τεχνολογικά επιτεύγματα της εγχώριας και της διεθνούς επιστημονικής κοινότητας, καθώς και στην Ευρωπαϊκή και Εθνική πολιτική οικονομικών ενισχύσεων. Ο συνδυασμός των παραπάνω είχε σαν αποτέλεσμα μία δυναμική πορεία αύξησης των μονάδων και των όγκων παραγωγής, τόσο υπό την μορφή ψαριού σε εμπορεύσιμο μέγεθος, όσο και του 'γόνου' αυτών ως εμπορικό προϊόν.

Για τη υποστήριξη του κλάδου δημιουργήθηκε ένα ευρύτερο επιχειρηματικό, επιστημονικό και εκπαιδευτικό οικοδόμημα. Δημιουργώντας θέσεις απασχόλησης και επενδύοντας σε τεχνολογίες που συμβάλουν στη προστασία του περιβάλλοντος, ενισχύθηκε η ανταγωνιστικότητα του κλάδου. Ταυτόχρονα, στηρίχθηκαν έμπρακτα οι εθνικές και ευρωπαϊκές πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης, καθώς ο κλάδος συνέβαλε στην οικονομική αναζωογόνηση ακριτικών και απομακρυσμένων περιοχών με μειωμένες εναλλακτικές δυνατότητες ανάπτυξης. Επιπλέον, ιδιαίτερα σημαντική

θεωρείται η συμβολή του κλάδου όχι μόνο στην κάλυψη του εγχώριου εμπορικού ελλείμματος σε φρέσκιαιχθυηρά, αλλά και στη μείωση του αντίστοιχου Κοινοτικού, στηρίζοντας με τον τρόπο αυτό βασικούς πυλώνες της Κοινής Αλιευτικής Πολιτικής.

Προσφέροντας προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας στους καταναλωτές, η Ιχθυοκαλλιέργεια έχει πλέον εδραιωθεί ως ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος κλάδος της πρωτογενούς παραγωγής της χώρας, και κατατάσσεται στις κορυφαίες θέσεις σε αξία εξαγωγών αγροτικών προϊόντων, παρέχοντας σημαντική στήριξη στην εθνική οικονομία.

Ο εξαγωγικός προσανατολισμός της Ελληνικής θαλάσσιας ιχθυοκαλλιέργειας υπήρξε έντονος από τα πρώτα κιόλας χρόνια της ανάπτυξης της. Η συνέπεια των παραδόσεων και της κάλυψης της αγοραστικής ζήτησης με προϊόντα υψηλής διατροφικής αξίας, εγγυημένης φρεσκάδας και πιστοποιημένης ποιότητας κατέστησαν τα προϊόντα του κλάδου αναγνωρίσιμα σε απαιτητικές αγορές, τόσο των Ευρωπαϊκών όσο και τρίτων χωρών. Σε ορισμένες αγορές της ΕΕ, όπως της Ιταλίας, της Ισπανίας, της Γαλλίας και του Ηνωμένου Βασιλείου η τσιπούρα και το λαβράκι της Ελληνική ιχθυοκαλλιέργειας έχουν αποκτήσει τη δική τους 'ταυτότητα', και καλύπτουν μεγάλο μέρος της ζήτησης σε πολλές χώρες του εξωτερικού.

Αξιοσημείωτο είναι ότι η υψηλού επιπέδου τεχνογνωσία που έχει αποκτηθεί, η εντατική έρευνα, πειραματισμός και ανάπτυξη στους ιχθυογεννητικούς σταθμούς έχουν οδηγήσει σε αύξηση της αποδοτικότητας του κλάδου και μείωση του κόστους παραγωγής αλλά και του κόστους κεφαλαίου ανά παραγόμενη μονάδα.

Σύμφωνα με στοιχεία του ΣΕΘ, σήμερα υπάρχουν 318 μονάδες παραγωγής (άδειες) και απασχολούν άμεσα περίτους 10.000 εργαζόμενους. Οι περισσότερες μονάδες βρίσκονται σε απομακρυσμένες περιοχές, και καταλαμβάνουν συνολική θαλάσσια έκταση 7.8 τετραγωνικών χιλιομέτρων. Οι μονάδες αυτές ανήκουν σε 106 εταιρείες, οι μισές από τις οποίες δραστηριοποιούνται σε νομούς που βρίσκονται κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα & Πάτρα), για διευκόλυνση των εμπορικών δραστηριοτήτων τους. Οχτώ εταιρείες είναι εισηγμένες στο ΧΑΑ, με κεφαλαιοποίηση που ξεπερνά τα 350 εκ ευρώ, ενώ ο κύκλος εργασιών του κλάδου, για το έτος 2007, ανήλθε στα 516.000.000 €. Η συνολική παραγωγή, το 2007, ξεπέρασε τους 120.000 τόνους τσιπούρας και λαβρακιού, σε εμπορεύσιμο μέγεθος,

καίτα 450 εκατομμύρια ιχθύδια (γόνοζ). Η παραγωγή αυτή αντιπροσωπεύει περί το 50% της συνολικής παραγωγής της Σ.Ε.Θ.

4.6 Μεταλλεία

Το 2010 αποτέλεσε ένα σημαντικό χρόνο για την ανάκαμψη των υλών των μεταλλείων στις διεθνείς αγορές, με τις εταιρείες μέλη του Συνδέσμου να εμφανίζουν δύο διαφορετικές εικόνες οικονομικών αποτελεσμάτων, ανάλογα με τη φύση των προϊόντων και την αγορά στην οποία απευθύνονται.

Τα προϊόντα του κλάδου που εξάγονται στις διεθνείς αγορές φτάνουν σε υψηλή και ανοδική πορεία ενώ αυτά που απευθύνονται στην εσωτερική, εγχώρια αγορά (αδρανή, μάρμαρα, τμήμα βιομηχανικών ορυκτών) αντιμετωπίζουν την έντονη εσωτερική οικονομική κρίση, με συνέπεια τη πολύ μικρή ζήτηση που φυσικά επηρεάζει και τις τιμές. Στα προϊόντα αυτά δε φαίνεται να υπάρχει βελτίωση ούτε το 2011.

Το 2010 η παραγωγή του αλουμινίου έφτασε περίπου τα επίπεδα του 2009 παρουσιάζοντας ανοδική πορεία καθώς το μέταλλο του αλουμινίου εμφάνισε μία ικανοποιητική τιμή πώλησης. Το συγκεκριμένο μέταλλο παρουσίασε μεγάλη αύξηση σε ζήτηση με αποτέλεσμα να φτάσει τους 137.000 τον. σημαντικό μέρος της οποίας εξήχθη στις διεθνείς αγορές.

Πρέπει όμως να επισημανθεί εδώ πως ο οικονομικός ρόλος των ορυκτών πόρων είναι αρκετά μεγαλύτερος αν ληφθεί υπόψη η συμβολή τους γενικά στη μεταποίηση που για ορισμένα υλικά φθάνει στο πιο τελικό στάδιο, όπως, για παράδειγμα, στα είδη από αλουμίνιο (μαγειρικά σκεύη κ.λπ.) αλλά και η συμμετοχή στην οικοδομική και κατασκευαστική δραστηριότητα. Αν συμφωνήσουμε σε αυτές τις παραδοχές, τότε η προστιθέμενη αξία είναι σημαντικότερη και το τελικό οικονομικό αποτέλεσμα είναι πολύ μεγαλύτερο από εκείνο που αναφέρεται μόνο για τα βασικά προϊόντα (μέταλλα κ.λπ.). Μια τέτοια προσέγγιση επιβάλλει άλλη, πολύ πιο προχωρημένη μελέτη και γι' αυτό εδώ θα προσπαθήσουμε να προσεγγίσουμε το συνολικότερο οικονομικό όφελος μόνο ενδεικτικά.

4.6.1 Η έμμεση συμβολή των ορυκτών πόρων

Η έμμεση συμβολή των ορυκτών πόρων (Ο.Π.) μπορεί να προκύψει αν, πέρα του κλάδου των ορυχείων, περιλάβουμε στους υπολογισμούς μας τους κλάδους 26, 27, 28 της μεταποίησης, που αφορούν αντίστοιχα την παραγωγή προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά, την παραγωγή βασικών μετάλλων και στην κατασκευή μεταλλικών προϊόντων.

Ο κλάδος των ορυχείων έχει και αυτός τη συμβολή του στην απασχόληση, αν και μειούμενη. Η απασχόληση στα ορυχεία από 25.300 θέσεις εργασίας, δηλαδή το 0,78% του συνόλου το 1975, έπεσε στις 18.900 το 2002, δηλαδή στο 0,48% του συνόλου.

Αν όμως υπολογίσουμε ευρύτερα τη συμβολή στην απασχόληση των κλάδων του Μ.Μ. - Τομέα της Οικονομίας, (περιλαμβάνοντας δηλαδή και τους υποκλάδους της μεταποίησης 26,27,28) έχουμε κατά προσέγγιση την απασχόληση του συνόλου του Μεταλλευτικού - Μεταλλουργικού Τομέα (ΜΜΤ), η οποία με βάση τα στοιχεία των τελευταίων ετών -αρχές δεκαετίας 2000- κινείται γύρω στις 115.000 θέσεις, δηλαδή περί το 3%.

Εδώ μπορούμε να περιλάβουμε και μέρος της απασχόλησης στον κατασκευαστικό τομέα, όπου μετά το 1981, ο μέσος όρος αυτής της απασχόλησης στις κατασκευές ήταν περί το 7%.

Αν για τον υπολογισμό της εξέλιξης της προστιθέμενης αξίας του μεταλλευτικού μεταλλουργικού κλάδου περιλάβουμε τη συμβολή των ορυχείων και την προστιθέμενη αξία στους προαναφερθέντες κλάδους 26, 27, 28 της μεταποίησης, τότε η συμβολή στο ΑΕΠ υπολογίζεται ότι έχει εξελιχτεί σε 2,06% το 1960, σε 3,45% το 1970, σε 3,7% το 1980, σε 2,81% το 1990 και σε 2,75 % το 2000.

Με βάση τους υπολογισμούς μας, η συμβολή του Μεταλλευτικού - Μεταλλουργικού Τομέα (ΜΜΤ) συνολικά στο ΑΕΠ κινείται για την συνολική περίοδο 1960-2002 να συμβάλλει κατά περίπου 3% στο ΑΕΠ.

Εδώ μπορεί να περιληφθεί και μέρος τουλάχιστον του ΑΕΠ του κατασκευαστικού τομέα, που με βάση τα στοιχεία της ΕΣΥΕ (σήμερα ΕΛΣΤΑΤ) συμμετέχει στο ΑΕΠ διαχρονικά σε ένα ποσοστό πάνω από το 8%. Θεωρούμε ότι είναι γενικά αποδεκτό πως ο Μεταλλευτικός - Μεταλλουργικός Τομέας τροφοδοτεί σε μεγάλο βαθμό και τον κατασκευαστικό τομέα -με μεγάλη γκάμα προϊόντων,

Η συντριπτική πλειοψηφία των υλών που χρησιμοποιούνται στις κατασκευές αφορούν τους υπό εξέταση κλάδους (π.χ. τσιμέντα, άμμος, σίδηρος, αδρανή υλικά, αλουμίνια, γύψος, μάρμαρα, τούβλα κ.λπ.)

Αν και τα τελευταία χρόνια έχουμε μία γενικότερη επιδείνωση στις συνολικές εξαγωγές, ο Μεταλλευτικός - Μεταλλουργικός Τομέας συμβάλλει σημαντικά σε αυτές. Βεβαίως και εδώ είχαμε επιδείνωση για ορισμένα υλικά. Για παράδειγμα, μεταξύ 2005 και 2009 οι εξαγωγές αργίλων έπεσαν από 3.245 τον σε 384 τόνους, και βωξιτών από 1.576.000 τόνους σε 1.220.000 τόνους.

Όμως, σε αντίθεση με τη συρρίκνωση της εγχώριας αγοράς, κυρίως στα κατ' εξοχήν δομικά προϊόντα (αδρανή, τσιμέντα, κεραμικά κ.λπ.) δυνάμωσαν οι εξαγωγές των προϊόντων που διοχετεύονται στη διεθνή αγορά (βιομηχανικά ορυκτά, αλουμίνιο, νικέλιο κ.λπ.).

Ισχυρές αντοχές παραδοσιακών κλάδων της οικονομίας και τάσεις απορρόφησης πιέσεων καταγράφει ανάλυση του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων και του Κέντρου Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ), επί των προσωρινών στοιχείων για το 9μηνο του 2014, περίοδο κατά την οποία διατηρήθηκαν σε επίπεδα άνω των 20 δις ευρώ. Συγκεκριμένα, σε σχέση με τις αρχικές εκτιμήσεις, αν και επιβεβαιώθηκε η πρόβλεψη για μείωση της συνολικής αξίας των εξαγωγών κατά 8,7% τον περασμένο Σεπτέμβριο (στα 2,28 δις ευρώ από τα 2,5 δις ευρώ τον Σεπτέμβριο του 2013), σημειώθηκαν καλύτερες επιδόσεις στους υπόλοιπους κλάδους, πλην πετρελαιοειδών (-0,1%, έναντι εκτίμησης για υποχώρηση κατά 0,2%).

Το αποτέλεσμα ήταν, για την περίοδο Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2014 να προκύπτει μεν υποχώρηση της συνολικής αξίας των εξαγωγών κατά 4,4%, σε σχέση με το 9μηνο του 2013, ήτοι απώλειες της τάξης των 928 εκατ. ευρώ, αλλά να περιορίζονται οι ρυθμοί υποχώρησης για τις εξαγωγές εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών, στο 2,6% (έναντι 3% στο 8μηνο του τρέχοντος έτους). Χωρίς τα πετρελαιοειδή, οι ελληνικές εξαγωγές μειώθηκαν κατά 324 εκατ. ευρώ (στα 12,14 δις ευρώ).

Να σημειωθεί ότι το 2013 είχε σημειωθεί ρεκόρ απόλυτων τιμών στη συνολική αξία των εξαγωγών, στα 20,9 δις ευρώ.

Στην εξεταζόμενη περίοδο, Ιανουάριος-Σεπτέμβριος 2014, προκύπτει μείωση των συνολικών εξαγωγών κατά 2,3% προς τις χώρες της ΕΕ και κατά 6,2% προς τις

Τρίτες Χώρες. Εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών πάντως, οι ελληνικές εξαγωγές εμφανίζονται μειωμένες κατά 2% προς τις ευρωπαϊκές Χώρες, έναντι μείωσης 3,6% προς τις Χώρες εκτός ΕΕ.Με αναγωγή των στοιχείων σε ετήσια βάση, η συνολική αξία των εξαγωγών υποχωρεί κατά 7,2%, σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Η ενσωμάτωση των προσωρινών στοιχείων του Σεπτεμβρίου, έφερε ανατροπή δεδομένων και σε θετικό έδαφος τα μεγέθη των εισαγωγών, τόσο σε συνολική αξία (+0,9%), όσο και σε αξία εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών (+7,3%), για το φετινό 9μηνο, σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2013.

Από τις αρχές του χρόνου στην Ελλάδα έχουν εισαχθεί προϊόντα συνολικής αξίας 35,68 δις ευρώ (35,35 δις το 2013), ενώ εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών η αξία των εισαγωγών διαμορφώνεται στα 23,94 δις ευρώ.

Ως αποτέλεσμα, στο 9μηνο του 2014 καταγράφεται διεύρυνση του εμπορικού ελλείμματος κατά 8,7%, ή στα 15,67 δις ευρώ (από 14,41 δις το 2013), η οποία προέρχεται κυρίως από τις εισαγωγές στην κατηγορία «πλοία», που μέχρι σήμερα έχουν ξεπεράσει το 1 δις ευρώ από τις αρχές του χρόνου.

Κεφάλαιο 5^ο

Συμπεράσματα

Από τα αποτελέσματα της παρούσας εργασίας εξάγεται το συμπέρασμα ότι η ελληνική γεωργία φθίνει μέχρι σημείου εξαφάνισης (3,44% της συνολικής ακαθάριστης προστιθέμενης αξίας) ακολουθώντας μάλιστα μια μοναχική διαδρομή, ξεχασμένη από την υπόλοιπη οικονομία. Το γεγονός αυτό καθαυτό δεν θα ήταν από μόνο του μια αρνητική εξέλιξη εάν η υπόλοιπη οικονομία επωφελούνταν από την μείωση του αγροτικού τομέα. Έτσι φαίνεται να αποδεικνύεται η άποψη ότι σε μια οικονομία που ο πρωτογενής τομέας είναι σε στασιμότητα δεν υπάρχει και βιομηχανική ανάπτυξη ή ότι ο πρωτογενής τομέας θα πρέπει να αναπτύσσεται σε ισορροπία με τους άλλους τομείς της οικονομίας. (Lewis 1954, WorldBank 1982, Timmer 1988).

Η παραμέληση του αγροτικού τομέα ήταν μια συνειδητή επιλογή της ελληνικής καθεστηκυίας τάξης μεταπολεμικά που επιδεινώθηκε από την είσοδο της χώρας στην Ε.Ε. και ακόμα περισσότερο από την αποσύνδεση των επιδοτήσεων από την παραγωγή.

Αποδεικνύεται τελικά ότι το σύστημα των επιδοτήσεων αποδείχθηκε ισχυρό προς την ανάπτυξη της ελληνικής γεωργίας αντικίνητρο. Ταυτόχρονα όμως αδυνάτισαν και οιοιακλαδικές σχέσεις του αγροτικού τομέα τόσο προς τα εμπρός όσο και προς τα πίσω

συμπαράσύροντας στην στασιμότητα και την ύφεση και τον μεταποιητικό δευτερογενή τομέα και την ελπίδα για την δημιουργία προϊόντων υψηλότερης προστιθέμενης αξίας καθώς και για μια ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη στην οποία ένας αναπτυσσόμενος τομέας θα μπορούσε να πρωταγωνιστεί.

Αντίθετα ο πρωτογενής τομέας της χώρας παράγοντας το 3,4% της συνολικής προστιθέμενης αξίας καλείται να θρέψει τουλάχιστον το 15% του εργατικού δυναμικού και πολλαπλάσιο ποσοστό του αγροτικού πληθυσμού της χώρας.

Από την άλλη πλευρά θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι ο πρωτογενής τομέας ευρισκόμενος στο σημείο μηδέν δεν έχει περιθώρια επιδείνωσης αλλά είναι ζητούμενο αλλά και απαίτηση των καιρών να λάβει την προσοχή που του αρμόζει σε μία κατεύθυνση μισθωφόρου ανάπτυξης συμβάλλοντας στην εθνική οικονομία και παρέχοντας επαρκή και ασφαλή τρόφιμα στην ελληνική κοινωνία.

Βιβλιογραφία

1. McKinseyandCompany, Η Ελλάδα 10 Χρόνια Μπροστά Προσδιορίζοντας το νέο Μοντέλο Ανάπτυξης της Ελλάδας(2011).
2. Άγγελος Αγγελόπουλος, «Ανάγκη δυναμικού και ισορροπημένου Προγραμματισμού», Νέα Οικονομία, τόμ. 1965, σελ. 332, Απρίλης 1965.
3. Γκέκας, Ρ. (2005). «Οι κλάδοι της ελληνικής οικονομίας: Διαρθρωτικά προβλήματα και προοπτικές», στο Κόλλιας, Χ., Ναζάκης, Χ. και Χλέτσος, Μ. (επιμ.), Σύγχρονες Προσεγγίσεις της Ελληνικής Οικονομίας, Αθήνα: Πατάκης.
4. Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων, «Ανάπτυξη Τομέα Αιγοπροβατείας», σ. 2, Αθήνα ,2007
5. Δαουτόπουλος. Γ- Καζακόπουλος. Λ- Κούση. Μ, «Αγροτική Κοινωνιολογία», σ. 56, Ζυγός, Θεσσαλονίκη, 2007
6. Μαραβέγιας Ν (επιμ), «Η μεσογειακή γεωργία στη δίνη της παγκοσμιοποίησης», σ. 41, Παπαζήση, Αθήνα, 2008
7. Ξ. Ζολώτας, Νομισματικές και Οικονομικές μελέτες, τόμ. Α', σελ. 152, έκδ. Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα, 1997.
8. Λίκκος, Η. & Βλάχου, Π. & Στάγκελ, Ε. & Κεφαλας, Κ. (2013, Ιούλιος).
9. Φωτόπουλος Χ-Τζουβελέκας Β-Παπαναγιώτου Ε, «Η εξέλιξη της κτηνοτροφίας στην Ελλάδα», σ. 348, Σταμούλη, Αθήνα, 2000.
10. Πτυχιακή εργασία Moutopoulos, Dimitrios (2012, Πανεπιστήμιο Δυτικής Ελλάδας), Οικοσυστημικά μοντέλα για τη μελέτη και τη διαχείριση της ελληνικής αλιείας: εφαρμογή στο Ιόνιο
11. ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΑ Κεφάλαιο ΙΙΙ Μελέτη σκοπιμότητας FISHCORP A.E.
12. Ηλίας Ιωακείμογλου , Η ελληνική οικονομία 1960-2007 ,Ιανουάριος 2008
13. Κωνσταντίνος Παπαγεωργίου,Παύλος Σπαθής, Αγροτική Πολιτική Έτος Α΄ Έκδοσης: 2000
14. Α. Μαχιάς, «Η ορθολογική διαχείριση των αλιευτικών πόρων στο πλαίσιο της πράσινης ανάπτυξης
15. «Ιχθυοκαλλιέργειες: πρώτη η Ελλάδα λέει το Google Earth-Απόφαση-σταθμός στον Πόρο», 20 Φεβρουαρίου 2012,

Δικτυογραφία

1. <http://el.wikipedia.org>
2. www.pde.gov.gr
3. <http://ktisis.cut.ac.cy>
4. <http://antigoldgr.org/>
5. <http://www.elzoni.gr>
6. <http://e-thessalia.gr>
7. <http://www.minagric.gr>
8. <http://www.tovima.gr>
9. <http://www.agronews.gr>
10. <http://grsa.prd.uth.gr>
11. <http://www.komep.gr/2012-teyxos-6/h-ekseliksh-ths-agrotikhs-paragogh-s-thn-ellada>
12. <http://www.agrotypos.gr/index.asp?mod=articles&id=89531>
13. <http://www.euro2day.gr/news/economy/article/644314/metalleftikes-epiheirhseis-klados-dyo-tahythton.html>
14. http://auto.teipir.gr/sites/default/files/2economb5-8_0.pdf
15. http://www.chem.uoa.gr/courses/organiki_1/oikotoxikologia/oiktzk2_K08.pdf
16. http://www.prd.uth.gr/sites/GS_RSAI/CONFERENCE_MAY2011_SITE/PAPERS_MAY2011_PDF_CD/KORRES_G_TSOBANOGLOU_G_KOKKINO_U_E_29.pdf
17. http://www.syriza.gr/theseis/pros_diavoulefsi_biom_politiki.pdf
18. <http://www.komep.gr/2000-teyxos-4/to-aep-ths-xoras-1980-1999-domh-kai-ekseliksh-taseis-kai-symperasmata>
19. <https://dspace.lib.uom.gr/bitstream/2159/14851/6/SyrgoudiVenetiaMsc2012.pdf>
20. http://www.ekt.gr/news/events/ekt/2012-02-16/presentation_pplatis.pdf

21. <http://ebooks.edu.gr/modules/ebook/show.php/DSGL-C124/54/414,1540/>
22. <http://plinet.kas.sch.gr/project/attachments/article/153/a1.pdf>
23. http://www.mie.uth.gr/ekp_yliko/GreekIndustryKosmarasTiakasPappis2013.pdf